

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Tina Obrul

Socialno delo z ranljivimi mladostniki v Sloveniji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2018

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Tina Obrul

Socialno delo z ranljivimi mladostniki v Sloveniji

Diplomsko delo

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Ljubljana, 2018

ZAHVALA

Na prvem mestu gre zahvala mentorju, doc. dr. Milku Postraku, za vso predano znanje s področja dela z mladimi v času študija in za podporo, pomoč ter svetovanje v času pisanja diplomskega dela. Zahvalila bi se tudi zaposlenim na Centru za socialno delo Slovenska Bistrica za vse priložnosti za učenje med opravljanjem prakse. Posebna zahvala gre ravnatelju Vzgojno-izobraževalnega zavoda Višnja Gora in mladostnikom, ki so mi pomagali in sodelovali v raziskavi, ki sem jo izvedla v okviru diplomskega dela. Navsezadnje pa sem hvaležna staršem, da so mi omogočili študij in me podpirali, in prijateljem, ki so bili razumevajoči in me motivirali med pisanjem diplomskega dela.

*How wonderful it is that nobody need wait a single
moment before starting to improve the world.*

- Anne Frank

POVZETEK

V diplomskem delu obravnavam tematiko, ki v družbi še vedno velja za tabu temo in s sabo prinaša stigmo, to je ranljivo mladostništvo v povezavi s kaznivimi dejanji in prekrški ali – kot jo imenuje večina – odklonsko vedenje in mladoletno prestopništvo. V diplomskem delu namesto izraza mladoletno prestopništvo, ki sam po sebi meče slabo luč na mladostnike in potrjuje stigmatizacijo, uporabljam izraz ranljivi mladostniki, saj se mi zdi z vidika socialnega dela primernejši. Tam, kjer povzemam prispevke avtorjev, uporabljam njihovo poimenovanje oziroma njihovo dikcijo omenjenega pojava. Mladi so že v zgodnjih letih izpostavljeni različnim dejavnikom odraščanja, ki lahko prispevajo k nastanku družbeno nesprejemljivega vedenja. Pri tem ima najpomembnejšo vlogo družina, ki je tudi primarna socializacijska skupina, in vedenjski vzorci v njej. Na začetku diplomskega dela pišem o pomembni vlogi socializacije za razvoj mladostnikov, o temeljnih spremembah v adolescenci in o povezavi med dejavniki odraščanja ter nastankom tako imenovanega odklonskega vedenja. Nadalje predstavim glavne značilnosti kazensko-pravnega sistema za mladostnike v Sloveniji in njegov razvoj, pogled s kazensko-pravnega vidika in naštejem ter opišem načine prevzemanja odgovornosti. Izvajanje načinov prevzemanja odgovornosti ali, kot jih poimenuje zakonodaja, vzgojnih ukrepov je tudi v pristojnosti strokovnih delavcev na centrih za socialno delo. Opišem koncepte socialnega dela, vpete v delo z ranljivimi mladostniki. Diplomsko tematiko podkrepim še z raziskavo življenjskega sveta mladostnikov, ki bivajo v Vzgojno-izobraževalnem zavodu Višnja Gora. Mladi, ki bivajo v zavodu, so tudi po zaključku bivanja še nekaj časa označeni kot problematični mladostniki. Podobno velja tudi za mlade, ki jih zaradi različnih prekrškov obravnava center za socialno delo. Negativna stigmatizacija je nevarnost, da mladostnik ponotranji mnenje večinske družbe in se z njim poistoveti. Kljub temu da je o tej temi že veliko raziskanega in napisanega, iz rezultatov raziskave sklepam, da stroka posveti premalo pozornosti preventivi pri preprečevanju vedenja mladih, ki odstopa od družbenih norm. Bistvena sta zgodnje odkrivanje dejavnikov, ki spodbujajo nastanek takega vedenja, in pravočasen poseg v proces socializacije mladostnika.

Ključne besede: mladi, dejavniki odraščanja, vzgojni zavod, socializacija

SUMMARY

In my thesis I am discussing a theme that is still a taboo in today's society and which brings along the stigma about vulnerable youth in connection with crimes and offenses, or as it is called by the majority - deviant behavior and juvenile delinquency. In my thesis I used the term »vulnerable adolescents«, which I find more appropriate from the social aspect, instead of "juvenile delinquency" as this one throws a bad light on adolescents and confirms stigmatization. Where I summarize the authors' contributions, I use their denomination or their dictations of the phenomenon. In the early years, young people are exposed to various factors of growing up, which can contribute to the emergence of socially unacceptable behavior. The most important role is played by the family, which is also the primary socialization group, and the behavioral patterns in it. At the beginning of the thesis, I am discussing the important role of socialization in the development of adolescents, the fundamental changes in the course of adolescence, and the connection between the factors of growing up and the emergence of so-called deviant behavior.

Furthermore, I present the main features of the criminal justice system for adolescents in Slovenia and its development, the criminal law point of view and I list and describe ways to take responsibility. Implementation of taking responsibility, or as it is called in legislation "educational measures", is also within the competence of professional workers at social work centers. I describe the concepts of social work, within the work with vulnerable adolescents. The thesis was supported by a study of the life-style of adolescents living in the Višnja Gora Educational Institution. Even after the end of their stay at the institution young people tend to keep a sticker of "problematic youth" for some time. The same applies to young people who are treated at the Center for Social Work due to various offenses. Negative stigmatization poses a danger that the adolescent will internalize and identify with the overwhelming negative opinion of the society. Despite the fact that the subject has already been widely studied and written about, I conclude from the results of the research that the profession devotes too little attention to preventing the deviant behavior of young people from social norms. It is essential to discover the factors that encourage the development of this early and a start a timely interference in the process of socializing the adolescent.

Key words: young people, factors of growing up, educational institution, socialization

KAZALO

1 PREDGOVOR.....	10
2 UVOD.....	11
3 SOCIALIZACIJA MLADOSTNIKA	14
4 ADOLESCENCA.....	20
4.1 Kriza identitete	25
5 SOCIALNA RANLJIVOST MLADIH.....	26
6 DEJAVNIKI ODRAŠČANJA.....	28
7 RANLJIVI MLADOSTNIKI IN KAZNIVA DEJANJA.....	33
7.1 Etiologija mladoletniškega prestopništva.....	35
7.2 Povratništvo.....	36
7.3 Uporaba drog med mladostniki in povezava s prestopništvom.....	36
7.4 Preprečevanje in zmanjševanje kaznivih dejanj, ki jih storijo mladoletniki	38
7.4.1 Prosti čas in preprečevanje odklonskih ravnanj mladih	38
8 SOCIALNO DELO Z RANLJIVIMI MLADOSTNIKI	42
9 KAZENSKOPRAVNI VIDIK	48
9.1 Kazenska obravnava ranljivih mladostnikov, ki so izvršili kaznivo dejanje, skozi zgodovino	48
9.2 Razvoj kazenskega prava za ranljive mladostnike, ki so storili kaznivo dejanje, v Sloveniji.....	51
9.3 Prevezanje posledic ravnanj in odgovornosti	55
9.3.1 Socialni trening.....	59
9.4 Načela in vodila pri obravnavi ranljivih mladostnikov, ki so storili kaznivo dejanje.....	60
10 PREGLED PROBLEMATIKE	62
11 PROBLEMATIKA.....	64
12 METODE DELA.....	65
12.1 Vrsta raziskave	65
12.2 Merski instrument.....	65
12.3 Opredelitev enot raziskovanja	65
12.4 Načrt zbiranja podatkov.....	66
12.5 Analiza podatkov	66
13 REZULTATI IN RAZPRAVA	68
13.1 Težave pri izvedbi raziskave in pri obdelavi podatkov	73
14 SKLEPI.....	75
15 PREDLOGI	77
16 ZAKLJUČEK	79
LITERATURA	81

PRILOGE	84
Intervju A	84
Intervju B.....	86
Intervju C.....	88
Intervju D	91
Intervju E.....	96
Intervju F	98
Intervju G	100
Intervju H	102
Intervju I.....	104
Intervju J.....	106
ODPRTO KODIRANJE	109
OSNO KODIRANJE.....	158

KAZALO SLIK

Slika 1: Hartmanov raziskovalni model	21
---	----

KAZALO TABEL

Tabela 1: Obsojene mladoletne osebe med letoma 2000 in 2016 (stat.si)	53
---	----

1 PREDGOVOR

Za izdelavo diplomskega dela in raziskave z naslovom Socialno delo z ranljivimi mladostniki v Sloveniji sem se odločila, ker imam že nekaj časa željo po raziskovanju vzrokov, dejavnikov in motivov, ki mlade privedejo do tega, da prestopijo okvire zakonodaje. Zanima me tudi, kako se mladi soočajo s posledicami takih dejanj, kakšen je njihov položaj v družbi, povratništvo in ali obstajajo razlogi v njihovi preteklosti oziroma ozadje, ki jih spodbuja h kršenju zakonov. Dolgo časa že vem, da želim v prihodnosti delati na področju ranljivih mladostnikov, v času študija pa sem lahko to željo udejanjila tudi v praksi. Pomembno vlogo pri odločitvi za raziskovanje in poglobljanje znanja s področja te tematike ima opravljanje prakse v Kriznem centru za mlade v Mariboru v študijskem letu 2013/2014. Tam sem se prvič srečala z mladostniki, ki so storili družbeno nesprejemljivo dejanje. Poleg tega ima pomembno vlogo tudi opravljanje prakse na Centru za socialno delo Slovenska Bistrica v študijskih letih 2015/2016 in 2016/2017, ko sem lahko sodelovala pri pogovorih z mladostniki, poleg tega so mi strokovni delavci omogočili obisk mladostnikov na domu, sodelovanje pri razgovorih in pri izvajanju tako imenovanih vzgojnih ukrepov ter obisk Vzgojnega zavoda Veržej. Povod za raziskovanje življenjskega sveta mladostnikov v vzgojno-izobraževalnem zavodu je bilo dejstvo, da nikoli prej nisem imela stika z mladostnikom, ki je oziroma je bil nameščen v vzgojnem zavodu, niti nisem dobro poznala koncepta zavoda. Menim tudi, da čeprav je tema že dodobra raziskana in obdelana, je zaradi moje vedoželjnosti vredna raziskovanja.

2 UVOD

Mladost je obdobje, ko se mladostnik osamosvaja, preizkuša svoje meje in meje v svojem okolju ter oblikuje svojo osebnost. V procesu odraščanja se mladostnik sooča s stresnimi spremembami v svojem življenju, s katerimi se spoprijema na različne načine, pomembno pa je, da ima ob sebi dovolj podpore in dobrih zgledov s strani bližnjih oseb. Ob pomanjkanju družbeno sprejemljivih vzorcev vedenja v obdobju odraščanja in odsotnosti ustrezne avtoritete ter ob neustreznem vzgojnem stilu se lahko zgodi, da mladostniki navedeno ponotranjijo in na podlagi tega razvijejo družbeno nesprejemljive načine vedenja, kar z drugimi besedami poimenujemo kot odklonsko vedenje oziroma prestopništvo.

Mladi po definiciji sodijo med ranljive družbene skupine, saj še niso izoblikovali svoje osebne identitete, nimajo ustaljenega mesta v družbi in imajo omejitve glede odločanja o svojih izbirah. Prav tako so izpostavljeni raznim upravičenim in tudi neupravičenim pričakovanjem družine, okolja, družbe itd. Osebna negotovost prispeva k temu, da mladi nekritično sprejemajo razne vplive, tudi negativne (Lisec, Metelko Lisec, 2004).

Fenwick in Smith (1997) navajata, da so najstniki rojeni tvegavci. Eksperimentiranje, izzivanje usode in preizkušanje mej, tako svojih kot drugih ljudi, jim je v krvi. Navajata, da je to del življenjske šole, ki mladostnike nauči, kako se upravlja z lastnim življenjem in kako se sprejema lastne odločitve.

Mladoletniška kriminaliteta spada med najbolj tvegane in zaskrbljujoče oblike kriminalitete. Gre torej za mladoletne posameznike, ki so se med odraščanjem iz različnih razlogov zatekli k izvrševanju kaznivih dejanj. Pomembno je dejstvo, da so mladi v tem obdobju še posebej ranljivi in izpostavljeni mnogim dejavnikom, ki lahko pozitivno ali negativno vplivajo na razvoj odklonskih oblik vedenja. Mladi, ki izvršujejo kazniva dejanja, so še posebej izpostavljeni stigmi, ki jo s sabo prinaša tako imenovano mladoletniško prestopništvo, in posledično izključenosti iz družbe. Odklonske oblike vedenja v mladosti lahko privedejo do nagibanja k težjim kaznivim dejanjem v prihodnosti. Ključno pri obravnavi mladih, ki kažejo znake družbeno neustreznega vedenja je, da jih obravnavamo kot posameznike z njihovimi individualnimi lastnostmi in upoštevajoč njihove življenjske okoliščine.

Dejstva, ki veljajo za mlade na splošno, se stopnjujejo, ko gre za mladoletne prestopnike. S psihološko-pedagoškega vidika so kazniva dejanja, ki jih storijo mladostniki, pogosto krik po odraslem, po moralni avtoriteti, ki jih bo s svojo doslednostjo in zgledom zaustavila, mu načrtovala mejo in mu tako pomagala ustrezno usmeriti mladostno energijo proti nekemu cilju. T. Renner to opiše z drugimi besedami: da so kazniva dejanja, ki jih storijo mladostniki, krik po »referenčnem odraslem«, ki bo s svojo prisotnostjo v ključnih trenutkih mladostnikovega odraščanja pomagal na novo ovrednotiti njegovo doživljanje, zgodovino in sanje ter mu pomagal skupaj z njim poiskati nov »referenčni okvir« smisla, nove koordinate s perspektivo prihodnosti napolnjene sedanjosti (Lisec, Metelko Lisec, 2004).

Tivadar (2000) navaja, da so bili mladi v šestdesetih letih problematični, ker so hoteli biti drugačni od staršev, danes pa se dogaja ravno nasprotno, saj otroci starše prezgodaj posnemajo. Pretežni del odklonskega vedenja so dejanja, ki so mladim začasno prepovedana, v prihodnosti pa bodo dovoljena, to sta na primer kajenje in pitje alkohola. Majhen del prestopništva predstavljajo huda kazniva dejanja, na primer umori in posilstva, kljub temu pa med odraslimi in v medijih prevladuje mnenje, da je mladina pokvarjena in problematična.

Poštrak (2007:157) navaja, da »ostaja vprašanje, koliko so taka dejanja, namreč uživanje omamnih sredstev in prezgodnje izostajanje od doma, zgolj del odraščanja in preizkušanja svojih meja, koliko pa simptom stiske mladostnika.«

Nadalje Poštrak (2015) opisuje svojo izkušnjo z mladostniki, ki so mu na vprašanje, kaj si najbolj želijo od staršev, učiteljev, odraslih, enoglasno odgovorili, da spoštovanje. Piše, da se mu je socialno delo z mladimi naenkrat zazdelo enostavno – da mladih ni treba prepričevati, naj še malo počakajo s samostojnim odhodom na morje, cigareti in alkoholom, čeprav navedeno niti za odraslega nima nobene koristi. Za začetek je dovolj, če do njih pristopimo spoštljivo.

Po mnenju odrasle družbe so mladi neodgovorni, močno dovzetni za slabe zgleds, kar pomeni, da jih je treba nenehno voditi. Z drugimi besedami – primanjkuje jim moralnih norm. Mladost je kot dvorezen meč, enkrat je zaželena in oboževana, drugič pa obtoževana in ogrožajoča. Muncie (1991:11) navaja, da je mladost zaželena, ker je mladostniška energija predmet odrasle zavisti in ker so mladi izumitelji novih slogov in mode, ki jih

lahko komercialno izkoristijo, torej je mladost pojmovana tudi kot potrošna dobrina. Preveč neregulirane in nenadzorovane svobode pa je lahko nevarno (Tivadar, 2000).

Mladoletniško prestopništvo v Sloveniji sledi trendom v zahodnoevropskih državah, prav tako kriminaliteta v Sloveniji posnema gibanja in vzorce kriminalitete mladih v industrijsko razvitih državah Evrope. Mednarodne raziskave Sveta Evrope opozarjajo in izpostavljajo pomembne kazalnike: kriminaliteta mladih se iz leta v leto povečuje, storilci kaznivih dejanj so vse mlajši in pojavljajo se nove oblike nasilja oziroma kriminalitete mladih. Prav tako se spreminjata narava in obseg kaznivih dejanj: več je vandalizma, objectnosti in nasilja zaradi nasilja. Več je mladoletnikov, ki storijo kaznivo dejanje v povezavi z drogami. Značilnosti mladoletnih prestopnikov v večini evropskih držav so, po raziskavah Sveta Evrope, težave s šolo oziroma nizka izobrazba, da so žrtve družinskih razmer in da jih mreža socialne pomoči ne doseže. Ugotovili so, da se povečuje delež deklet med prestopniki. Svet Evrope poudarja, da morata odziv in obravnava mladoletniškega nasilja in prestopništva temeljiti na preventivi, ne pa na represiji in kaznovanju. Preventiva naj zajame obravnavanje otrok čim bolj zgodaj, če so izpostavljeni dejavnikom tveganja (Antončič, 2005).

3 SOCIALIZACIJA MLADOSTNIKA

Bergant (1973) definira socializacijo kot proces, v katerem mlado bitje od prvih dni življenja vpne v neko družbeno skupino, v kateri osvoji in prevzame tisto kulturo, ki jo ta skupina ima, in je navadno del večjega kulturnega območja. Proces socializacije deli na tri stopnje (ibid.:11).

1. *Primarna socializacija* (otroška doba do vstopa v šolo) poteka v vseh različnih kulturah in socialnih strukturah v okviru primarne socialne skupine – družine. Po navadi so to polnovredni osebni človeški stiki, medsebojna pomoč in varstvo. Zadovoljuje glavne materialne potrebe človeka in tudi poglobitve človekove socialne potrebe;
2. Po končanem primarnem »vraščanju« otrok vstopi v proces *sekundarne socializacije*, ki poteka v šolskih ustanovah, v organiziranih in formaliziranih sekundarnih skupinah.
3. V okviru *terciarne socializacije* se mladi človek osvobaja, osamosvaja, telesno in socialno dozori, išče svoje poklicno področje, ustanavlja svojo družino, postaja gospodarsko in socialno neodvisen ter samostojen, postaja kritičen do svojega okolja.

G. H. Mead je pojmoval osebo kot »medsebojno učinkovanje družbenih vsebin, vednosti, posredovanih od drugih, naloženih v segmentu osebe, imenovanem družbeni jaz, po eni strani in delujočega ali osebnega jaza po drugi«. Osebni jaz, ki je v tem primeru nosilec samozavedanja, vednosti o sebi, opredeljuje sebe, druge in svet okoli sebe skozi notranji dialog z družbenim jazom oziroma skozi tako imenovani ustvarjalni dvogovor. Notranjemu dialogu, ki ga omenjamo, pravimo mišljenje. Mislimo (osebni jaz), torej brskamo po svojih zalogah znanja (družbeni jaz), ki smo jih v svojem življenju ponotranjili v interakciji z drugimi (Poštrak, 2015).

G. H. Mead je ločil dve stopnji socializacije oziroma dva temeljna vidika razvoja osebnosti v otroštvu, ki se razlikujeta po tem, na kak način otroci prevzemajo individualne in kolektivne vloge. Omenjeni stopnji je poimenoval ob opazovanju otroške igre, in sicer je uporabil izraza igra (play) in organizirana igra (game). »Temeljna razlika med igro in organizirano igro je v tem, da morajo otroci v organizirani igri imeti jasno vedenje o vseh ostalih udeleženi v tej organizirani igri« (Mead 1934:152) (Poštrak, 1994).

V Meadovi prvi fazi socializacije, v igri (play), oseba neselektivno in nereflektirano ponotranja vsebine iz okolja v osebni jaz, ki takrat še ni vzpostavljen. Osebni jaz pa je že vzpostavljen v drugi fazi, v organizirani igri (game). Takrat se oseba že zaveda sama sebe, se reflektira in »misli sama sebe« prek notranjega dialoga. Čeprav se v fazi organizirane igre že vzpostavijo temelji za samoaktivnost, se osebni jaz šele v puberteti razvije toliko, da se oseba lahko vse bolj odgovorno odloča zase, za druge in za svet. Odločamo se na podlagi zalog znanja iz družbenega jaza, ki smo jih ponotranjili od drugih, zato odločanje še vedno ni čisto avtonomno. V družbenem jazu so ponotranjene interpretacije in konstrukcije realnosti drugih, na podlagi katerih razvijamo lastne predstave o svetu in smiselne in učinkovite načine ravnanja ali tako imenovane strategije preživetja (Poštrak, 2015).

Bergant (1973:11) navaja, da »je značilno za vedenjsko moteno mladino, da doživi neuspeh in motnjo na vseh treh stopnjah vraščanja v družbo«. Tukaj se Poštrak (2007) sprašuje, kaj sploh je ustrezna in kaj neustrezna ter pomanjkljiva socializacija.

V družini, ki je primarna socializacijska skupina, se najpogosteje pokažejo znaki socialnega razpadanja in neurejenih medsebojnih odnosov. Tudi področje kulture, ki ga družina posreduje otroku, navadno kaže neugodne značilnosti: otroci z vedenjskimi motnjami pogosto odraščajo v subkulturnem okolju, njihovi tako imenovani »pomembni drugi«, ljudje, ki jih vzgajajo, so neuki, nekultivirani, primitivni in sebični glede vzgoje. Če sodijo v kulturno povprečje, pa Bergant opaza, da pri vzgoji in v odnosu do svojih otrok uporabljajo neprimerne oziroma napačne vzgojno-socializacijske vzorce in prijeme (Bergant, 1973).

Berger in Luckmann (1989) navajata, da popolna socializacija antropološko ni mogoča. To pomeni, da mladi ne morejo biti kloni svojih predhodnikov. Na to ne vpliva le posameznikov osebni jaz, ampak tudi družbeni okvir ali družbeno dogajanje. »Posameznik, ki vstopa v družbo, vstopa tako rekoč v tok reke, ki ostaja ista, vendar je voda v njej vsak trenutek nepovratno druga.« (Poštrak, 2007: 154)

Makarovič (1986:115) zapiše, da »socializacija pomeni po eni strani občevanje med ljudmi, po drugi prebujanje zavesti o lastni osebnosti in po tretji ponotranjenje kulturnih vsebin. Vse troje je neločljivo in prav to omogoča integracijo zgodovinskega sistema kot celote.«

Omeniti je treba tudi Makarovičevo idealno tipsko delitev na filistra, boema in ustvarjalno osebo. Makarovič (1986:21) navaja, da je »filister pogosto tako zaljubljen v svoj svet, da sprememb v okolju ne opazi in mirno ravna naprej po starem, čeprav njegovo ravnanje že dolgo ni več smiselno«. Gre za osebo s togim načinom razmišljanja in obnašanja, ki za nobeno ceno ne odstopa od pravil. V primeru, da opazi nesmisel v svojem ravnanju, se mu svet poruši in njegovo okolje postane popolnoma nedoločeno, posledično pa je pripravljen sprejeti katerokoli ponujeno definicijo. Mladostnik, ki bi odrasel v odraslega filistra, bi deloval kot birokrat. Poštrak navaja, da bi lahko tisti pripadniki tihe večine, ki podpirajo oziroma so protagonisti avtoritarnih in totalitarnih oblik vladavin, spadali med filistre. Analitski tip filistra lahko povežemo s tistim, čemur Ule (et al 2000:60) pravi »tiha in kolikor se da brezkonfliktna integracija v družbo«. Mladostnik z značilnostmi filistra je torej tiha, poslušna, vodljiva oseba, s katero je z vidika starša ali vzgojitelja veselje delati, saj ne krši norm, jih ne spreminja in se ravna po navodilih. Naredi samo to, kar mu rečemo, ni pa samoiniciativen in ustvarjalen (Poštrak, 2011).

Nasprotje filistra je boem, čigar notranjost je nestrukturirana, kaotična. Boem se brez težav prilagaja spremembam, sledi modnim trendom, vendar pri tem ne ustvarja ničesar novega. Je težko vodljiv, ne upošteva navodil in dogovorov, krši pravila in norme, zato je z njim z vidika starša ali vzgojitelja težko delati. Boemski tip bi lahko povezali s tistim, kar Ule (et al 2000:61) poimenuje »začasni izstop iz vsakdana v iluzorno skupnost, kar pomaga prebiti ostali čas.« (Poštrak, 2011).

Tretji tip, ustvarjalna oseba, je po Makaroviču (1986:21) »kreativni posameznik, ki se od filistra in boema razlikuje po tem, da spremembe v okolju sicer upošteva, vendar jih hkrati preoblikuje in strukturira«. Ta tip lahko povežemo z naslednjim mladostniškim sredstvom za predelavo realnosti: »ironiziranje stvarnosti in njeno simbolno predelavo v nasprotje« (Ule et al 2000:61) (Poštrak 2011).

Meje med posameznimi analitskimi kategorijami so nejasne, zato ne moremo govoriti o mladostnikih s tipičnimi značilnostmi filistra, boema ali ustvarjalne osebe. Po navadi se prepleta več značilnosti različnih tipov, med katerimi je ena očitno izrazita. Poštrak (2011) poudarja, da te pojme uporabljamo zgolj kot analitske pripomočke in da ne govorimo o dejanskih mladostnikih v resničnem svetu, ki bi jim lahko rekli filister, boem ali ustvarjalna oseba.

V sklopu socializacije mladostnika je pomembno omeniti tudi področje vzgojnih slogov, načinov vzgoje ali oblik odnosov med starši in mladostniki. Poštrak (2015) navaja Ščuko (2012), ki zapiše, da so »v zgodovini človeštva znani trije vzgojni pristopi: pri starih ljudstvih z ustrahovanjem – represivno, pri potrošnikih s popuščanjem – permissivno in pri ozaveščenih kulturnih narodih s samoobvladovanjem (frustracijsko). Naravna oziroma vzgoja po »zdravi pameti« je vzgoja, ki vključuje dajanje ljubezni in hkrati učenje odgovornosti ter s tem urjenje samoobvladovanja«. Nadaljuje, da ustrahovanje oziroma tako imenovana represivna vzgoja ne ponuja zaupanja, ampak prinaša strahospoštovanje in vzvišeno nadrejenost. Popuščanje oziroma permissivna vzgoja sicer omogoča enakovreden odnos, vendar ta največkrat preraste v enakopravnost, ko je jasna meja med odraslim in otrokom zabrisana. Otroku lahko postane pretirano razvajan, zahteven in obvladuje starše. Vzgoja s samoobvladovanjem (frustracijska vzgoja) omogoča jaz – ti odnos z jasno določenimi vlogami, ki ne vsebuje kaznovanja in ukazovanja. Gre za sprejemanje dogovorov v danih okoliščinah in prevzemanje odgovornosti. Če otrok dogovora ne upošteva, si sam pripiše posledice. Na prvi pogled grob način, vendar izkustven (Poštrak, 2015).

Različni avtorji govorijo o več vrstah vodenja oziroma različnih vzgojnih stilih. Dinkmayer in McKay navajata avtorski, permissivni in demokratični način starševske vzgoje, Bergant je vzgojne stile razdelila na represivni vzgojni stil, permissivni vzgojni stil in laissez faire ali vse dopuščajočo vzgojo. Njeno opredelitev so povzemali in dopolnjevali številni avtorji. Musek tako govori o avtoritarnem, permissivnem, avtonomnem in demokratičnem pristopu, Peček Čuk in Lesar omenjata represivni, avtoritarni, permissivni in interakcijski ali avtoritativni vzgojni stil (ibid.).

Zaradi zadreg, nedoslednosti in nejasnosti pri poimenovanju Poštrak predlaga nova poimenovanja. Meni, da lahko vsak način vodenja opredelimo in od drugih razločimo na način, da ugotovimo, kako so v vsakem posameznem načinu vodenja opredeljene naslednje sestavine: vprašanje komunikacije, opredelitev vlog udeležencev, vrsta avtoritete, vprašanje odgovornosti in oblika ukrepa. Predlaga ukazovalni, dogovorni in vse dopuščajoči pristop (ibid.).

V ukazovalnem pristopu je komunikacija enosmerna, gre predvsem za navodila, ukaze, brez pogovora ali dogovarjanja. Strokovnjak se pojmuje v vlogi eksperta, vloge so vsiljene. Mladostnik se lahko počuti kot neprostoVOLjni uporabnik. Avtoriteta je avtoritarna, oprta na

položaj, argument moči. Odgovornost je deklarirano porazdeljena med akterji, dejansko pa je odgovoren strokovnjak, saj je mladostnik porinjen v pasivni položaj. Kroflič v zvezi s tem načinom vodenja govori o apostolski avtoriteti, drugi avtorji pa jo imenujejo zunanja avtoriteta. Cilji so mladostniku vsiljeni, pojmuje in načrtuje jih »strokovnjak«. Prav tako so nedogovorjeni ukrepi, ki imajo obliko kazni in pohval. Takšno obliko vodenja lahko najdemo v tradicionalnem modelu socialnega dela (ibid.).

Vse dopuščajoči pristop se je razvil kot odgovor na tradicionalni, ukazovalni pristop. Komunikacija ni več enosmerna, vendar vseeno ne doseže oblike razgovora. Udeleženci v pogovoru se pogovarjajo, a ne o skupnem početju. Dogovor o delovnem odnosu ni vzpostavljen. Vloge so nejasne, nedogovorjene. Avtoriteta je prikrita, odsotna, saj starši oziroma drugi odrasli ne uspejo vzpostaviti ustreznega odnosa z mladostnikom in so opredeljeni kot »prijatelji«. Ukrepi niso jasno opredeljeni niti dogovorjeni. Mladostnik ne more razviti lastne, notranje ali samoomejitvene odgovornosti, kot ji pravi Kroflič. Prav tako nima jasnih navodil, kdaj se zgodi, če se ne bo držal dogovorov (ibid.).

V dogovornem načinu dela komunikacija poteka kot spiralno približevanje, kot jo poimenujeta in opredeljujeta Jeriček Klanšček in Kordeš (2001:275–276): »Gre za zvezen proces počasnega in obojestranskega spreminjanja udeležencev interakcije. Zveznost je biološko utemeljena, saj je nujna za delovanje kognicijskega aparata. Za prekinitev ustaljenega načina delovanja (spoznavanja) in za začetek novega, drugačnega, ki bi omogočalo širjenje sveta oziroma njegovo spreminjanje, je treba ugotoviti, kako smo se 'naučili' starega. Glavne značilnosti komunikacije kot spiralnega približevanja so, da je dovolj, da se eden udeleženec odloči za drugačen način spoznavanja; tisti, ki se za to odloči, se mora zavedati, da je to proces raziskovanja svojih meja, ne spoznavanje objektivnega drugega; da gre za vztrajno obnavljanje pripravljenosti za spremembe svojega kognicijskega reliefa in da se je treba zavedati odgovornosti, da bo imela komunikacija, ne glede na to, kakšno pot bo ubrala, vpliv na oba udeleženca.« (Poštrak, 2015).

Tako imenovani naučeni stari svet lahko tukaj navežemo na ponotranjenje vsebin iz okolja v Meadovem družbenem jazu, vendar, kot navaja Mead, vsak posamezni subjekt po svoje interpretira, rekonstruira prejete informacije in noben subjekt se ne more naučiti starega sveta, kot bi to želeli predniki, točno tako kot ga posreduje okolica.

Vloge v dogovornem načinu dela z mladostniki Poštrak povezuje s kontekstom stanj jaza Erica Berna. Na kratko povzemam glavne značilnosti stanj jaza, ki jih Berne imenuje Starš,

Odrasli in Otrok. Če smo v stanju jaza Starša, smo v enakem duševnem stanju, kot je bil nekoč eden od naših staršev, in se odzivamo enako, kakor bi se on. V stanju jaza Odraslega opravimo avtonomno, objektivno oceno problema in z razmišljanjem pridemo do zaključkov brez predsodkov. V stanju Otroka sta način in namen reagiranja enaka tistemu, kakor bi reagiral še zelo majhen otrok. Stanja jaza so normalen psihološki pojav: v stanju Otroka se nahajajo intuicija, kreativnost, nagon spontanosti in uživanja. Odrasli je nujno potreben za preživetje, saj procesira informacije in izračunava verjetnosti, ki so bistvene za učinkovito soočanje z zunanjim svetom. Naloga Odraslega je tudi uravnavanje aktivnosti Starša in Otroka ter njunih medsebojnih vplivov. Stanje jaza Starša ima dve glavni nalogi, to sta, da posamezniku omogočamo učinkovito vedenje in prihranek časa ter energije z avtomatizacijo številnih reakcij in odzivov. V stanju jaza Starša se opiramo na naučene, ponotranjene, zavestne in podzavestne vsebine iz družbenega jaza (Poštrak, 2015).

Avtoriteta v dogovornem odnosu je avtoritativna, oprta na znanje, pristojnosti. Razumljivo je, da mora imeti strokovnjak ali starš neke vrste avtoriteto, navsezadnje pa mora biti tudi spoštljiv in odgovoren zaveznik otroka ali mladostnika. Odgovorni smo lahko le, če imamo kompetence, sposobnosti, znanja za delo z mladimi, če razumemo mladost kot prehodno obdobje z za obdobje značilnimi vidiki in potrebami mladih, če poznamo in razumemo življenjski svet mladih (ibid.).

Jani Prgić je Poštrakov dogovorni način dela dopolnil z izrazom »odgovorni« in navaja, da je »dober medsebojni odnos temeljni odnos med učiteljem in učencem, ki pa je možen le v demokratičnem, sodelovalnem oziroma neprisilnem ali ODgovornem DOgovornem stilu vodenja« (Prgić, 2010:16). Kroflič piše tudi o nastajajočem konceptu samoomejitvene avtoritete, v okviru katere bi se mladostnik odločal za določene vrste dejavnosti in upoštevanje pravil na podlagi lastnega prepričanja, vrednot, odgovornosti (Poštrak, 2015).

V kontekstu dogovornega načina dela z mladostniki ukrepe razumemo v smislu prevzemanja odgovornosti za svoje ravnanje in nošenje pripadajočih posledic. Ker pa ranljivi mladostniki velikokrat niso v stanju vzpostavljati take samoomejitvene avtoritete, je ena izmed glavnih nalog socialnih delavcev, da skupaj z mladostniki delamo na tem, da bodo v perspektivi sposobni, torej da bodo v stanju prevzeti nadzor nad lastnim življenjem in se avtonomno in odgovorno odločati (ibid.).

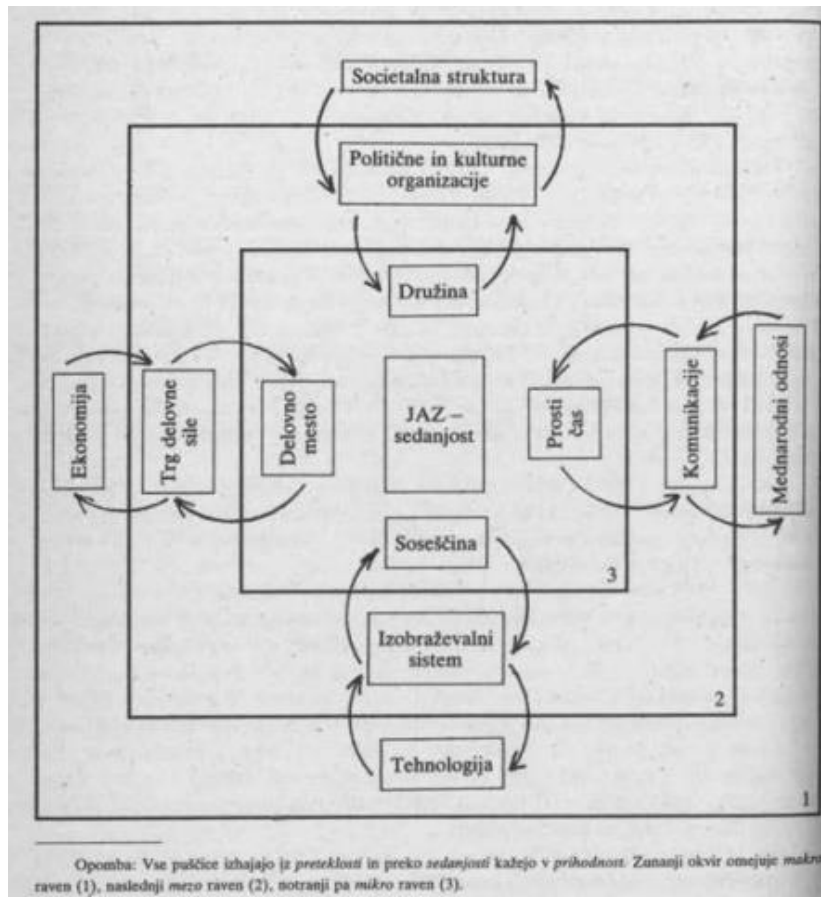
4 ADOLESCENCA

Pojav ranljivosti in konfliktov med mladostniki in odraslimi je najbolj pogost v obdobju adolescence. Gre za prehodno obdobje, obdobje odraščanja, obdobje temeljnih življenjskih sprememb. Pri delu z mladostniki je ključnega pomena, da poznamo značilnosti mladostnikovega vedenja v tem obdobju in jih pri obravnavi tudi upoštevamo. Včasih je nagibanje k negativnemu odklonskemu vedenju le del normalnega razvoja adolescentov, včasih pa se takšno vedenje izkaže za znak čustvenih in vedenjskih motenj. V vsakem primeru pa moramo mladostnikovo muhavost jemati resno in se ne smemo zanašati na dejstvo, da gre za minljivo prehodno obdobje.

Adolescenca se začne sočasno s puberteto. Gre za obdobje duševnega dozorevanja, ki otrokovo duševnost spremeni v duševnost mladostnika. Adolescenca je daljše obdobje od obdobja pubertete, saj traja še nekaj časa po tem, ko je telesni razvoj že končan. Prehodno obdobje adolescence je postopno, potek in trajanje sta odvisna od mnogih dejavnikov, ki izhajajo iz odraščajočega otroka kot tudi iz njegovega okolja. Začetek adolescence je v naši kulturi okoli dvanajstega ali trinajstega leta otrokove starosti, kdaj se to obdobje konča, pa je v veliki meri odvisno od različnih duševnih in okoljskih dejavnikov (Žmuc-Tomori, 1983).

Meško adolescenco pojmuje kot razvojno obdobje med otroštvom in odraslostjo človeka. Pojem *adolescere* (odraščati, dozorevati), iz katerega izhaja izraz *adolescenca*, s svojim korenem nakazuje, da gre za obdobje približevanja odraslosti (Meško, 1997).

V obdobju adolescence se vsi mladostniki, ne samo disocialno usmerjeni, upirajo in iščejo lastno identiteto. Nekateri svojo identiteto najdejo v družbeno pozitivnem pogledu na svet in s tem skladnim vedenjem, drugi pa gredo po poti, ki ni družbeno zaželena (ibid.).

Slika 1: Hartmanov raziskovalni model

Makarovič piše tudi o tem, da sodobna sociologija mladine v vse večji meri poudarja kompleksnost posameznikovega okolja in medsebojno prepletanje posameznih družbenih ravni. Za približno ponazoritev kompleksnosti problematike, s katero se dandanes sooča sociologija mladine, omenja raziskovalni model, kot ga je sestavil Jiirgen Hartman. Hartman si posameznika predstavlja v središču součinkovanja treh različnih ravni družbenega okolja: makro (1), mezo (2) in mikro (3) ravni. Pri razlagi odnosov med posameznimi ravnmi izhaja iz koncepta Margaret Archer. »Po tej koncepciji naj bi sile, ki so se v preteklosti oblikovale na makro nivoju, delovale na sedanji mikro nivo, pri čemer pa doživljajo negativni feedback, tako da ostaja njihov vpliv vedno šibkejši. Hkrati pa doživljajo modifikacije teh vplivov na mikro nivoju pozitivni feedback, kar povzroča vzvratno učinkovanje mikro nivoja na makro nivoju in se kaže v prihodnjih spremembah makro nivoja. Nižji nivoji pomenijo tako sedanjost, ki posreduje med preteklostjo in prihodnostjo višjih nivojev. Ta model torej povezuje med seboj strukturo in dinamiko, prostor in čas, kar je še posebno pomembno za razumevanje vloge mladine kot izrazito prehodne družbene kategorije, ki se nenehno poraja iz otroštva ter prehaja v odraslost.

Hkrati pa nam pojasnjuje tudi vlogo 'subjektivnega faktorja' in še posebej mladine pri družbenih spremembah.« (Kavčič, B., Klinar, P., Makarovič, J., Mlinar, Z., 1986:1571)

Pri sedanjih mladostnikih je mogoče na splošno opaziti pospešen telesni razvoj in zgodnejšo biološko zrelost. Zahtevnost razvoja duševnih in socialnih sposobnosti, ki so značilne za odraslo dobo, je pogojena z višino civilizacijske in tehnološke stopnje družbe. Višja kot je, zahtevnejši je razvoj omenjenih sposobnosti. Odraščanje traja dlje, čim je z odraslostjo povezanih več pravic in dolžnosti (Žmuc-Tomori, 1983).

Žmuc-Tomori (ibid.) adolescenco definira kot obdobje nasprotij. Pogosto se zgodi, da jo poleg mladostnika težko doživlja tudi okolica. V obdobju adolescence je mladostnikova sposobnost razmišljanja v močnem razmahu. Prevladuje abstraktno mišljenje, mladostnik se trudi prebiti v globino življenjskih in svetovnih nazorskih vprašanj. Videti je, kot da hoče takoj sam doživeti in spoznati vse, kar je le mogoče. Hlasta za vsakim trenutkom svojega življenja, ne da bi si vzel čas za oddih. Nasprotno s tem pa se včasih umika in pasivno spremlja življenje drugih skozi povesti in romane, ki jih »požira«, in si ne vzame časa za delo, zabavo in spanje.

Adolescenco spremlja povišana čustvenost, na katero imajo vpliv odnosi v družini in življenjske situacije, ki v mladostniku prebujajo občutke nelagodja. Posledica tega je, da je doživljanje realnosti pri mladostnikih močno prežeto s čustvi. Za adolescentovo čustvenost je značilno, da niha med ekstremi (navdušenost – potrlost, delavnost – lenoba, preveliko zaupanje – nezaupanje), zato je možno, da je tak človek nagnjen k samodestruktivnosti ali celo k samomorilnosti (Meško, 1997).

Mladostnikov svet je tako doživet intenzivno in obarvan vedno z novimi odtenki. Skozi vsa nasprotja se mladostnik išče in spoznava ter preizkuša svoje okolje in trdnost omejitev, ki mu jih postavlja. Najti želi meje svojega dobrega počutja, vzdržljivosti in volje. Hkrati je pozoren na odzive drugih, zlasti tistih, ki so mu blizu. Ocenjuje njihova čustva do sebe, jih poskuša pridobiti in izziva njihovo potrpežljivost. S tem pridobiva izkušnje, ki mu bodo nekoč pomagale, da bo pripravljen stopil čez prag odraslosti (Žmuc-Tomori, 1983).

Mladostniki se v obdobju adolescence oddaljujejo od vrednot staršev in z njimi prihajajo v pogoste konflikte. Bolj se identificirajo s svojo generacijo oziroma z vrstniki. Pogoste so tako imenovane krize identitete, saj je iskanje samega sebe kompleksen proces, prežet z veliko pretresi. Med iskanjem lastne identitete mladostnik eksperimentira z različnimi vlogami in po navadi izbere takšno, ki jo družba priznava. Če se proces iskanja lastne

identitete odvija v »nenormalnih« okoliščinah, obstaja možnost, da nastopi kriza identitete in zmešnjava pri ustvarjanju lastne identitete (Meško, 1997).

Meško navaja, da se lahko mladostnik identificira z negativnimi vzori, in tako prevzame ustrezno deviantno vlogo. Posameznik lahko zabrede v identitetno zmedenost, za katero so značilne pogoste odklonske oblike vedenja, če kriza identitete temelji na etnični in spolni identiteti. Takega mladostnika ne smemo takoj obravnavati kot delinkventa, saj mu na ta način v krizi ponudimo negativno identiteto (ibid.).

V adolescenci postane mladostniku najpomembnejša družba vrstnikov, saj zdaj ti zadovoljujejo potrebe, za katere so v otroštvu skrbeli starši. To so predvsem spodbujanje, svetovanje, usmerjanje zanimanj, vpliv na preoblikovanje vrednot, ki so jih v otroštvu ustvarili s starši. »Družba je mladostniku arena, v kateri se odigravajo mnoge napete drame, povezane z njegovimi notranjimi problemi. Zanj je to vadišče toliko bolj ugodno, ker lahko v njem samostojno išče svojo identiteto in razvija svojo neodvisnost stran od kaznovanja ali zaščite staršev.« (Žmuc-Tomori, 1983)

Možno je, da so pravila med vrstniki strožja od družinskih, vendar se jih mladostnik v adolescenci lažje upošteva, ker ga ne postavljajo v položaj otroka. Vrstniki so mladostniku v veliko pomoč tudi pri oblikovanju spolne identitete. Fantje se v adolescenci družijo s skupino vrstnikov približno enake starosti, se z njimi primerjajo in tekmujejo glede mišic, punc in podobnega. Dekleta po navadi v adolescenci navežejo zaupno in tesno prijateljstvo z drugo deklico približno enake starosti, skupaj se spoprijemata s težavami, ki so preobčutljive, da bi jih odpirali pred drugimi (ibid.).

Adolescenti se socialno razvijajo tako, da se združujejo v klape, kjer se pokažejo kolektivizem, prijateljstvo in tovarištvo. Mladostnik si širi krog ljudi s tistimi, ki jih pozna in s katerimi preživlja svoj čas. Velik pomen daje pripadnosti skupini, saj znotraj skupine usvaja norme in vrednote. Pripravljen je storiti marsikaj, da obdrži status člana skupine, kar pa pogosto pripelje do konflikta z odraslimi, konflikti pa mnogokrat vodijo v agresivno obnašanje in beganje iz realnosti. Mladostnik nujno potrebuje družbo vrstnikov, sicer lahko izgublja socialne stike, ki so pomembni za razvoj njegove osebnosti (ibid.).

Žmuc-Tomori (ibid.) je adolescenco označila kot obdobje, v katerem je najtežje določiti mejo med normalnim in nenormalnim oziroma med duševnim zdravjem ter motnjami in boleznijo, saj jo značilnosti duševnega zorenja v adolescenci zabrišejo. Razvoj temeljnih duševnih funkcij je v adolescenci nepredvidljiv in se med posamezniki razlikuje. Za

ugotavljanje duševnih motenj v razvoju mladostnika moramo poleg značilnosti adolescenčnega duševnega razvoja upoštevati tudi dejavnike okolje oziroma okoliščine, v katerih so motnje nastale, pa tudi mladostnikove biološke in psihične lastnosti.

Nevrotični konflikti se lahko v adolescenci pokažejo kot vedenjske motnje. Pozorni moramo biti na izvor teh pojavov, če ga poznamo, jih lahko odpravimo. Kaznovanje, poniževanje in drugo napačno ravnanje staršev in vzgojiteljev utegnejo vedenjsko motnjo utrditi in jo razviti v pravo disocialno motnjo in tudi v delinkvenco (ibid.).

To lahko predstavimo na primeru kraje pri mladostniku. Če krade čustveno sestradan mladostnik ali mladostnik z nevrotsko potrebo po naklonjenosti in ljubezni, mu kraja tuje lastnine postane način, s katerim rešuje čustvene stiske, ki jih trpi zaradi čustvene prikrajšanosti. Če mladostnik nečesa ne dobi, si to vzame. Če čustev ne more vzeti, vzame nekaj drugega (ibid.).

Za prestopanje mej dovoljenega obstajajo še drugi razlogi pri zdravih mladostnikih, ki drugače ne kažejo odstopanj od normalnega v osebnotnem razvoju. Po navadi gre za podvige in neobičajna dejanja, objestna ali duhovita, mladostnikov, ki so dobro prilagojeni in se zavedajo družbeno sprejetih norm, vendar jih posebne okoliščine spodbudijo, da te norme prekoračijo. Lahko jih spodbudi alkohol ali le zalet mladosti, ki se potrjuje s tveganjem in izzivanjem nevarnosti. Možno je tudi, da izvirajo iz potrebe po potrjevanju lastne moči oziroma sposobnosti. Pogosto se zgodijo v zanosu skupinske privrženosti ali kot upor proti enolični sedanjosti. Žmuc-Tomori poimenuje vedenje, ki mladostnika pripelje v dlje časa trajajoča nasprotja z družbo, disocialno vedenje, dejanja, s katerimi mladostnik prestopa okvire zakonov, ki veljajo v družbi, pa delikti (ibid.).

Prav tako Žmuc-Tomori piše o disocialnosti kot o resnejši obliki neprilagojenega vedenja. Disocialnost razlaga kot pojav več različnih motenj v vedenju, zaradi katerih prihaja mladostnik v vedno nove konflikte, te izkušnje pa mu niso v pomoč pri razvijanju sprejemljivih načinov socialnega prilagajanja. Disocialen mladostnik ne upošteva čustev drugih, ne zna presoditi posledic svojih dejanj, ima težave z obvladovanjem svojih želja in hotenj, lahko pa je tudi brezobziren in napadalen, ko jih uresničuje. Pomemben dejavnik pri razvoju teh lastnosti je pomanjkanje občutka sprejetosti v zgodnjem otroštvu in spodbude za razvoj naklonjenosti ljudem in svetu, prav tako na to vplivata tudi mladostnikova biološka silnica in temperament (ibid.).

4.1 Kriza identitete

Adolescenčne krize ali – kot jih imenuje Žmuc-Tomori – prehodna in minljiva porušanja duševnega ravnotežja so normalen del razvoja mladostnikove duševnosti. Pretirana pozornost staršev, zaskrbljenosti ali očitki ter obsojanje te krize mladostnikom ne pomagajo preživeti, dogaja se ravno obratno, saj lahko takšne reakcije staršev pri mladostniku zmanjšajo njegove obrambne moči in sposobnost za prilagoditev. Posledično se lahko krize pojavljajo večkrat in mladostniku okrnijo samozavest ter zaupanje do bližnjih. Mladostnik med krizo najbolj potrebuje čas in možnost, da se sam znajde in poišče pot iz krize. Oblike in načini čustvovanja, ki se pri odraslih štejejo za bolezenske, so lahko pri mladostniku normalen in zdrav pojav (Žmuc-Tomori, 1983).

Tako imenovana kriza identitete v mladosti je v sodobnih teorijah največkrat pojmovana kot prizadevanje mladostnika za samostojnost. Kriza identitete in njena rešitev sta odločilen dejavnik pri oblikovanju identitete, zato je tudi obdobje mladosti v sodobni družbi ključno v celotnem življenjskem poteku (Nastran-Ule, 1996).

Kriza identitete torej pomeni prehod iz obdobja otroštva. »V tem prehodu mora posameznik najprej obvladati identiteto vlog in konvencionalno moralo, nato pa doseči identiteto jaza, ki je mogoča le ob sprejetju postkonvencionalne etične drže, to je moralnega delovanja po reflektivnih moralnih načelih, univerzalnih vrednotah in ob notranji distanci do ponotranjenih avtoritet, prisil in gonskih pobud.« (ibid.)

Težave pri reševanju krize identitete se pojavijo pri usklajevanju in uravnoteženju ponotranjenih pričakovanj in stališč drugih do posameznika in njegove osebne identitete. Osnova identitetne politike, ki si jo mora prisvojiti mlad človek, če želi doseči osebno integriteto in socialno potrditev, je vzpostavitev identitetnega ravnotežja. Posameznik, ki mora sam razrešiti krizo identitete, pogosto naleti na razmeroma dokončne strukture vlog, ki jih mora sprejeti (ibid.).

5 SOCIALNA RANLJIVOST MLADIH

Mladost je v vseh družbah opredeljena kot težavno in krizno življenjsko obdobje posameznika. Vzgojne, izobraževalne, socialnovarstvene, politične in verske avtoritete si ravno zaradi težavnega in kriznega značaja tega obdobja dovolijo izvajati različne posege v življenje mladostnikov, še posebej takrat, ko njihovo vedenje odstopa od družbeno sprejetih norm in pričakovanj (Nastran-Ule, 2000).

Mladi se zaradi individualizacije življenjskega poteka soočajo z večjimi tveganji. Že zgodaj se naučijo s strategijami manevrirati med različnimi življenjskimi izbirami, s katerimi omilijo svoje težave, ki so hkrati tudi težave njihovih staršev. Življenjski potek mladih postaja predmet pogajanja med njimi in starši (Ule, 2000).

Ule (2000) poimenuje življenjski položaj otrok in mladih v devetdesetih letih dvajsetega stoletja kot neke vrste razkol med vedno večjim obsegom »svobod« mladih in rahljanjem družbenih vezi. S preходом v postmoderno družbo naraščata socialna in kulturna negotovost, pojavljajo se moralna in vrednotna protislovja ter velika stopnja negotovosti o prihodnosti. Individualizacija življenja torej s sabo prinese nove oblike obremenitev, tveganj, bolečin, neugodij in nemira, ki bremenijo mlade.

Opredelitev socialne ranljivosti po Ule je stopnjevanje težav in kopičenje nerešenih težav, ki po navadi izhajajo druga iz druge. Kot primer navede slab šolski uspeh, nizko stopnjo izobrazbe, slabe zaposlitvene možnosti, materialne, socialne, čustvene in zdravstvene težave (ibid.).

Belgijski raziskovalci Van Kerckvoorde, Vettenburg in Walgrave so uvedli izraz »socialna ranljivost«. S tem izrazom so označili posameznike, ki so izpostavljeni nadzoru in sankcijam družbenih institucij, s katerimi so v stiku, od posegov institucij v njihovo življenje pa nimajo koristi (Nastran-Ule, 2000).

Nastran-Ule (ibid.) povzema Schuyt, ki ugotavlja, da se kazalniki socialne ranljivosti delijo v štiri skupine, ki jih navajam v nadaljevanju.

- Neopravičeno izostajanje iz šole, zgodnje in redno uživanje alkohola, milejše oblike mladostniškega kriminala, eksperimentiranje z drogami, eksperimentiranje s spolnostjo, slaba disciplina pri delu, odpor do zunanjega sveta, staršev, starejših in

predstavnikov avtoritet. Značilno je agresivno reševanje težav in nezavedno pretirano odzivanje na težavo.

- Umik iz vrstniških skupin in iz šolskih dejavnosti, izogibanje iniciativam in dejavnostim, slabšanje šolskega uspeha, splošna neaktivnost. Takšno vedenje je lahko posledica strogih družinskih norm in zahtev šole. Mladostniki hitro postanejo tarča posmeha, kar dodatno krepi težnjo po umiku. Značilen je pasiven odziv na težave oziroma paraliza.
- Iskanje močnih skupinskih povezav zunaj družine, iskanje alternativnih avtoritet, vključevanje v religiozne skupine ali verske sekte, mladostniške tolpe, ki zahtevajo izjemno pokorščino močnim voditeljem. Upoštevanje norm skupine daje mladim občutek varnosti. Oblikovanje identitete temelji na identiteti, ki jo daje skupina.
- Strahovi in regresivne oblike vedenja, močna težnja po ostajanju doma, psihosomatske težave in drugi znaki slabega zdravja: skrajne manifestacije problemov, ki jih imajo mladi s seboj, starši, učitelji. Potrebna je strokovna obravnava.

Socialna ranljivost mladih je negativen pojav, hkrati pa se kaže tudi kot nujen rezultat emancipacijskih vidikov individualizacije mladosti. Omeniti je treba predvsem večjo socialno mobilnost mladih, njihovo večjo občutljivost za nihanja v identitetnem razvoju, večjo transparentnost in večjo odprtost mladine do različnih izzivov in bolj globalizirane vsakdanje kulture (ibid.).

Socialna ranljivost mladih torej izhaja iz družbenih razmer, v katerih bivajo mladi. Družba pred mlade postavlja protislovne zahteve, ki jim ne morejo ubežati in ki jih delajo ranljive.

6 DEJAVNIKI ODRAŠČANJA

Obdobje prehoda iz otroštva v odraslo dobo je dlje časa trajajoče in se zgodi postopoma. V tem prehodnem obdobju na mladostnikov razvoj vpliva več dejavnikov, ki jih imenujemo dejavniki odraščanja. Gre za dejavnike, ki izvirajo iz mladostnikovega okolja, kot tudi iz mladostnika samega. Imajo pomemben vpliv na razvoj mladostnikove osebnosti in družbene podobe ter njegovih načinov preživetja. Z vidika socialnega dela so ti dejavniki ključni predvsem pri obravnavi mladostnikov z odklonskim vedenjem, saj pogosto nanje delujejo negativno in so posredno tudi povod za izvrševanje prekrškov ali kaznivih dejanj.

Avtorji govorijo o dejavnikih prestopniškega vedenja, dejavnikih tveganja, varovalnih dejavnikih in podobno, skupno vsem pa je, da v mladostnikovem življenjskem svetu delujejo ogrožajoče ali varovalno. V večini opredelitev so dejavniki v petih sklopih, ki so: spol, družina, šola, vrstniki, vrednote (Poštrak, 2011b).

Bavcon in Šelih (2013:501) sta dejavnike mladoletniškega prestopništva razdelila v tri velike skupine:

- splošni socialni in ekonomski dejavniki;
- dejavniki v okolju;
- individualni dejavniki.

To so povezane skupine dejavnikov, ki vplivajo drug na drugega, se sooblikujejo in dejanski učinek pokažejo šele v medsebojni povezanosti (ibid.).

Po Poštraku so dejavniki tveganja tisti dejavniki, ki se v mladostnikovem življenju kažejo kot ključne točke oziroma vidiki in ki opredeljujejo njegove strategije ravnanja, preživetja. Strategije preživetja so vzorci odzivov na dogajanje v mladostnikovem življenju, bodisi je to dogajanje ogrožajoče ali varujoče, podporno ali destruktivno, takšno, ki daje ali jemlje moč. Dejavnike tveganja deli na pozitivne ali negativne, pri tem pa izhaja iz predpostavke, da subjekt opredeljujejo trije sklopi dejavnikov, to so dednost, okolje in samoaktivnost. Dejavnike tveganja razumemo kot združljive v kontekstu teh treh sklopov (Poštrak, 2007).

Tomorijeva opozarja, da dejavniki tveganja niso vedno neposredno in vzročno povezani z neustreznim vedenjem, kljub temu pa jih pogosto in skoraj da v neki očitni zakonitosti ugotavljajo pri mladoletnih prestopnikih. Veliko primerov mladoletniškega prestopništva

nakazuje, da se pri posameznem mladostniku sešteva in povezuje več dejavnikov (Tomori, 2000).

Pozorni moramo biti na povezave med dejavniki tveganja, saj je mogoče, da je njihov izvor isti ali da so značilnosti, ki na prvi pogled izgledajo kot razlogi za prestopniško vedenje, dejansko njegova posledica. Mogoče je tudi, da so pri enem posamezniku vzročno, pri drugem pa posledično povezani s takim vedenjem (ibid.).

Tivadar poroča o raziskavi, v kateri našteva dejavnike prestopniškega vedenja: spol, gmotne razmere in izobrazbo staršev, družino, doživljanje šole in šolski uspeh ter religioznost in druge vrednote. Veliko raziskovalcev meni, da naj bi prestopništvo, še posebej njegove hujše oblike, prevladovalo v nižjih družbenih slojih, podatki iz raziskave Blanke Tivadar pa med prestopništvom in gmotnim položajem kažejo šibko zvezo ali sploh nobene (ibid.).

Jašović dejavnike, ki vplivajo na izkazovanje odklonskega obnašanja mladostnikov, razdeli v dve skupini, na osebne in na zunanje dejavnike. Osebne interpretira kot tiste, ki se odražajo kot značilne lastnosti mladostnikov (psihične reakcije, motivacije in drugi procesi in lastnosti osebe), medtem ko so zunanji tisti, ki izhajajo iz družbenega kroga mladostnikov. Obe skupini dejavnikov se medsebojno prepletata in tako vplivata ter opredeljujeta obnašanje mladostnika. Večja moč pripada družbenim vplivom, saj je človek s svojim odzivanjem v prvi vrsti proizvod teh vplivov, iz tega pa lahko sklepamo, da je delinkventno vedenje družbeno pogojeno (Jašović, 1991).

Bavcon in Šelih navajata, da družbene in ekonomske razmere vplivajo na položaj vsakega posameznika, tudi mladoletnika, v družbi. Od teh razmer sta odvisna posameznikovo mesto v družbi in razmerja do nje. Posameznik pa v teh razmerjih ni le pasivni objekt, ampak lahko povratno vpliva na te okoliščine in jih kot zavesten dejavnik pomaga oblikovati. Različni družbeni procesi, kot sta industrializacija in urbanizacija, stopnja (ne)zaposlenosti, možnosti za izobraževanje in podobno, imajo lahko učinke, ki se kažejo kot večja stopnja mladoletniškega prestopništva (Bavcon, Šelih, 2013).

Poštrak (2007) pa navaja – in se z njim strinjam –, da ne moremo pristati na neposredno zvezo med gmotnim položajem in prestopništvom, ker ne more biti samoumevno, da bo vsak mladostnik brez sredstev samo zato, ker si dobrin ne more kupiti, kradel.

Blanka Tivadar povezuje kakovostno preživljanje časa z gmotnim položajem in prestopništvom mladih v smislu, da imajo tisti otroci, ki prihajajo iz premožnejših družin, lažji dostop do bolj raznolikih oblik preživljanja prostega časa. Imajo večjo izbiro, hkrati pa jih starši ali vzgojitelji bolj nadzorujejo (Poštrak, 2007).

Bavcon in Šelih navajata raziskave, ki so pokazale, da dejavniki mladoletniškega prestopništva izvirajo iz ožjega ali širšega družbenega okolja mladoletnika. V konflikten položaj ga lahko porinejo pogoji dela na delovnem mestu ali položaj v šoli, izhod iz njega pa je zanj včasih le odklonsko vedenje (Bavcon, Šelih, 2013).

Med pomembne dejavnike odraščanja sodi tudi družina, ki je socializacijski dejavnik in ki lahko na mladostnika vpliva na več načinov – pozitivno ali negativno, kar pomeni, da je lahko ključni dejavnik pri nastanku mladoletniškega prestopništva. Tako lahko na primer slaba družinska vzgoja, pomanjkanje družinskih vezi med člani družine, zanemarjanje vzgoje in skrbi za mladoletnika vplivajo na razvoj mladoletniškega prestopništva in ga pospešujejo (ibid.).

Poštrak piše tudi o tem, da mnoge kriminološke teorije razlagajo prestopniško vedenje kot posledico nepopolne družine. To naj bi predvsem veljalo za prestopništvo, ki se razvije do 14. leta starosti, in naj bi nastalo kot posledica psihičnih stisk zaradi ločitve od biološkega starša, napetih odnosov med starši in otroki, manj učinkovitega opravljanja starševske vloge ter drugih stresnih situacij, ki škodijo socializacijskemu procesu. Prepričljivejše naj bi bile trditve, da enostarševstvo in reorganizirane družine niso krimogeni sami po sebi, ampak so sporni dejavniki, ki so do teh oblik družin pripeljali. Gabi Čačinovič Vogrinčič poudarja, da ni pomembno, koliko časa preživijo starši s svojimi otroki, temveč, kako ga preživijo, kaj počnejo in kakšni so odnosi med njimi. V primeru, da so odnosi med odraslimi in otroki preobremenjeni, prežeti z zlorabami in nasiljem, je lahko čas, ki ga mladostnik preživlja stran od staršev, dobrodejen, čas počitka in celjenja ran. Hkrati pa je lahko to čas in prostor, ko mladostnik svoje stiske izraža v manifestacijah, ki lahko ogrožajo tako njega kot okolico (Poštrak, 2007).

Tudi doživljanje šole in šolski uspeh lahko pojmujeemo kot dejavnika prestopniškega vedenja. Mnogi avtorji so mnenja, da so izkušnje v šoli temeljne za odnos do drugih družbenih avtoritet. Tivadarjeva potrdi neposredni pomen šolskega uspeha: »Boljši kot je, manjša je možnost, da bodo otroci prestopniški, tudi če se v šoli sicer slabo počutijo.« (Ule idr., 2000:166) (Poštrak, 2007).

Poštrak piše kot o dejavniku prestopniškega vedenja tudi o religiji in religioznosti. Navaja, da raziskovalci ugotavljajo povezavo med religioznostjo in tistimi vedenji, ki jih družba ni jasno opredelila kot dovoljena ali nedovoljena. Menijo, da religioznost izboljšuje družinske odnose in povečuje navezanost na starše, s tem pa posredno varuje pred delinkvenco. Ule (2000:168) pa o tem zapiše, da je to sicer mogoče, ker sta družinska ljubezen in spoštovanje religiozni dogmi, mogoče pa je tudi, da so ravno te dogme oziroma zapovedi razlog, da mladostniki niso pripravljeni priznati morebitnega prestopništva (Poštrak, 2007).

Po delitvi dejavnikov tveganja po Bavconu in Šelihu se k individualnim dejavnikom tveganja uvrščajo fizične posebnosti posameznika kot tudi njegove psihosocialne značilnosti. Sem spadajo duševne bolezni, čustvena nestabilnost, nizka stopnja inteligence in podobno. Individualni vzroki mladoletniškega prestopništva so tesno povezani z dejstvom, da so mladoletniki še nedozorele in neoblikovane osebnosti, v biopsihološkem in socialnem pogledu so torej še osebe v razvoju (Bavcon, Šelih, 2013).

Poštrak navaja, da je tudi mladinska subkultura pomembna razsežnost življenjskega sveta mladostnika. Ule (et. al. 2000) piše o značilnih odgovorih mladih na razne življenjske situacije v sodobni družbi: »odgovori mladinskih subkultur«, »tiha in kolikor se da brezkonfliktna integracija v družbo« in »brezpogojno prilagajanje ali celo okrepitev vnaprej danih družbenih standardov, predsodkov in mentalitet« (Poštrak, 2011a).

Z vidika socialnega dela tudi subkulture pojmuje kot strategije preživetja. Poštrak citira Brakea (1984:15): »Subkulturna ravnanja so pravzaprav poskusi razrešitve kolektivno izkušenih problemov, ki se porajajo iz protislovij družbene strukture, in da subkulture porajajo oblike kolektivne identitete, iz katere je mogoče doseči individualno identiteto, ki ni določena z razredom, izobrazbo in s poklicem. Ta rešitev je začasna, ni stvarna, je zgolj rešitev na kulturni, simbolni ravni.« Brake loči prestopniške subkulture, kulturniško prestopništvo, reformistična gibanja in politično militantnost. Meni, da naj bi bile prestopniške subkulture razvite predvsem med mladino delavskega razreda in naj bi se pojavile kot odzivi na kolektivno doživljane probleme. Poštrak dodaja, da so po tem pojmovanju subkulture simbolizirane manifestacije ali simptomi neke vrste samorefleksije položaja mladostnikov (Poštrak 2011a).

Mladostniki na podlagi svojih izkušenj v dosedanjem življenju razvijejo specifične strategije preživetja, ki jim v danem trenutku najbolj ustrezajo. Če se navežemo na idealno tipsko delitev Makaroviča na filistra, boema in ustvarjalno osebo, bi lahko rekli, da naj bi

bili odzivi ustvarjalne osebe ustrezni in učinkoviti. Poštrak kot primer odziva ustvarjalne osebe navaja primer: mladostnik, ki ima težave v šoli z učiteljem, bi poiskal pomoč pri svetovalni službi, vodstvu šole, starših ali pri kateri drugi ustrezni instanci. Odziv mladostnika, ki smo ga analitsko opredelili kot filistrski tip, bi bilo prilagajanje. Boemski tip mladostnika bi razvil neustrezne strategije, ki se zdijo na prvi pogled učinkovite, dolgoročno pa situacijo poslabšajo. Tak mladostnik se s težavo ne sooči, niti je ne rešuje, ampak se od nje umika, beži (Poštrak, 2011b).

Na tem mestu lahko omenim tudi izhodišča socialnokulturnega dela, ki predpostavljajo, da smo ljudje izvirno potencialno ustvarjalna bitja. Ustvarjalnost je pojmovana v najširšem pomenu, kot spretnost in sposobnost najti se v vsakdanjem življenju. Strategije preživetja, socialne spretnosti ali načini ravnanja so torej razsežnosti ustvarjalnosti, s katerimi mladostniki preživijo v vsakdanjem življenju. Če se zgodi, da mladostnik izgubi stik s temi lastnimi potenciali, se znajde v stiski. S tega vidika je ena izmed nalog ali ciljev socialnih delavcev, da pomagajo mladostniku najti ponovni stik z lastnimi zalogami moči, z lastnimi viri ustvarjalnosti, s katerimi so stik izgubili, ko so se znašli v ogrožajočem položaju (ibid.).

7 RANLJIVI MLADOSTNIKI IN KAZNIVA DEJANJA

Najprej želim razjasniti, zakaj v diplomskem delu uporabljam izraz ranljivi mladostniki in ne mladoletni prestopniki, delinkventi, kot je uporabljeno v skoraj vsej literaturi s področja dela z mladostniki, ki so storili kaznivo dejanje, in zakaj se mi ta termina zdita neprimerna.

O'Hanlon, ki sicer piše o psihoterapiji, vendar lahko to preslikamo tudi v socialni delo, navaja, da je prvi val v psihoterapiji temeljil na patologiji, drugi val je bil usmerjen v problem in v njegovo reševanje, tretji val je bil usmerjen v rešitve in v njihovo iskanje, četrti val pa naj bi še prihajal, vendar zanj še nihče nima imena. Četrti val v interpretaciji socialnega dela določa postmodernizem, ki v ospredje postavlja značilnosti odnosa in procesa med udeleženci v procesih pomoči. Na novo definira proces razgovora, sporazumevanja in dogovora v temeljni točki odnosa. Četrti val v središče dela postavlja pogovor, ki nam omogoči, da raziskujemo in se pogajamo o posebnosti sveta ljudi. Za socialno delo to pomeni, da ravnamo po etiki udeležенosti in s perspektive moči (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl, Možina, 2011).

O'Hanlon je nato združil tretji in četrti val in to preprosto poimenoval tretji val. Tretji val temelji na sedanjosti, ki je usmerjena v prihodnost namesto v vzroke problema, se orientira na možne rešitve. Poudarja pomembnost virov moči in kompetenc uporabnika. V odnosu sta tako uporabnik kot strokovnjak ekspert na svojem področju. Odnos pomoči temelji na posamezniku, na njegovih individualnih značilnostih bolj kot na teoriji. Kot poglavitni vzrok za uspeh terapije O'Hanlon navaja kakovost sodelovanja uporabnika. Uporabnika moramo čim bolj vključevati, da pojasnimo njegov vzrok za nastale težave in želene razplete (O'Hanlon, 2018).

Menim, da poimenovanje mladoletni prestopniki sodi v prvi in nekoliko v drugi val po O'Hanlonu, saj s tem izrazom mladostnike patologiziramo in problematiziramo, namesto da bi z vidika etike udeležенosti in perspektive moči iskali vire moči v mladostniku, mobilizirali njihovo moč. Prav tako ni naša naloga, da iščemo resnice ali vzrok za težavo, ampak kot strokovnjak odstopimo od posedovanja moči, ki nam ne pripada, in to nadomestimo s skupnim iskanjem. Takšno ravnanje sodi v tako imenovani tretji val po O'Hanlonu in menim, da se tudi poimenovanje ranljivi mladostniki sklada s takšnim načinom dela.

Meško uporablja izraz mladoletno prestopništvo oziroma delinkvenca, ker je širši od izraza kriminaliteta. Z njim označuje kazniva dejanja, ki jih storijo mladoletniki, in druge oblike deviantnega oziroma negativnega odklonskega vedenja. V definicijo mladoletnega prestopništva sodijo tudi dejanja, ki imajo znake kaznivih dejanj in jih storijo otroci, in oblike vedenja, ki odsevajo nemir mladostnikov. Kot primer slednjega Meško navaja opuščanje in izostajanje od pouka, beganje od doma, zlorabo drog in druga dejanja, ki jih družba negativno vrednoti (Meško, 1997).

Različni avtorji in zakonodaje zajemajo širok nabor oblik vedenja mladostnikov, ki jih označimo z izrazom mladoletno prestopništvo oziroma mladoletniška delinkvenca. Omenjajo vse od neprilagojenih oblik vedenja do inkriminiranih. Vse te opredelitve imajo eno skupno točko, to je definicija delinkventnosti. Gre za ravnanje, ki nasprotuje družbeno sprejetim pravilom in je zavestno ter voljno. Filipčič se sprašuje, katera so družbeno sprejeta pravila, zakaj se delinkventnost omenja samo v povezavi z mladostniki in ali torej zanje veljajo drugačna pravila (Filipčič, 1998).

Kazenskopравни sistemi se delijo glede na to, katere definicije mladoletnega prestopništva uporabljajo. V prvo skupino sodijo tisti, ki sprejemajo ožjo definicijo mladoletnega prestopništva, to pomeni, da obravnavajo samo zakonsko določena kazniva dejanja, ne pa tudi odklonskih dejanj. Druga skupina pa so pravni sistemi, ki temeljijo na širši definiciji mladoletnega prestopništva, torej obravnavajo tudi dejanja otrok, katerih dejanja kažejo znake odklonskega vedenja in druge odklonske oblike vedenja mladostnikov, imenovane statusni delikti. Pravni sistem, ki uporablja širšo definicijo, se je uveljavil predvsem v anglo-ameriškem pravnem sistemu (Bavcon, Šelih, 2013).

Slovenski kazenskopравни sistem sodi v prvo skupino, kar pomeni, da sprejemamo ožjo definicijo pojma mladoletnega prestopništva. Razlog za uveljavitev tega sistema je predvsem dejstvo, da bi bilo v nasprotju z nekaterimi temeljnimi načeli našega pravnega sistema, če bi pred sodiščem obravnavali mladostnika za dejanje, ki ne bi bilo kaznivo, če bi ga storila odrasla polnoletna oseba. Naslednji razlog je v kazenskem postopku, ki bi bil za mladostnika lahko hud pretres in bi bilo narobe, če bi ga uporabljali za obravnavo nekaznivih dejanj, prav tako bi bilo narobe, če bi ga uporabljali za obravnavo kaznivega dejanja, ki ga je storila mladoletna oseba, preden je dopolnila 14 let. V zvezi s tem se omenjajo nekaznovalni organi, ki morajo obravnavati mladostnike z odklonskim vedenjem, ki ne kaže znakov kaznivega dejanja (ibid.).

Večina avtorjev zavzema stališče ožjega pojmovanja mladoletnega prestopništva in prevladuje tudi v evropskih kazenskopравnih sistemih. V skladu s tem pojmovanjem mladoletne storilce kaznivih dejanj sodišče obravnava v prirejenem kazenskem postopku, otroke, storilce kaznivih dejanj in vse mladostnike z oblikami odklonskega vedenja pa nekaznovalni (sodni ali upravni) organi (Filipčič, 1998).

V Sloveniji imajo pristojnost obravnave ranljivih mladostnikov tudi centri za socialno delo. V dogovoru s sodiščem izvajajo nekatere vzgojne ukrepe, kot je na primer nadzorstvo organa socialnega varstva.

Brinc meni, da je do neke mere del normalnega razvoja mladostnika, da v času, ko dozoreva, občasno prestopi družbene norme, in se tako seznanja z odzivom družbe na takšna dejanja. Pri večini mladostnikov je prestopništvo zgolj prehodne narave in je pogojeno situacijsko, ne toliko motivacijsko. Za mladoletne prestopnike je značilno izvajanje lažjih premoženjskih kaznivih dejanj (Brinc, 2000).

Jug (2015) poroča o rezultatih raziskave Osebnost in vrednote pri mladostniških prestopnikih in navaja slednje ugotovitve: mladostniški prestopniki so v primerjavi z običajnimi mladostniki nehumani, grobi, nimajo občutka za druge ljudi, zanje sta značilni nezadovoljstvo, razdražljivost, primanjkuje jim kontrole. Taki mladostniki so tudi nezanesljivi in odlagajo svoje odgovornosti. Njihove lastnosti so nemirnost, napetost, nekooperativnost, introvertiranost, čustvena labilnost. Prestopništvo poveže z vrednotami, kot so moč, slava, ugled, denar, prekašanje drugih, narodnostni ponos.

7.1 Etiologija mladoletniškega prestopništva

Bergant navaja, da je etiologija, torej vzrok oziroma izvor sodobnega mladinskega prestopništva, še vedno delno nejasno vprašanje. Nejasnost izvira iz posebnosti sodobnega življenja, ki je razgibano, raznovrstno in prežeto z nasprotji. Dejstva kažejo na to, da so spremenljive oblike mladinskega kriminala spremljajoči pojav dinamike, ki sta jo v svetu sprožili industrializacija in urbanizacija (Bergant, 1973).

Ravno spremenljivost in dinamičnost oblik in načinov prestopništva pa sta tudi vzrok, da prihaja do težav pri raziskovanju mladinskega prestopništva. (ibid.)

Raziskave pa so kljub omenjenim težavam pokazale splošno skupno značilnost mladoletniškega prestopništva: socializacija poteka v za razvoj neugodnih okoliščinah

oziroma so v primarnih socializacijskih skupinah uporabljeni napačne, težavne metode in vzorci socializacije (ibid.).

7.2 Povratništvo

Meško povratništvo opredeli kot ponovno sojenje storilcu, ki je predhodno že bil (enkrat ali večkrat) obsojen zaradi kaznivega dejanja. Navaja, da lahko povratništvo opredelimo z različnih vidikov, kot poseben kriminološki in poseben kazenskoopravni problem (Meško, 1997).

Za povratnike velja, da so toge, neprilagodljive osebnosti, ki niso zmožne zadovoljevati svojih potreb na družbeno sprejemljiv način, in so v konstantnem konfliktu z družbo in družbenimi normami. Kazenski ukrepi so se za povratnike izkazali kot manj uspešni ali celo neuspešni. Načeloma se povratniki niso sposobni prilagoditi okoliščinam, možnostim in zahtevam življenja na prostosti, ne da bi ponavljali kazniva dejanja (ibid.).

Meško piše o dveh vrstah povratništva: o splošnem in o posebnem oziroma specialnem povratništvu. Splošno povratništvo pomeni, da se ponovno sodi storilcu kaznivega dejanja, ki je predhodno že bil obsojen in je ponavljal različna kazniva dejanja, za katera je imel verjetno tudi različne motive. Za posebno oziroma specialno povratništvo pa gre takrat, ko storilec ponovi istovrstno dejanje, potem ko je že bil zanj obsojen. Storilec torej kljub prejšnjim obsodbam ponavlja dejanja iste vrste, po navadi so tudi motivi zanje enaki ali podobni (ibid.).

Povratništvo lahko delimo tudi na enkratno in večkratno. Kot že samo poimenovanje pove, gre pri enkratnem povratništvu za storilca, ki je bil predhodno enkrat obsojen, pri večkratnem pa za storilca, ki je bil obsojen že večkrat (ibid.).

7.3 Uporaba drog med mladostniki in povezava s prestopništvom

Stalna potreba po denarju za nakup droge je neizbežen spremljevalec uporabe drog in njihovega kupovanja na črnem trgu. Tukaj se poraja vprašanje, ali je ta potreba edini razlog za krajo in druga nezakonita dejanja ali pa gre za posledico življenjskega sloga, ki ga razvijejo osebe v času uporabe drog. Krek navaja, da raziskave v državah Evropske unije sicer na to vprašanje ne ponujajo odgovora, razkrile pa so večjo prisotnost kaznivih dejanj med uporabniki drog kakor med neuživalci drog (Krek, 2004).

Krek (ibid.) povzema angleško študijo, v kateri so avtorji mlade prestopnike razdelili v tri skupine:

- prestopniki, ki pogosto delajo kazniva dejanja ali vsaj enega resnega na leto;
- prekrškarji, ki so naredili do dva prekrška v zadnjem letu;
- skupina, ki ne dela prekrškov niti ni bila kaznovana.

Rezultati raziskave so pokazali, da je med prestopniki, ki pogosto delajo kazniva dejanja ali vsaj enega na leto, v zadnjem letu dni 75 odstotkov teh prestopnikov uporabljalo droge. Med prekrškarji, ki so naredili do dva prekrška v zadnjem letu, je takih 25 odstotkov, v skupini tistih, ki niso bili nikoli kaznovani in ne delajo prekrškov, pa je droge uporabljala samo sedmina mladostnikov (Krek, 2004).

Med slovenskimi uživalci drog je najbolj priljubljen prostor za nakup droge ulica ali pa doma prek stalnih dilerjev. Čeprav ulico ocenjujejo kot tvegan prostor, se je najraje poslužujejo, saj se dejanje v množici z lahkoto skrije in je vidno kot naključni stik. Drogo po navadi plačujejo z denarjem, lahko pa tudi z vrnjeno uslugo ali v naravi. Nasilje je na trgu droge prisotno predvsem zato, da se z njim vzdržuje razmerje moči, torej gre za obliko nadzora (ibid.).

Mladi ljudje, ki sami nimajo veliko perspektive in so brez denarja, v trgu droge vidijo priložnost za zaslužek. V prej omenjenih angleških študijah, ki jih povzema Krek, razkrivajo, da so na lokalni ravni večinoma preprodajalci mladostniki, stari med 16 in 20 let. Zanje velja, da nimajo kriminalne preteklosti in se lahko približajo vrstnikom, ne da bi jih opazila policija (ibid.).

Mladi so torej na trg drog vključeni predvsem zato, ker so manj opazni za kaznovalne organe, kazni so zanje blažje, manjše, trgovanje z drogami pa je zanje, ker nimajo dokončanega šolanja niti zaposlitve, pomemben vir zaslužka.

Pomembno se mi zdi omeniti tudi Nacionalni program na področju prepovedanih drog 2013–2020 (Ministrstvo za zdravje, 2013), v katerem so med cilji programa omenjene pomembne točke za področje preprečevanja mladostniškega kriminala in zlorabe drog, kot so:

- Okrepiti preventivno dejavnost, informiranje in zgodnje intervencije na področju drog in različne programe zmanjševanja povpraševanja po drogah in ob tem upoštevati preventivne dejavnosti kot celostne pristope s koordiniranimi ukrepi za preprečevanje

uporabe alkohola in tobaka, da bi tako zmanjševali število novih uporabnikov drog med mlajšo generacijo ter število prekrškov in kaznivih dejanj, povezanih s prepovedanimi drogami, ter preprečevali prvi stik z drogami ter zvišali starostno mejo prvega stika ob hkratnem višanju socialne kompetentnosti, znanja in socialnih veščin ter učinkovitih strategij za obvladovanje življenjskih težav.

- Razviti specifične programe za posebej ranljive skupine: mlajše mladoletnike, uporabnike drog s pridruženo duševno motnjo, za starejše uporabnike drog, starše uporabnikov drog idr.
- Zagotoviti več kakovostnih programov zdravljenja in socialne obravnave uporabnikov drog z uvedbo različnih pristopov, ki vključujejo tudi nadgradnjo in širitev programov zdravljenja v zavodih za prestajanje kazni, vzgojnih zavodih ter v prevzgojnem domu.

7.4 Preprečevanje in zmanjševanje kaznivih dejanj, ki jih storijo mladoletniki

Spoznanje, da obstaja povezanost med družbenimi razmerami in prestopniki, je ključnega pomena za preprečevanje mladostniškega nasilja. Iz tega izhaja tudi cilj celovitega družbenega pristopa, ki je sprememba ali odpravljanje okoliščin, vzrokov in situacij, ki vplivajo na nastanek mladostniške delinkvence (Antončič, 2005).

Preprečevanja in zmanjševanja mladostniškega nasilja se moramo lotiti na sistemski ravni, za to pa najprej potrebujemo celovito objektivno analizo o nasilju in kriminaliteti mladih, s katero bi odgovorili na vprašanje, kateri so tisti nagibi, ki vodijo otroke in mladostnike k prestopništvu, in kateri socialni dejavniki ga spodbujajo (ibid.).

V Sloveniji bi bilo treba več pozornosti namenjati obveščanju in ozaveščanju javnosti, ustrezni socialni in stanovanjski politiki ter tudi različnim dejavnostim in preventivnim programom v lokalni skupnosti. Pri nas je razvitih že kar nekaj programov za preprečevanje in zmanjševanje prestopniškega vedenja, težava pa se pojavi, ker institucije, ki te programe izvajajo, nimajo ustrezne podporne mreže, programi med sabo niso ustrezno celovito povezani, prav tako tudi niso enakomerno porazdeljeni po državi. Na njihovo (ne)učinkovitost vpliva tudi finančna podpora (ibid.).

7.4.1 Prosti čas in preprečevanje odklonskih ravnanj mladih

Ule pojmuje prosti čas kot čas, v katerem posameznik razrešuje konflikte v svoji socialni sferi, čas za druženje in vzdrževanje socialnih mrež, ki so zanj nujna opora v življenju. Navaja tudi, da je nujno potreben, saj lahko človek le tako prenese napetosti in konflikte iz

drugih sfer svojega življenja. V prostem času posameznik ni tako nadzorovan in svobodno izbira svoje dejavnosti in odnose. Ravno to je velikokrat razlog za konflikt med odraslimi in mladimi (Ule, 2000).

Kuhar navaja, da »prosti čas velja tudi za čas, ko mladi lahko odkrivajo in razvijajo individualna zanimanja, osebno identiteto ter se z eksperimentiranjem preizkušajo v različnih socialnih vlogah.« (Kuhar, 2007:456).

V prostem času se navadno ukvarjamo s stvarmi, ki so nasprotje temu, kar moramo početi v šoli, službi in pri drugih obveznostih, kljub temu pa ta čas ni popolnoma izoliran, neodvisen in ločen od drugih sfer našega življenja. Tudi takrat smo na različne načine omejeni, obremenjeni z vidiki in procesi, ki opredeljujejo naše življenje. Gre predvsem za čustvene, materialne in druge ravni. Torej če je naš ekonomski položaj dober, imamo posledično v prostem času več izbir, kot če materialnih sredstev nimamo. Enako velja za socialno okolje – če je čustveno revno, imamo takšno tudi izbiro dejavnosti (Poštrak, 2007).

Poštrak nadalje omenja Bourdiejev koncept treh kapitalov: socialni, kulturni in ekonomski kapital. Kulturni kapital je objektiviran kulturni kapital (na primer materialni in virtualni izdelki, definirani kot umetniški), institucionalizirani kulturni kapital (število kulturnih ustanov) in personificirani kulturni kapital (s socializacijo in inkulturacijo pridobljene in ponotranjene kulturne dobrine). Slednjega povezuje s kakovostnim preživljanjem prostega časa. Ekonomski kapital so dohodki in premoženje, ki določajo način preživljanja prostega časa. Socialni kapital so sodelovalne lastnosti mrež, ki posameznikom lajšajo ali otežujejo dosegljivost in rabo raznih kapitalskih virov. Socialni kapital je tudi to, s kom posameznik preživlja svoj prosti čas (ibid.).

Prosti čas ni samostojna, ločena enota v našem življenju in jo kot tako, izločeno iz konteksta življenja, lahko obravnavamo izključno v raziskovalne namene. Po eni strani je torej fenomen, entiteta. Na drugi strani pa ravno to pozabljamo, da je prosti čas vpet v naše celotno življenje. V prostem času smo ista oseba, le da nastopamo v drugi družbeni vlogi. Pojmovanje o samem sebi in naše počutje vplivata na način, kako preživljamo prosti čas. Mladostnik, ki nima težav v družini ali v šoli, bo v prostem času razvil takšne načine preživljanja prostega časa, ki ustrezajo predpisom družbe in so manj moteče za okolje. Neprimerni načini preživljanja prostega časa so lahko pokazatelj stiske mladostnika.

Mladostnikove stiske lahko blažimo oziroma mu pomagamo pri soočanju z njimi z načrtovanimi načini dejavnosti v prostem času (Poštrak, 2007).

Poštrak za osmišljanje in razlaganje prostočasnih dejavnosti mladih uporablja socializacijski proces oziroma koncept, kot ga je opredelil Mead. Z osebnim in družbenim jazom razlaga, zakaj je mogoče, da dva mladostnika, ki sta odraščala v skoraj identičnih življenjskih razmerah, ki sta enako opremljena za življenje, razvijata različne strategije preživetja oziroma se drugače odzivata. Kljub temu da imata v družbenem jazu naložene podobne vsebine znanja, pa je osebni jaz tisti, ki s temi podatki razpolaga, jih osmišlja. Temu pravimo tudi samoaktivnosti. Oseba je po Meadu torej razmeroma samostojna, se sama odloča, vendar to počne znotraj konstrukcije sveta, v katero je bila rojena oziroma ki so ji jo vzpostavili pomembni drugi (Poštrak, 2007).

Prosti čas je v teoriji opredeljen kot prostor, v katerem smo svobodni, imamo svobodno izbiro, tukaj se odpirajo tudi priložnosti za ustvarjalnost, inovativnost. Odklonskost je pojmovana kot odstopanje od družbenih norm, gre lahko torej za pozitivno ali negativno odstopanje. Pozorni moramo biti, kdaj mladostnik ravna kot inovator, kdaj pa kot delinkvent, saj bi pozitivna deviacija lahko bila razvijanje novih, učinkovitejših, bolj kakovostnih načinov preživljanja prostega časa (ibid.).

Rezultati mnogih študij so pokazali, da lahko z aktivnim preživljanjem prostega časa prispevamo k pozitivnim razvojnim rezultatom, kot so boljši šolski uspeh, prilagodljivost, mentalno zdravje. Kuhar povzema ugotovitve raziskave Bjarnadottir (2004), ki navaja, da prostočasne dejavnosti prispevajo k štirim dimenzijam kompetentnosti: 1. k zunanji osebni oziroma praktični kompetentnosti (fizično in kognitivno znanje, obvladovanje nečesa konkretnega), 2. notranji osebni oziroma čustveni kompetentnosti (npr. samonadzor), 3. zunanji socialni kompetentnosti (socialne veščine) in 4. notranji osebni kompetentnosti (sposobnost refleksije). Dosledna deležnost prostega časa je tudi preventiva pred kriminalnimi dejanji in depresivnimi razpoloženji. Nekatere dejavnosti, kot so na primer obiskovanje lokalov, koncertov in športnih prireditev, lahko vodijo k višjim stopnjam pitja alkohola, zlorabe drog in delinkventnosti (Kuhar, 2007).

Eden od pomembnih in kritičnih vidikov v preživljanju prostega časa mladih je torej nočno življenje, ki s sabo poleg pozitivnih učinkov prinaša tudi zdravstvene in socialne težave. Mladi posegajo po tveganem in škodljivem pitju alkohola, uporabi prepovedanih drog in kažejo druge odklonske oblike vedenja (Ministrstvo za zdravje, 2013).

Ule navaja, da je prosti čas posameznika vedno bolj prazen in pasiven. Stresi in stiske iz družbenega življenja bi se morali v prostem času kompenzirati z morebitnimi sprostitvami, solidarnostjo in čustveno podporo bližnjih, namesto tega pa se le pometajo pod preprogo (Ule, 2000).

8 SOCIALNO DELO Z RANLJIVIMI MLADOSTNIKI

»Naloga socialnega dela pri reševanju kompleksnih psihosocialnih težav otrok in mladostnikov z odklonskim vedenjem, je vzpostavljanje socialne mreže, ki najprej otrokom, in potem tudi vsem udeleženi v problemu, omogoči novo učenje in nove dobre izkušnje za spoštovanje sebe in drugih ljudi« (Čačinovič Vogrinčič, 2000:77).

Socialno delo z ranljivimi mladostniki v osnovi temelji na istih doktrinarnih načelih in konceptualnih pristopih, ima isto strokovno ozadje kot socialno delo na drugih področjih. Med prakso in teorijo socialnega dela ni nobenega prepada, kar v družbi (pre)pogosto slišimo. Ni redko mnenje, da je teorija socialnega dela eno, praksa pa drugo, oziroma da je teorija zgolj leporečje, praksa pa kruta resničnost, v kateri koncepti niso uporabni (Poštrak, 2003).

Socialni delavec z uporabnikom vzpostavi delovni odnos, ki je zanj opora pri navezovanju stika in vzpostavljanju pogovora. Elementi delovnega odnosa so dogovor o sodelovanju, ki je tako imenovani uvodni ritual, ki šele omogoči vzpostavitev odnosa, instrumentalna definicija problema, na podlagi katere vsak član v pogovor vstopi s svojo definicijo problema, in osebno vodenje, ki vključuje osebno vključevanje strokovnega delavca, podeljevanje lastnih izkušenj ali zgodb, ki bi morebiti lahko odprle pogled na možne rešitve (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl, Možina, 2011).

V praksi si pomagamo še s štirimi sodobnimi koncepti, ki prispevajo k lažjemu ohranjanju in vzdrževanju delovnega odnosa. Prvi tak koncept je perspektiva moči, v okviru katere spoštljivo iščemo in aktiviramo vire moči uporabnika (talenti, znanja, predhodne dobre izkušnje in podobno). Drugi koncept je etika udeležенosti, ki usmerja v pogovor, v katerem nihče nima zadnje besede, torej strokovnjak odstopi od moči, ki mu ne pripada, in to nadomesti s spoštljivim skupnim iskanjem, raziskovanjem. Znanje za ravnanje v delovni odnos prinaša sposobnost strokovnega delavca, da ohrani in vzdržuje delovni odnos ter da svoje znanje podeli z uporabniki na razumljiv način oziroma v osebnem, lokalnem jeziku, pa tudi, da zna ta jezik prevesti nazaj v jezik stroke. Četrty koncept je ravnanje s sedanjostjo oziroma koncept sonavzočnosti in pomeni, da moramo biti v delovnem odnosu prisotni v poslušanju, hkrati pa na voljo za sočutje in razgovor (ibid.).

Gabi Čačinovič Vogrinčič je soustvarjalce delovnega odnosa poimenovala sogovornik, sogovornica, saj ti besedi najbolj poudarita tiste elemente v delovnem odnosu, ki so

odločilni: soustvarjanje, soraziskovanje, sooblikovanje. Takšna je tudi beseda sopotnik, saj ima element sodelovanja na poti k dobremu izidu. V tuji literaturi se pojavlja tudi izraz »*experts on experience*« oziroma strokovnjaki iz izkušenj, ki poudarja pomen spoštovanja kompetentnosti uporabnikov (ibid.).

Gabi Čačinovič Vogrinčič je na podlagi Madsenovega izraza »an appreciative ally« predlagala izraz spoštljivi in odgovorni zavezniki, ki označuje in opredeljuje vlogo odraslih v odnosu do otrok in mladostnikov (Poštrak, 2015).

Koncepte socialnega dela uporabljamo v skladu z doktrinarnimi in načeli, le da upoštevamo tudi posebnosti socialnega dela z ranljivimi mladostniki, njihove individualne lastnosti in lastnosti posameznikovega okolja. Koncepte torej vpnemo v življenjski svet mladostnikov.

Udeleženci v reševanju problema oziroma v rešitvi začnejo sodelovati v izvirnem delovnem projektu pomoči. Strokovnjak na tem mestu z mladostnikom naveže stik, ki temelji na medsebojnem spoštovanju, in tako vzpostavi delovni odnos. V procesu skupnega iskanja rešitev upošteva vse elemente delovnega odnosa. Jasno se opredelijo vloge strokovnega delavca, učitelja ali drugega strokovnjaka na eni strani, mladostnika oziroma učenca na drugi strani in staršev na tretji strani. Na kompetencah in na moči argumentov gradimo avtoriteto in ugled vseh udeleženi v procesu pomoči (Poštrak, 2011b).

Sodelovanje med strokovnim delavcem in mladostnikom se torej začne s tako imenovanim uvodnim ritualom oziroma kot ga poimenujemo v stroki, z dogovorom o sodelovanju. Zelo pomembno je, da se tega dogovora udeležijo vsi vpleteni v situacijo, saj bodo le tako imeli dosežen osebni stik in zastavljen delovni odnos. V delovni odnos nato vnašamo prej omenjene koncepte. Začnemo z instrumentalno definicijo problema, pri čemer posamezniki v delovni odnos vstopajo s svojimi definicijami, pogledi in razlagami problema. Mladostniki so v vlogi eksperta iz izkušenj, kar pomeni, da sami zase najboljše vedo, kako se počutijo, kaj mislijo in kaj nameravajo storiti. Strokovni delavec je v vlogi eksperta iz strokovnega sveta, njegova naloga je, da mladostnikovo zgodbo vzame resno in jo sooči s svojimi strokovnimi zgodbami oziroma razlagami stvarnosti (ibid.).

Pomembno je, da strokovni delavci zares poslušajo, kaj o svojem življenjskem svetu povedo mladostniki, in njihovo predstavo o svetu jemljejo resno. V delovnem odnosu izhajamo iz mladostnikove realnosti oziroma iz njihove konstrukcije resničnosti, zato so

sami tudi najbolj kompetentni, da povedo o sebi, svojih občutkih, strahovih, upanju, ravnanju (ibid.).

Strokovni delavci si pri razumevanju življenjskega sveta mladostnikov lahko pomagajo s konceptom emskega in etskega pogleda, ki sta vzeta iz antropologije. Emski pogled je pogled od znotraj, pogled uporabnika, v našem primeru pogled mladostnika, in njegova definicija lastnega položaja. Etski pogled pa je pogled od zunaj in predstavlja pogled strokovnega delavca (Poštrak, 2011a).

Dejstvo, da imajo mladostniki emsko izkušnjo o svojem življenju, ne pomeni, da so njihova ravnanja vselej ustrezna, temveč da jim ta izkušnja pogleda od znotraj daje pomemben položaj v procesu reševanja lastnih težav. Strokovni delavci ne rešujejo težav in ne ustvarjajo rešitev za mladostnike, ampak jih ustvarjajo skupaj z njimi, pri čemer mladostnikom pomaga njihova emska izkušnja o življenju (Poštrak, 2011b).

Z raziskovanjem življenjskega sveta uporabnikov postavimo podobo njihovega življenja v družbeni in kulturni kontekst. Cilj je, da odkrijemo in aktiviramo čim več virov, ki mu bodo v prihodnosti omogočili bolj kakovostno življenje (Rapoša Tajnšek, 2007).

V svojem življenjskem svetu se mladostnik poskuša čim bolje znajti, zato razvija različne oblike ravnanja, strategije življenja ali strategije preživetja. Poštrak pod izrazom strategije preživetja pojmuje oblike, načine in vzorce ravnanja, vedenja, delovanja, komuniciranja in podobnega, ki jih oseba razvije v dosedanjem življenju. Razvija jih na podlagi svoje konstrukcije resničnosti in razlag o pomenu dogajanja, ki jih konstruira prek razlag vsebin, ki jih je ponotranjila v času življenja ali so jih posredovali pomembni drugi (Poštrak, 2015).

Tukaj se lahko navežemo na Meadov koncept družbenega in osebnega jaza. V družbenem jazu se nalagajo navade, informacije, ki jih subjektu posredujejo pomembni drugi, prek osebnega jaza pa z mišljenjem oziroma notranjim dialogom, brskanjem po družbenem jazu konstruira svoje poglede na svet, svoje strategije preživetja, ki se mu zdijo najbolj smiselne, v danem trenutku primerne. Torej so strategije preživetja povezane tudi s tako imenovanimi dejavniki odraščanja ali dejavniki tveganja, ki so jim otroci in mladostniki izpostavljeni.

Koncept življenjskega sveta uporabnika, ki ga je zastavil Heidegger, je nadgradnja in preoblikovana Husserlova transcendentalna fenomenologija. Heidegger je v ospredje

namesto transcendentnega jaza postavil življenjski svet subjekta. Gre za paradigmatski premik v socialnem delu, ki se odraža tudi pri delu z mladostniki, in sicer na način, da se ne osredotočamo več na mladostnike kot idealizirane vsestransko razvite osebnosti, temveč izhajamo iz tega, kakšni so mladostniki v danem trenutku. Namen strokovnih delavcev namreč ni sprememba in preoblikovanje mladostnikov v nekakšen idealni subjekt, ampak se v procesu skupaj z njimi osredotočamo na možnosti izboljšav, da jim bo tukaj in zdaj bolje (Poštrak, 2015).

Naslednji koncept, ki ga vnesemo v proces pomoči, je etika udeležенosti. V praksi to udeležujemo tako, da strokovnjak ne poseduje moči, ki mu ne pripada, pogovor se nadaljuje, saj nihče nima zadnje besede, prav tako pa strokovnjak ne pozna neke splošne resnice oziroma rešitve. Išče jo skupaj z mladostnikom. Navedeno pa seveda ne pomeni, da strokovnjak v procesu pomoči nima določene vloge. Vloga strokovnjaka je, da odgovarja za interpretacije v pogovoru, vzdrževanje delovnega procesa in za soustvarjanje novih zelenih razpletov.

Na perspektivo moči se opiramo tako, da v mladostniku iščemo vire moči, njegove talente, zmožnosti, dobre izkušnje iz preteklosti in podobno, s tem pa mu dodajamo moč za spreminjanje, uresničevanje zelenih razpletov in ga opogumljamo. Strokovni delavec se torej v sklopu tega koncepta osredotoča na lastnosti mladostnika, ki ga v okolju delajo močnega.

Saleebey je predstavil leksikon moči, ki vsebuje sedem temeljnih konceptov in načel: dodajanje moči, včlanjenost, moč okrevanja, zdravljenje in celostnost, dialog in sodelovanje, odpoved nejevernosti (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl, Možina, 2011).

Na koncept perspektive moči lahko navežemo že predhodno omenjeni Bourdieujev koncept kapitalov: ekonomski, kulturni in socialni kapital. Mladostnik bo imel toliko več virov moči, kolikor močnejša bo njegova neformalna socialna mreža. Mladostnik, ki prihaja iz premožnejše družine, bo imel več virov moči kot tisti iz revnejše družine; tisti, ki ima več znanja in spretnosti, bo imel več virov moči kot mladostnik z malo znanja; tisti, ki ima več prijateljev, sorodnikov, znancev, bo imel več virov moči kot mladostnik s šibko podporno socialno mrežo.

Sorodni koncept je tudi koncept dodajanja moči, pomeni pa podpiranje posameznikov, skupin, mladostnikov, njihovih družin, da odkrijejo, razširijo svoje vire in orodja v sebi in v svoji okolici. Strokovni delavci tukaj posežejo na raven družbe (Poštrak, 2011b).

Čačinovič Vogrinčič po Bass, Dosser in Powell povzema šest korakov, ki omogočajo in podpirajo paradigmatski premik v delovnih odnosih soustvarjanja z mladostniki. To so pridruževanje, odkrivanje, spreminjanje, proslavljanje, ločitev in reflektiranje. Pridruževanje pomeni, pridružiti se mladostniku in njegovi družini, da bi vzpostavili delovni odnos in začeli odkrivanje, ki pomeni soraziskovanje in odkrivanje edinstvenosti problema in možnih rešitev. Spreminjanje v delovnem odnosu govori o upanju za prihodnost, o rasti, o tveganju novih možnosti. Proslavljanje je definirano kot prepoznavanje in spoštovanje moči mladostnika in njegove družine, njunih uspehov, potencialov, napredovanj. Avtorji posebej poudarjajo, kako pomembno je, da proslavljamo vsak najmanjši zaznani premik. Proslavljanje, veseliti se, pritrditi – vse je zelo netipično za način dela strokovnih delavcev. Ločitev se zgodi, ko otrok in družina zmoreta sama, ko se kompetentnost razvije in prepozna kot nova zgodba. Refleksija se prepozna kot priložnost za strokovno rast, ki teče skozi ves proces kot skrb za »feedback« o procesu pomoči in sodelovanja (Čačinovič Vogrinčič, 2008: 33–34).

Socialna mreža ima lahko v mladostnikovem življenju dve vlogi – ali je njegov vir moči, prijateljstva in samospoštovanja ali pa ravno nasprotno, torej iz nje izvirajo stres, pritiski, izkoriščanja in zlorabe ter je ovira za dober razplet. Mladostnikove socialne mreže so pogosto staršem nevidne. Za proces pomoči je nujno vedeti, na kak način socialna mreža mladostnika nanj vpliva. V primeru, da mu daje dragocene izkušnje za odločanje o njegovem življenju in je njegov vir pomoči v stiskah, lahko sodelovanje s socialno mrežo strokovnjakom pomaga razumeti oziroma odkriti mladostnikove potrebe in omogoči odstranjevanje ovir, ki zavirajo spremembo. Sodelovanje socialne mreže v procesih pomoči je pomembno predvsem zato, ker je rešitev vedno usmerjena v skupnost in je tam tudi mogoča. Socialno mrežo mladostnika tvorijo ožja in širša družina, prijatelji in znanci, sosedje, učitelji in ostali pomembni odrasli. Konkretno mrežo v socialnem delu velikokrat zapišemo s tehniko ekološkega zemljevida ali zemljevida socialne mreže (ibid.).

Če torej vzrok za pojav vedenjski težav izhaja iz družinskega okolja, terapevtsko delo usmerimo na celo družino. Pri tem se pogosto zgodi, da naletimo na oviro – pomanjkanje motivacije enega ali več družinskih članov za tak način dela, bodisi gre za starša ali mladostnika (Vodopivec Glonar, 1987).

Poštrak piše, da je vloga starša ali strokovnega delavca, ki dela z mladimi, da »v stanju jaza Odraslega 'uravnavamo aktivnosti' spoštljivega in odgovornega Starša in ustvarjalnega

in spontanega Otroka. To predstavlja temelj za soustvarjanje rešitev v delovnem odnosu z otrokom ali mladostnikom.« (Poštrak, 2015:277).

9 KAZENSKOPRAVNI VIDIK

9.1 Kazenska obravnava ranljivih mladostnikov, ki so izvršili kaznivo dejanje, skozi zgodovino

Kazensko pravo, ki obravnava mladoletnike, si je skozi zgodovino postopoma pridobivalo posebno mesto, kakršnega ima danes. Iz starih grških pravnih virov in iz zgodnjega kitajskega prava je razvidno, da otroci pod določeno starostno mejo, ki je bila pogosto sedem let, niso mogli biti kaznovani. V času Rimskega cesarstva je rimsko pravo že poznalo delitev mladoletnikov na tri skupine, ki so se razlikovale po stopnji odgovornosti. Sočasno se je pojavilo tudi načelo »zlobna volja nadomesti starost«, ki je vplivalo na to, da so mladoletnike kljub omejitvam kazenske odgovornosti obravnavali kot polnoletne storilce kaznivih dejanj. To načelo se je še bolj razmahnilo v obdobju fevdalizma, ko razlik pri obravnavi mladoletnih in polnoletnih storilcev skorajda ni bilo več. Tudi nekateri drugi pravni sistemi so poznali koncept starostnih kategorij, vendar v praksi to ni pomenilo drugačne obravnave, kot so jo bili deležni polnoletni, v najboljšem primeru so jim dosodili milejšo kazen (Bavcon, Šelih, 2013).

Prelomne spremembe v kazenskem pravu za mladoletne osebe so bile sprejete šele v drugi polovici osemnajstega stoletja in v devetnajstem stoletju. Prvič so omenjene natančnejše opredelitve spodnje in zgornje starostne meje, pojavijo pa se tudi prve spremembe v načinu obravnavanja mladoletnikov. Kazenski zakonik Leopolda Toskanskega je že leta 1786 omenjal vzgojne ukrepe, ki so bili predvideni za mladoletnike do dvanajstega leta starosti; teh ni bilo mogoče kaznovati. Razsodni mladoletniki med dvanajstim in štirinajstim letom so bili kaznovani, vendar so bile kazni milejše. Mladoletniki med štirinajstim in osemnajstim letom starosti so bili vedno kaznovani, ampak kazni niso bile tako stroge kot za polnoletne storilce (ibid.).

S tem se je začelo pojavljati razlikovanje mladoletnikov na tiste, ki delujejo razsodno, in tiste, ki niso razsodni. To razlikovanje je sprejel francoski kazenski zakonik leta 1810, ki je imel velik vpliv na razvoj mladoletniškega kazenskega prava v Evropi. Mladoletniki, ki so delovali razsodno, so bili kazensko odgovorni, za tiste, ki pa niso bili razsodni, so začeli uporabljati ukrepe, katerih temeljni namen sta bila poboljšanje in prevzgoja. Sčasoma so te ukrepe poimenovali vzgojni ukrepi (ibid.).

Sociološka šola kazenskega prava in ideje Franza von Liszta so pomembno vplivale na razvoj kazenskega prava za mladoletnike, saj so poudarjale pomen mladoletnikov kot storilcev posebne vrste, pri katerih mora biti cilj izrekanja kazenskih sankcij primarno (pre)vzgoja. Večina evropskih zakonodaj je v tridesetih letih dvajsetega stoletja sprejela vzgojne ukrepe kot kazni za mladoletne storilce kaznivih dejanj (ibid.).

Nadalje je kazensko pravo začelo postopoma opuščati razlikovanje med kazensko odgovornimi in neodgovornimi mladoletniki, sočasno je počasi, a vztrajno višalo starostno mejo, do katere lahko mladoletnikom izrekajo samo vzgojne ukrepe. Med letoma 1950 in 1960 so mnoge kazenske zakonodaje sprejele kategorijo mlajših polnoletnih oseb, za katere je bilo predvideno, da se proti njim uporabijo nekateri vzgojni ukrepi (ibid.).

Leta 1899 je bilo v Chicagu ustanovljeno posebno sodišče za mladoletnike, kar se šteje za začetek posebnega sodstva za mladoletne osebe. Kmalu zatem so se sodišča za mladoletnike razširila po vseh Združenih državah Amerike, nato pa še po Evropi. V Sloveniji je pri Okrajnem sodišču v Ljubljani začel leta 1909 delovati posebni oddelek za mladoletnike. Danes imajo skoraj vsi kazenskopravni sistemi posebna sodišča ali senate, ki obravnavajo samo mladoletne storilce kaznivih dejanj in pri katerih je postopek obravnave prilagojen obravnavi mladoletnikov. V skandinavskih kazenskopravnih sistemih poznajo tudi upravne organe, ki imajo enake pristojnosti kot sodišča za mladoletnike, obravnavajo pa le lažje primere mladoletniškega prestopništva in ostale oblike odklonskega vedenja (ibid.).

Filipčič pojmuje ustanovitev sodišča za mladoletne v Chicagu za prelomnico pri obravnavi mladoletnih storilcev kaznivih dejanj. Ob tej prelomnici začnejo organi, ki so obravnavali take mladostnike, opuščati mnenje, da se mladostnik razumsko in s svobodno voljo odloča za zlo ter da mora biti za to tudi kaznovan. Uveljavilo se je mnenje, da izhaja vzrok prestopniškega vedenja iz otrokovega okolja in da bi bila ustrezna reakcija na tako obnašanje individualizirana obravnava družine in otroka. Sodišča morajo biti posebej pozorna na otrokovo osebnost in njegove potrebe, odgovornost za storjeno dejanje pa je drugotnega pomena. Prevladujoče prepričanje je bilo, da otroci ne morejo prevzemati enake odgovornosti za svoja dejanja kot odrasli storilci in da je treba njihovo obravnavo izvzeti s področja obravnavanja kriminalitete. Tak model obravnavanja mladoletnikov, storilcev kaznivih dejanj, se imenuje zaščitni model oziroma model otrokovih koristi, vladal pa je vse do osemdesetih let dvajsetega stoletja (Filipčič, 2004).

V dvajsetem stoletju je vladalo prepričanje, da je treba oblikovati poseben pristop za obravnavo mladoletnih prestopnikov. V tem obdobju se obravnava mladoletnikov deli na dva modela (Bavcon, Šelih 2013:504):

- zaščitniški model, ki je prevladoval do sredine 60. let in je model »najboljšega interesa otrok«. V ospredje postavlja otrokove in mladostnikove koristi, klasična načela kazenskega prava pa imajo manjšo vlogo. Izhodišče modela je bilo, da je mladostnik žrtev svojega okolja in okoliščin;
- pravičnostni model, ki poudarja pravice mladoletnika. Več procesnih pravic predpostavlja mladoletnika kot njihovega odgovornega nosilca. Mladoletnik je odgovoren za svoja dejanja in za posledice, s katerimi se mora soočiti.

Pojavile so se kritike zaščitniškega modela. Nakazovale so na nespoštovanje otrokovih pravic v postopku in na prevelik svobodni preudarek organov odločanja. Kritika je prispevala k razvoju drugega pristopa, zaščitniškemu nasprotnega, pravičnostnega modela, ki v ospredje postavlja pravice otroka (Filipčič, 2004).

Večina pravnih redov v modelu obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj vsebuje značilnosti obeh, pravičnostnega in zaščitniškega pristopa. V zadnjih nekaj letih se je pojavil različen pristop k obravnavanju mladoletnih storilcev kaznivih dejanj. Temelji predvsem ali zgolj na teži storjenega dejanja. Gre za nepunitivno oziroma nekaznovalno obravnavanje manj pomembnih ali nenevarnih kaznivih dejanj in punitivno oziroma kaznovalno odzivanje na huda in nevarna kazniva dejanja (ibid.).

Kazenskopравни sistemi v večini zahodnoevropskih držav so razvili tako imenovani dvotirni sistem obravnavanja mladoletnih prestopnikov. Dvotirnost pomeni, da tiste mladoletnike, ki storijo lažja kazniva dejanja, obravnavajo v izvensodnih postopkih in iščejo različne oblike odvracanja, tisti manjši del mladoletnih storilcev težjih kaznivih dejanj pa obravnavajo strožje, na bolj formalen način, včasih tudi v postopkih za polnoletne storilce (Bavcon, Šelih 2013).

Trditev, da kriminaliteta mladih narašča, naj bi opravičevala ostro obravnavanje mladoletnih storilcev kaznivih dejanj, posebej tistih, ki izvršijo nasilno kaznivo dejanje. Iz statističnih podatkov policije in sodišč ne moremo sklepati v prid tej trditvi. Represivnejše obravnavanje se pogosto izkaže za posledico posamičnih ali celo samo enega primera, ki je močno medijsko odmeven. Ob tem se velikokrat ustvari mnenje, ki ga javnost posplošuje na vso mlado populacijo, da mladoletniki veljajo za nevarne, so jih država preblago

obravnavajo in da je treba poostreiti njihovo obravnavanje v prid varnosti občanov in pravičnosti. Takšno čustveno nabito klimo pogosto izkoristijo politiki, ki v njej zaradi želje ljudstva po spremembah zakona vidijo priložnost za hitro pot do uspeha na volitvah (Filipčič, 2004).

9.2 Razvoj kazenskega prava za ranljive mladostnike, ki so storili kaznivo dejanje, v Sloveniji

V času, ko je Slovenija še spadala pod okrilje Avstro-Ogrske monarhije, je bil v veljavi kazenski zakonik (1852), ki je vseboval tudi določbe o obravnavanju mladoletnih storilcev kaznivih dejanj. Avstrijsko pravosodno ministrstvo je leta 1908 izdalo posebno uredbo, s katero je urejalo kazenski postopek proti mladoletnikom. Leta 1909 je bil v Ljubljani ustanovljen sodni oddelek za obravnavo otroškega varstva, mladinske skrbi in kazenske zadeve mladoletnikov do osemnajstega leta starosti. Kot zanimivost navajam prvega sodnika za mladoletnike, to je bil Fran Milčinski (Bavcon, Šelih, 2003).

V Jugoslaviji je kazenski zakonik iz leta 1929 celovito uredil kazensko pravo za mladoletnike med štirinajstim in sedemnajstim letom starosti (zanje je, v primeru, da so bili spoznani za kazensko odgovorne, predvidel vzgojne ukrepe), in za starejše mladoletnike, med sedemnajstim in enaindvajsetim letom starosti (ti so bili kazensko odgovorni, vendar so bile predvidene kazni omiljene) (ibid.).

Po drugi svetovni vojni so se temeljna načela in načini obravnave mladoletnikov v Jugoslaviji spreminjali skladno z razvojem kazenskega prava nasploh. Celovito je področje kazenskega prava mladoletnikov uredil kazenski zakonik leta 1947. Izhodišče za obravnavo mladoletnikov je ostalo enako, saj je kazenski zakonik razlikoval med mlajšimi mladoletniki, starimi med štirinajst in šestnajst let, in med starejšimi mladoletniki, starimi med šestnajst in osemnajst let. Mladoletnikom ni bilo mogoče dosoditi smrtnih kazni, mladoletnost je veljala za obligatorno olajševalno okoliščino (ibid.).

Kmalu po sprejetju kazenskega zakonika in po prvih kriminoloških raziskavah je postalo jasno, da predvidena obravnavo mladoletnikov ni v skladu s temeljnimi spoznanji o prestopništvu in da ne ustreza potrebam mladoletnikov. Leta 1959 je novela kazenskega zakonika uvedla spremembe na področju obravnave mladoletnikov, način, ki ga je ta novela uvedla, pa je bil v veljavi vse do prvega slovenskega kazenskega zakonika. Ta kazenska zakonodaja je odpravila razlikovanje med kazensko odgovornimi in

neodgovornimi mladoletniki, kazenska odgovornost tudi ni bila več merilo za uporabo vzgojnih ukrepov, sodišče je pri odločanju o vzgojnem ukrepu upoštevalo duševno razvitost mladostnika in njegove psihične lastnosti. Merilo za izbiro vzgojnih ukrepov je postala mladoletnikova potreba po prevzgoji, delitev na mlajše in starejše mladoletnike pa je vplivala samo na to, da se je smelo mlajšim mladoletnikom izrekati izključno vzgojne ukrepe, starejšim pa praviloma vzgojne ukrepe, izjemoma tudi kazen (ibid.).

Sistem kazenskega prava za mladoletnike, ki je bil oblikovan v začetku šestdesetih let, se nadalje ni bistveno spreminjal in posledično ni sledil razvoju tega področja v drugih sistemih. Tudi KZ-94 je obdržal enaka izhodišča pri obravnavi mladoletnikov, uvedel je le novost na področju kazenskih sankcij za mladoletnike – vzgojni ukrep navodila in prepovedi (ibid.).

Sočasno s sprejetjem KZ-08 posebni kazenski zakonik za mladoletne ni bil sprejet, kar pomeni, da se do njegovega sprejetja uporabljajo določbe KZ-94 pod pogojem, da ne nasprotujejo določbam KZ-08. Do danes posebni kazenski zakonik za mladoletne še ni bil sprejet (ibid.).

OZN je v Smernicah iz Riada (1990) zapisala: »Da bi preprečili nadaljnje stigmatiziranje, viktimizacijo in kriminalizacijo mladih, bi bilo treba oblikovati zakonodajo, ki zagotavlja, da kakršnokoli dejanje, ki ne šteje za kaznivo dejanje in se ne kaznuje, če ga izvrši odrasla oseba, ne šteje za kaznivo dejanje in se ne kaznuje, če ga zagreši mladoletna oseba.« (ibid.:510).

KZ-94 deli mladoletnike na naslednje skupine (Bavcon, Šelih, 2013:511,512):

- otroci do 14. leta starosti, ki ne smejo biti kaznovani in za katere se ne smejo uporabljati vzgojni ali varnostni ukrepi. Otroke obravnavajo organi socialnega varstva. 21. člen zakonika iz leta 2008 določa, da takšne osebe sicer storijo protipravno dejanje, ne morejo pa biti storilci kaznivega dejanja;
- mlajši mladoletni (14 do 16 let), ki se ne smejo nikoli kaznovati, zoper njih pa se lahko izreče vzgojni ali varnostni ukrep;
- starejši mladoletniki (16 do 18 let), proti katerim se praviloma izrekajo vzgojni ukrepi, izjemoma ob pogojih, ki jih določa zakonik, pa tudi kazen, in sicer mladoletniški zapor, denarna kazen in stranska kazen prepovedi vožnje motornega vozila;

- mlajše polnoletne osebe, ki so storile dejanje kot polnoletne, vendar v času sojenja še niso dopolnile 21 let. Praviloma se jim izrekajo kazni, če pa sodišče presodi (glede na osebnost in okoliščine strojenega dejanja), da bi bil ustrežnejši vzgojni ukrep, lahko izreče tudi vzgojni ukrep nadzorstvo organa socialnega varstva ali zavodski ukrep. Tudi KZ-08 pozna kategorijo mlajših polnoletnih oseb, vendar jo opredeljuje širše – zgornja starostna meja ni vezana na čas sojenja, ampak čas storitve kaznivega dejanja.

V Sloveniji je kriminaliteta mladoletnih oseb dokaj stabilen pojav. Statistika policije ne kaže trendov naraščanja ali spreminjanja narave mladoletniške kriminalitete. Spremembe KZ-94 in ZKP so prinesle odvrčanje od sodnega postopka in usmeritev k alternativnim ukrepom.

Tabela 1: Obsojene mladoletne osebe med letoma 2000 in 2016 (stat.si)

Število kaznivih dejanj, skupaj	
2000	590
2001	571
2002	728
2003	568
2004	612
2005	498
2006	511
2007	459
2008	489
2009	418
2010	330
2011	369
2012	398
2013	437
2014	319
2015	315
2016	319

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije o obsojenih mladoletnih osebah med letoma 2000 in 2016 je razvidno, da se število obsojenih mladoletnih oseb zmanjšuje, kar lahko povežemo tudi s predhodno navedbo, da je v Sloveniji opazna usmeritev k alternativnim ukrepom in k odvrčanju od sodnih postopkov.

Za obravnavo storilcev lažjih kaznivih dejanj se intenzivno iščejo novi, nekaznovalni načini obravnavanja. Omenjena je ideja restorativne pravičnosti, ki v ospredje postavlja krepitev vloge žrtve in pozitivne vzgojne učinke neposrednega soočanja mladoletnika z žrtvijo. V Sloveniji je bila možnost odvrčanja in poravnavanja uvedena šele v sklopu spremembe kazenske zakonodaje konec devetdesetih let. To je tudi ena izmed bistvenih sprememb obravnave mladoletnikov od leta 1959. Filipčič trdi, da Slovenija ni sledila usmeritvam iskanja novih alternativnih oblik obravnave drugih evropskih zakonodaj. Prav tako niso bila izpolnjena pričakovanja, da bo že sprememba zakonodaje zadoščala za uvedbo novih načinov obravnave. Uvajanje novih pristopov zahteva bistveno in zahtevnejšo spremembo miselnosti ljudi, ki se ukvarjajo s področjem mladoletniškega kriminala. Ovira je tudi izgradnja zapletene organizacijske strukture izvrševanja novih ukrepov po sodnem postopku. Posledično se od uvedbe novega kazenskega zakonika nekateri vzgojni ukrepi sploh niso izrekli, čeprav so v tujini razširjeni in dobro utečeni. Primer tega sta vzgojna ukrepa splošno koristno delo in socialni trening (Filipčič, 2004).

Kazenski zakonik kot tak odpira nove možnosti za uveljavljanje novih in alternativnih oblik dela z mladoletnimi prestopniki. V postopku zoper mladoletne prestopnike je treba slediti prvotnemu namenu vzgojnih ukrepov, to sta vzgoja mladostnikov in njihov pravilen razvoj. Kazenski zakonik odpira možnost za poravnavo, opravljanje dela v korist humanitarne organizacije ali lokalne skupnosti, usmerja mladoletnike v vzgojne, poklicne, psihološke in druge posvetovalnice, prav tako pa spodbuja vzpostavitev programov socialnega treninga. V kazenskem zakoniku je kot nosilec oziroma izvrševalec vzgojnih ukrepov naveden organ socialnega varstva. Od uvedbe Kazenskega zakonika pri nas še ni prišlo do vzpostavitve programov za izvajanje vzgojnih ukrepov. Vzrok za takšno stanje je predvsem dejstvo, da so bile novosti uvedene brez predhodnega preverjanja v praksi, posebnih metod dela in usposobljenega kadra. Tukaj se sklene začarani krog: sodišča ne izrekajo vzgojnih ukrepov, ker ni ustreznih programov in kadra, ti pa se ne razvijajo, ker sodišča navodil in prepovedi ne izrekajo. Na splošno rečeno se kazenska obravnava mladoletnih prestopnikov v praksi še ni premaknila od sankcioniranja k vzgoji (Lisec, Metelko Lisec, 2004).

9.3 Prevzemanje posledic ravnanj in odgovornosti

Bavcon in Šelih pišeta, da je kaznivo dejanje, ki ga stori mladoletna oseba, v večini primerov pokazatelj njene osebne neprilagojenosti, zato je potreben poseben pristop pri obravnavi mladoletniškega prestopništva. Namen izrekanja tako imenovanih kazenskih sankcij je usposobiti mladoletnika za koristno in družbeno sprejemljivo življenje in aktivno vključevanje vanj. V 73. členu Kazenskega zakonika (KZ-94) je navedeno, da je z vzgojnim ukrepom treba mladoletniku zagotoviti vzgojo, prevzgojo in pravilen razvoj. Splošne ugotovitve o mladoletnih delinkventih so, da je bila vzgoja pri njih pogosto zanemarjena in pomanjkljiva, zato mora ukrep, ki ga izbere sodišče, to, kar je bilo do tedaj zamujeno, nadomestiti. Sodišče se pri izbiri vzgojnega ukrepa ravna predvsem po potrebah, ki bodo mladostniku omogočile ustrezno vzgojo, prevzgojo ali pravilen razvoj. Teža kaznivega dejanja pri izbiri vzgojnega ukrepa praviloma nima vpliva. Teža in narava kaznivega dejanja se jemljeta v obzir le takrat, ko se odloča o oddaji mladostnika v vzgojni zavod (Bavcon, Šelih, 2013).

Pri obravnavi mladoletnih prestopnikov velja maksima, da se ukrepi, s katerimi se mladostniku deloma ali v celoti omejuje prostost, uporabljajo kot skrajno sredstvo. Osnovna in najpogostejše uporabljena sankcija za mladoletnike je vzgojni ukrep, ki se izvaja na prostosti, v mladoletnikovem vsakodnevnem okolju, pri tem pa njegovo šolanje ali zaposlitev ne smeta biti ovirana (Šelih, 2006).

V Kazenskem zakoniku (KZ-94) je predstavljenih šest vzgojnih ukrepov, med katerimi ima eden enajst možnih oblik, in tri kazni za mladoletne (Bavcon, Šelih, 2013).

Bavcon in Šelih (ibid.:515) vzgojne ukrepe delita na dve temeljni skupini, ki sta:

- ukrepi, ki jih izvršujemo na prostosti: ukor, navodila in prepovedi ter nadzorstvo organa socialnega varstva;
- zavodski ukrepi: oddaja v vzgojni zavod, oddaja v prevzgojni dom in oddaja v zavod za usposabljanje.

Ukrepi, ki se izvršujejo na prostosti, so namenjeni mladoletnikom, ki potrebujejo opozorilo za nepravilnost njihovega ravnanja, prav tako pa jim je treba zagotoviti ustrezno vzgojo, prevzgojo oziroma pravilen razvoj v vsakdanjem okolju. Temu so namenjeni kratki ali dlje trajajoči ukrepi z ustreznim vodenjem. Zavodski ukrep se izreče mladoletniku, pri katerem so potrebni trajnejši vzgojni, prevzgojni ali zdravstveni ukrepi ter popolna ali delna

izločitev iz dotedanjega okolja. Zavodski ukrepi se smejo uporabljati kot skrajno sredstvo in imajo zakonsko določene meje trajanja (ibid.).

Ko sodišče izreče vzgojni ukrep, še ne pomeni, da je ta dokončen. Mogoče ga je spremeniti tudi po izreku. Sodišče lahko ustavi izvrševaje ukrepa, če ugotovi, da je njegov namen dosežen, ali pa nadomesti ukrep z drugim, če so se potrebe mladoletnika spremenile. Trajanje ukrepa ni določeno vnaprej, ampak ukrep traja, dokler sodišče ne odloči drugače. Trajanje dlje trajajočih ukrepov je v Kazenskem zakoniku časovno omejeno s spodnjo in zgornjo mejo (ibid.).

Ukor je najmilejši vzgojni ukrep in je zgolj opozorilo mladoletniku zaradi storjenega kaznivega dejanja. Sodišče mladoletniku pokaže, da je njegovo ravnanje škodljivo, in ga opozori, da lahko v primeru ponovitve kaznivega dejanja dobi strožjo kazen (ibid.).

Ukrep *navodila in prepovedi* obsega 11 možnih obveznosti, ki jih lahko sodišče naloži mladoletniku. Hkrati lahko sodišče izreče eno ali več navodil ali prepovedi. Namen navodil in prepovedi mora biti tak, da usmerjajo in spodbujajo mladoletnikovo vzgojo in razvoj. Med sabo se razlikujejo tudi po trajanju, in sicer je najdaljše možno trajanje določeno v Kazenskem zakoniku, to je eno leto. V Kazenskem zakoniku (KZ-94) so določena naslednja navodila in prepovedi:

- mladoletnikovo osebno opravičilo oškodovancu,
- poravnava mladoletnika in oškodovanca,
- mladoletnikovo redno obiskovanje šole,
- mladoletnikovo usposabljanje za poklic ali sprejem zaposlitve, ki ustreza mladoletnikovemu znanju, sposobnostim in nagnjenju,
- mladoletnikova namestitev pri določeni družini, v domu ali kje drugje,
- izvršitev dela v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti,
- mladoletnikovo zdravljenje v ustrezni zdravstveni organizaciji,
- mladoletnikovo obiskovanje vzgojne, poklicne, psihološke ali druge podobne svetovalnice,
- mladoletnikova udeležba v programih socialnega treninga,
- mladoletnikovo opravljanje preizkusa prometnih predpisov,
- prepoved vožnje motornega vozila.

Pojavljajo se težave pri izvrševanju navodil in prepovedi. Nekatera navodila se lahko izvedejo pred sodnikom za mladoletnike, druga se izvajajo pod nadzorom organa

socialnega varstva. Sankcija za nedosledno izvrševanje izrečenega vzgojnega ukrepa je pooblastilo sodišču, da se lahko vzgojni ukrep navodila in prepovedi zamenja za vzgojni ukrep nadzorstva organa socialnega varstva, ki traja dlje in je bolj strukturiran (ibid.:516–520).

Nadzorstvo organa socialnega varstva pomeni, da mladostnik ostane v dotedanjem okolju, sodišče pa strokovni službi naloži, da nad njim izvaja nadzorstvo. Bistvo slednjega je, da strokovni delavec mladostniku nudi pomoč, vodenje in usmerjanje proti cilju, da bi mladoletnik po izvršenem vzgojnem ukrepu bil sposoben samostojno sprejemati zrele odločitve in izpolnjevati obveznosti, ki jih s sabo prinaša življenje. Naloga strokovnega delavca v okviru tega vzgojnega ukrepa je, da nadzoruje in skrbi za mladoletnikovo šolanje oziroma zaposlitev, morebitno potrebno zdravljenje in ureditev življenjskih razmer, pa tudi, da ga izloči iz škodljivega okolja. Ob izreku ukrepa ali med njegovim trajanjem lahko sodišče mladoletniku določi tudi katero izmed navodil in prepovedi. Trajanje nadzorstva organa socialne varnosti je omejeno na najmanj eno in največ tri leta. Organ socialnega varstva je dolžan najmanj vsakih šest mesecev poročati sodišču o poteku (ibid.).

Oddaja v vzgojni zavod je zavodski vzgojni ukrep, s katerim se želi doseči mladoletnikova prevzgoja. Izvaja se pod stalnim nadzorom in vodstvom strokovnega osebja in poteka v okvirih zavodskega okolja. Lahko se izvršuje v vseh zavodih za namestitve mladine, tudi v dijaških domovih, kar pa je v praksi bolj izjema. Zavodi imajo tudi tako imenovane stanovanjske skupine oziroma enote, v katerih bivajo od trije do osem mladostnikov z vzgojitelji. Oddaja mladostnika v vzgojni zavod ima omejeno časovno trajanje, in sicer najmanj šest mesecev in največ tri leta (ibid.).

Oddaja v prevzgojni zavod je zavodski ukrep, ki je zelo podoben ukrepu oddaje v vzgojni zavod, le da se v prevzgojnem zavodu uporabljajo učinkovitejši prevzgojni ukrepi. Ta ukrep je namenjen huje motnim mladoletnikom, ki so izvršili težja kazniva dejanja, in mladoletnim povratnikom. Sodišče pri izreku tega ukrepa upošteva težo in naravo kaznivega dejanja. Vzgojni ukrep lahko traja najmanj eno leto in največ tri leta. V Sloveniji imamo en prevzgojni zavod, in sicer v Radečah pri Zidanem Mostu (ibid.).

Oddaja v zavod za usposabljanje je pomožni ukrep, namenjen mladoletnikom, ki so moteni v telesnem ali duševnem razvoju, in nadomešča ukrep oddaje v vzgojni ali prevzgojni zavod. Ta ukrep lahko nadomesti tudi ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva

v zdravstvenem zavodu, če je to mogoče v zavodu. Ukrep ima določeno maksimalno trajanje, ki je tri leta (ibid.).

Kazensko pravo za mladoletnike pozna tudi pogojni odpust med izvrševanjem zavodskega vzgojnega ukrepa. Pogoji za izrek pogojnega odpusta so naslednji: formalni pogoj je, da je mladoletnik preživel v zavodu vsaj eno leto, materialni pogoj pa je, da je mogoče upravičeno sklepati, da mladostnik na prostosti ne bo ponovil kazenskega dejanja. Dejstvo, da je pogojni izpust mogoče preklicati, ima na mladoletnike pozitiven vpliv, in sicer v smislu, da na pogojnem izpustu ne izvršijo kaznivega dejanja. V času pogojnega odpusta lahko sodišče mladoletniku izreče tudi nadzorstvo organa socialnega varstva (ibid.).

V Sloveniji imamo naslednje vzgojne zavode: Mladinski dom Ljubljana Jarše, Vzgojni zavod Planina, Vzgojno-izobraževalni zavod Frana Milčinskega Smlednik, Vzgojni zavod Kranj, Vzgojni zavod Veržej, Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora, Vzgojni zavod Slivnica pri Mariboru, Zavod za vzgojo in izobraževanje Logatec, Mladinski dom Malči Beličeve, Mladinski dom Maribor, Prevzgojni dom Radeče, Zavod za prestajanje mladoletniškega zapora Celje.

Kazni za mladoletne so sicer kazni, po namenu pa so bolj podobne vzgojnim ukrepom. Njihov namen je, tako kot namen vzgojnih ukrepov, da zagotavljajo vzgojo, prevzgojo in pravilni razvoj mladoletnika. Posebnost kazni je preventivna funkcija, torej da z njimi močnejše vplivamo na mladoletne storilce kaznivih dejanj, da v prihodnosti ne bi ponavljali kaznivih dejanj (Bavcon, Šelih, 2013).

Kazen mladoletniškega zapora se šteje za hujšo in izjemno obliko sankcije. Namenjena je izključno starejšim mladoletnikom, starim med šestnajst in osemnajst let, pod pogojem, da sodišče predhodno ugotovi, da je bil mladostnik kazensko odgovoren in da je za kaznivo dejanje predpisana kazen pet let zapora ali več. Pogoj, da se izreče kazen mladoletniškega zapora je tudi ugotovitev, da zaradi narave in teže storjenega kaznivega dejanja in zaradi visoke stopnje kazenske odgovornosti ne bi bilo ustrezno izreči vzgojnega ukrepa. Ko se odloča o mladoletnikovi prištevnosti in krivdi, je nujno upoštevati tudi značilnosti obdobja adolescence. Sodišče mora pri odmeri kazni mladoletniškega zapora upoštevati stopnjo mladoletnikove zrelosti in čas, ki ga ta potrebuje za vzgojo, prevzgojo ali strokovno usposabljanje. Trajanje kazni mladoletniškega zapora je omejeno na najmanj šest mesecev in največ pet let, izjemoma tudi do deset let, če gre za kaznivo dejanje, za katerega je predpisana kazen tridesetih let. V Sloveniji je zavod za mladoletne zapornike del Zavoda

za prestajanje kazni zapora v Celju, mladoletnice pa kazen prestajajo v Zavodu za prestajanje kazni na Igu. Mladoletnik je lahko iz prestajanja kazni zapora pogojno odpuščen takrat, ko prestane tretjino kazni, vendar ne manj kot šest mesecev. V času pogojnega odpusta lahko sodišče mladoletniku odredi nadzorstvo organa socialnega varstva (ibid.).

Denarna kazen za mladoletnika je ukrep, namenjen starejšim mladoletnikom, ki so kazensko odgovorni. Sme se izreči le v primeru, da je za storjeno kaznivo dejanje predpisana kazen zapora do pet let ali denarna kazen, in v primeru, ko jo je mladoletnik zmožen plačati s svojimi prihodki. Tudi pri izreku denarne kazni sodišče upošteva namen vzgojnih ukrepov, torej vzgojo, prevzgojo in pravilni razvoj mladoletnika. Kazen se izvaja enako kot pri polnoletnih storilcih kaznivih dejanj – v primeru, da oseba ne plača, se izterja. Razlika pa je, da se pri mladoletnih storilcih kaznivih dejanj v primeru neplačila kazen ne nadomesti z zaporno kaznijo, ampak s katerim drugim vzgojnim ukrepom (ibid.).

Izrek stranskih kazni ali varnostnih ukrepov za mladoletnike se izreka mladoletnim osebam ob drugih kaznih ali vzgojnih ukrepih. Primer stranske kazni je prepoved vožnje motornega vozila (ibid.).

9.3.1 Socialni trening

Predhodno sem že citirala Filipčičevo, ki navaja, da nekateri načini prevzemanja odgovornosti pri nas, kljub temu da je bil Kazenski zakonik sprejet že leta 1994, še vedno niso bili uvedeni v stalno prakso. Eden izmed teh je, kot navaja, socialni trening, ki je v tujini sicer dobro uveden. Tudi sama sem pri opravljanju študijske prakse na področju dela z ranljivimi mladostniki opazila, da tega načina prevzemanja odgovornosti nihče ne uporablja, niti ga ne omenja.

Termin socialni trening (*social training*) je podoben terminu trening socialnih veščin (*social skill training*), ki se je pri nas začel uporabljati leta 1993, in definira trening, s katerim mladostnik pridobi dodatna znanja in spretnosti na socialnem področju. Socialne spretnosti mladostniku pomagajo pri doseganju kakovostnejšega življenja tako, da sam sebi in svojemu življenju posveča večjo skrb (Lisec, Metelko Lisec, 2004).

Socialne spretnosti so torej veščine za reševanje težav, s katerimi se mladostniki srečujejo v življenju. Ena izmed definicij treninga socialnih veščin je, da gre za priučevanje na področju vedenjske sfere, ki vpliva na boljši odnos z drugimi. Nekateri avtorji delijo

socialni trening na več področij. Eno izmed teh je tudi področje tako imenovanih življenjskih veščin (*lifeskills*); to so veščine, ki jih človek potrebuje za odgovorno skrb zase in za svoje življenje. Trening socialnih veščin je preventivna funkcija, katere cilj je življenjsko in socialno usposabljanje. S treningom socialnih veščin mladostnik oblikuje, razvija in pridobiva pozitivno samopodobo, vrednote, drže in navade, ki jih potrebuje za odgovorno sprejemanje nalog v življenju, ter veščine in znanja, ki mu bodo koristile v konkretnih življenjskih situacijah (ibid.).

Ukrep socialnega treninga je po Kazenskem zakoniku predviden za mladoletnike, ki so storili srednje huda kazniva dejanja, iz katerih je razvidno, da potrebujejo intenzivno pomoč pri vzgoji. Uporablja se tudi za mladoletnike, ki potrebujejo vzgojno pomoč pri pogojno izrečeni zaporni kazni, in za tiste mladoletnike, ki za oblikovanje svojega življenja potrebujejo pomoč pri razvijanju posebej opredeljenih problemov oziroma perspektiv. Cilji socialnega treninga so torej izboljšanje socialne kompetence mladoletnika, njegovega življenjskega položaja in preventivno preprečevanje, da bi mladostnik ponovil kazniva dejanja (Šelih, 2006).

Pojem socialni trening v Kazenskem zakoniku ni specifično definiran. Dilema se pojavlja v opredeljevanju obeh izrazov, »socialni« in »trening«. Kazenski zakonik določa trajanje ukrepa socialnega treninga, ki je omejeno na največ štiri ure na dan, in to pogojuje s tem, da izvajanje ukrepa ne sme motiti mladostnikovega šolanja ali zaposlitve. Iz tega lahko sklepamo, da je v Kazenskem zakoniku socialni trening pojmovan kot poseben program. Zaradi nejasnosti v definiciji ukrepa avtorja Lisec in Metelko Lisec na podlagi tujih zakonodaj, v katerih se socialni trening utečeno uporablja, sklepata, da gre za trening mladostnikovih socialnih veščin, njegove odgovornosti in osebne rasti (Lisec, Metelko Lisec, 2004).

9.4 Načela in vodila pri obravnavi ranljivih mladostnikov, ki so storili kaznivo dejanje

Kazenska zakonodaja organom socialnega varstva omejuje uporabo kazenskopravne prisile na najnujnejšo mero. Dolžnost organa socialnega varstva je, da ukrepa v vseh primerih, ko je to treba, pri otrocih, ki izvršijo dejanje z znaki kaznivega dejanja oziroma kažejo druge oblike odklonskega vedenja. Ukrepati morajo tudi takrat, ko gre za odklonsko vedenje mladostnikov, ki še ne pomeni kaznivega dejanja. Organi socialnega varstva imajo po določbah Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) na voljo veliko

ukrepov, namenjenih vzgoji in varstvu otrok in mladostnikov. Ukrepi se praviloma izvajajo v mladostnikovem vsakodnevem okolju, izjemoma in pod določenimi pogoji pa smejo organi socialnega varstva otroka izločiti iz njegovega okolja in poskrbeti za namestitev v ustrezeni zavod (Bavcon, Šelih, 2013).

Dolžnost organov socialnega varstva je varovanje pravic obravnavanih otrok in mladoletnikov v vsaj tolikšnem obsegu, kot so te pravice varovane v kazenskih postopkih. V Sloveniji je uporaba kazenskopravnih ukrepov mišljena kot zadnje sredstvo, ki se uporabi za potrebe vzgoje ali prevzgoje mladoletnika (ibid.).

OZN je leta 1985 sprejela Standardna minimalna pravila za kazensko pravosodje za mladoletnike oziroma Pekinška pravila. Pekinška pravila določajo naslednja načela pri obravnavi mladoletnih storilcev kaznivih dejanj: načelo skrajnega sredstva pri uporabi kazenskega prava proti mladoletnikom, načelo prevzgoje kot vodilna usmeritev na tem področju, načelo enakega procesnega varstva za mladoletnike, kakor ga imajo polnoletni, zavzemajo se tudi za načelo omejene uporabe ukrepov, ki so povezani z odvzemom prostosti. Temeljna načela in izhodišča je prevzela tudi Konvencija OZN o otrokovih pravicah, v kateri se poudarja skrb za otrokove koristi kot temeljno vodilo pri vseh dejavnostih v zvezi z otrokom. Pri odnosu do mladoletnega delinkventa združuje dve pogosto označeni za nasprotni izhodišči: zagotavljanje in spoštovanje temeljnih človekovih pravic ter spodbujanje mladoletnikove ponovne vključitve v družbo. Vodilno je načelo, da je sodstvo le eden izmed organov, ki naj se vključijo v obravnavanje mladoletnega prestopništva (ibid.:506).

10 PREGLED PROBLEMATIKE

V času pisanja diplomskega dela je moja pozornost pritegnilo proučevanje ukrepov, ki doletijo mladostnike ob kršitvah zakonov, saj naj bi njihov glavni namen bila vzgoja, menim pa, da še vedno prihaja do odstopanj od temeljnega cilja vzgojnih ukrepov. Tako strokovni delavci kot mladostniki vzgojne ukrepe pojmujejo bolj kot kazen in manj kot način vzgoje oziroma prevzgoje. Predvsem sta me zanimala najstrožja ukrepa, oddaja v (pre)vzgojni zavod in zaporna kazen. V sklopu študijske prakse sem sicer imela možnost obiskati Vzgojni zavod Veržej, kjer sem sodelovala tudi pri timske sestanek za mlajšo mladostnico, ki je bila v zavod nameščena zaradi neurejenih razmer doma in njenega beganja od doma, nisem pa imela možnosti srečati se s primerom oddaje mladostnika v zavod ali s kaznijo zapor, le z lažjimi ukrepi, kot so nadzorstvo organa socialnega varstva in navodila in prepovedi, zato je moje zanimanje še toliko večje. Prav tako nikoli prej v življenju nisem imela stika z mladostnikom, ki je bil oziroma je nameščen v vzgojnem zavodu. Z raziskavo o življenjskem svetu mladostnikov, nameščenih v vzgojnih zavodih, želim poglobiti znanje o njihovem doživljanju izrečenega ukrepa oziroma o namestitvi v vzgojni zavod, o dejanskem napredku in izboljšanju kakovosti življenja.

Vzgojni zavod ostaja v družbi še vedno tabu tema in mladostnika, ki je bil tja nameščen, se še dolgo po zaključku bivanja drži stigma, da je »prestopnik«. Prihod mladostnika v zavod zanj predstavlja hudo stresno situacijo, ker se mora prilagoditi na novo okolje, hkrati pa se sooča z odporom, saj je večina mladostnikov v zavod nameščena proti svoji volji.

Vzgojni zavodi so namenjeni otrokom in mladostnikom, ki kažejo znake družbeno nesprejemljivega vedenja, njihovem vraščanju v družbo, oblikovanju družbeno ustreznega vedenja in usposabljanju za prihodnje življenje ter preprečevanju ponavljanja kaznivih dejanj. Pobude za namestitev mladostnikov v zavod večinoma prihajajo s strani sodišč in centrov za socialno delo.

Krajnčan namestitev v zavod pojmuje kot neke vrste prisilo, ki posredno sporoča, da je mladostnik nesposoben in družbeno nezaželen. Meni, da je namestitev v vzgojni zavod ustrezna le takrat, kadar je ta ukrep neizbežen zaradi neugodnih posledic za otroka. O tem govori tudi Konvencija o otrokovih pravicah, ki v svojem 19. členu navaja: »Treba je narediti vse, da bi preprečili oddajanje otrok iz njihovih družin.« Podobno omenjajo tudi Združeni narodi (Krajnčan, 2006).

Po Bonhöfferju so pomanjkljivosti vzgojnega zavoda kot ustanove to, da je zavod umetno ustvarjen življenjski prostor, da skupnost v zavodu ni določena s prostovoljno udeležbo, po odhodu iz zavoda otroci in mladostniki nimajo nobenih pravic niti obveznosti v odnosu do odraslih ali vrstnikov v zavodu, zavod ostaja prehodna faza in pomeni totalen poseg v življenje otrok in mladostnikov, ki so vrženi v novo okolje (ibid.).

Kot sem že predhodno navedla, so vzgojni zavodi v družbi v večini stigmatizirani in diskriminirani. Prav tako so stigmatizirani tudi otroci in mladostniki, ki v zavodih bivajo, namestitve in terapije pa lahko doživljajo kot kazen. Krajncan citira Simmena (1988), ki navaja, da ni mogoče človeku odvzeti vseh pomembnih elementov in nato od njega pričakovati, da bo dorasel življenju. Navaja tudi Bauerja (1993), ki je to ubesedil drugače: »nehumanost še nikoli ni rodila humanosti« (Krajncan, 2006).

Dekleva in Razpotnik menita, da je zavodska vzgoja pristop brez prave alternative, izvaja se kot nuja, če posameznik s svojimi dejanji ogroža druge. Cilj zavodske vzgoje je integracija posameznika v širšo družbo, a pogosto ostane težko dosegljiv ali sploh nedosegljiv. Ker na področju ranljivih mladostnikov ni alternativnih vizij uspešnega dela, se obujajo tako imenovane klasične vizije vzgojnega dela, ki temeljijo na izolaciji in segregaciji (ibid.).

Prav tako piše tudi Mrgole (1999), ko opredeli ukrep namestitve v vzgojni zavod kot skrajni ukrep države, ko ostala sredstva, s katerimi vplivajo na vedenje uporabnika, ne zaležejo več. Zavod pojmuje kot mejo, v smislu družbeno toleriranega vedenja in odklonskega vedenja, in tabu.

Raziskavo sem opravljala v Vzgojno-izobraževalnem zavodu Višnja Gora, ki je bil prvotno ustanovljen leta 1948 z imenom Državno dekleško vzgajališče z namenom vzgoje, izobraževanja in usposabljanja vzgojno »zanemarjenih« deklet med 14. in 18. letom starosti z območja Republike Slovenije. V osemdesetih in na začetku devetdesetih let se je preoblikoval v sodobni vzgojno-izobraževalni zavod, namenjen vzgoji in izobraževanju mladostnikov in mladostnic med 14. in 18. letom starosti s težavami v odraščanju in razvoju. V programe nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja se vključujejo tudi dijaki in dijakinje iz okolice Višnje Gore (Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora, 2018).

11 PROBLEMATIKA

V raziskavi sem poizvedovala o življenjskem svetu varovancev Vzgojno-izobraževalnega zavoda Višnja Gora in o njihovi izkušnji bivanja v zavodu. Zanimalo me je predvsem naslednje:

- njihovo življenje pred namestitvijo v zavod;
- starost uporabnikov in trajanje namestitve v zavodu;
- razlog za namestitev v zavodu;
- kakšne oblike pomoči pri vedenjskih in čustvenih težavah jim nudi zavod;
- kako so varovanci zadovoljni s ponujenimi oblikami pomoči;
- odnos z zaposlenimi;
- odnos z vrstniki v zavodu, razlike pri obravnavi;
- zastavljeni cilji, koraki;
- napredek, ki ga varovanci opazijo pri sebi, in napredek, ki so ga opazili zaposleni;
- kaj bi pri oblikah dela v zavodu spremenili, kaj bi njim konkretno pomagalo;
- ali je njihovo mnenje upoštevano, slišano.

Vse podatke, pridobljene v času raziskave, sem uporabila izključno v diplomskem delu.

12 METODE DELA

12.1 Vrsta raziskave

Raziskava je eksplorativna ali poizvedovalna, saj sem se z njo seznanila z osnovnimi značilnostmi področja izbrane problematike. Opredelila sem osnovne značilnosti, jih definirala in poiskala sestavine raziskovane problematike. Zbirala sem kvalitativne oziroma besedne opise, zato je raziskava tudi kvalitativna. Zbrane besedne opise sem analizirala s kvalitativno metodo, in sicer s kodiranjem. V raziskavo sem zajela manjše število primerov, to je deset.

12.2 Merski instrument

Podatke za raziskavo sem zbirala s kvalitativno metodo, in sicer s spraševanjem. Mladostnike sem spraševala ustno, neposredno in nestandardizirano. Intervjuje sem snemala z diktafonom. V raziskavi sem kot merski instrument uporabila vodila za intervju, kar pomeni, da sem si vnaprej pripravila okvirna vprašanja z možnimi podvprašanji in smermi, v katere bi lahko razvila pogovor. Med intervjuji sem jih uporabljala po občutku, predvsem če česa nisem razumela ali pa je tema vzbudila zanimanje. Ker nekateri mladostniki niso bili preveč zgovorni, sem odgovore poskušala pridobiti s podvprašanji. Vodilo za intervju sem kot merski instrument izbrala, ker nisem mogla predvideti, v katero smer bo vodil pogovor z uporabniki zavoda, in mi je služil bolj kot oporne točke in za ohranjanje rdeče niti pogovora. Poleg tega se mi je ta merski instrument zdel najbolj primeren glede na to, da po navadi mladostnikom ni prijetno govoriti o dotični temi, na tak način pa sem jim omogočila širši manevrski prostor, da so lahko povedali, kar so želeli v okviru njihove cone ugodja.

12.3 Opredelitev enot raziskovanja

Populacijo raziskave sestavljajo mladostniki, ki bivajo v Vzgojno-izobraževalnem zavodu Višnja Gora na dan 15. maj 2018. Stvarni pogoj je, da je oseba gojenec v Vzgojno-izobraževalnem zavodu Višnja Gora; krajevni, da biva v Vzgojno-izobraževalnem zavodu Višnja Gora; časovni: na dan 15. maj 2018.

Ker je število gojencev v Vzgojno-izobraževalnem zavodu Višnja Gora veliko, sem se odločila, da raziskavo izvedem le na vzorcu, saj to ne bo škodilo namenu raziskave. Vzorec, ki sem ga izbrala iz populacije, je neslučajnostni, in sicer priročni vzorec, saj sem

raziskavo izvedla na skupini mladostnikov, ki mi je bila najbolj dostopna. Pri izbiri vzorca mi je pomagal ravnatelj Vzgojno-izobraževalnega zavoda Višnja Gora, Peter Pal. V raziskavi sem se osredinila na točno določeno skupino: mladostnike, ki so v času mojega obiska bivali v zavodu.

12.4 Načrt zbiranja podatkov

Podatke, potrebne za raziskavo, sem pridobila s kvalitativno metodo, in sicer s spraševanjem. Kot merski instrument sem uporabila nestandardizirani intervju z vodili. Spraševanje je potekalo ustno, neposredno in individualno.

Po elektronski pošti sem vzpostavila stik z ravnateljem Vzgojno-izobraževalnega zavoda Višnja Gora. Ko sem dobila pozitiven odgovor na vprašanje, ali mi lahko omogočijo intervjuje z njihovimi gojenci, sem se dogovorila za termin opravljanja intervjujev in za dovoljenje, da lahko intervjuje zvočno posnamem. Vsi intervjuji so potekali 15. maja 2018 v Vzgojno-izobraževalnem zavodu Višnja Gora. Najprej sem se sestala z ravnateljem, nato mi je šolska psihologinja predstavila vsakega mladostnika posebej. Intervjuje sem snemala z diktafonom, s predhodnim dovoljenjem ravnatelja in vsakega posameznega mladostnika. Intervjuji so trajali med 15 in 25 minuti. Intervjuje sem nato pretipkala v Wordov dokument.

Intervjuji so potekali sproščeno, z vsakim mladostnikom posebej, v učilnici Vzgojno-izobraževalnega zavoda Višnja Gora. Vsi mladostniki so sodelovali prostovoljno. Intervjuje sem vodila na podlagi vodila za intervju. Mladostniki so odgovarjali prosto, v okviru svojega ugodja. Če sem opazila nelagodje pri odgovarjanju na vprašanje, jih nisem silila, da naj povedo več, kot so pripravljeni. Intervju sem vodila tako, da se je tema ves čas navezovala na temo moje raziskave.

12.5 Analiza podatkov

Intervjuje sem analizirala s kvalitativno metodo, s kodiranjem. Za to metodo sem se odločila, ker je gradivo vsebovalo pojme, ki jih je bilo možno povezati v smiselne celote, kategorije. Najprej sem zvočne posnetke intervjujev prepisala v dokument v programu Word. Ker so intervjuji potekali večinoma v slengu in je bilo vmes veliko mašil, sem jih nekoliko preoblikovala, vendar sem bila zelo pozorna, da besedam in stavkom nisem spreminjala pomena. Intervjuje sem označila s črkami od a do j. Zatem sem vsak intervju posebej razdelila na izjave in te oštevilčila s številkami od 1 naprej.

Nato sem nadaljevala z odprtim kodiranjem. V programu Word sem pripravila tabelo s petimi stolpci. V tabelo sem najprej vnesla oštevilčene izjave, potem sem izjavam pripisala še podpojme, pojme, podkategorije in kategorije. Kot zadnji korak kvalitativne analize sem izvedla osno kodiranje. V programu Word sem uredila tabelo s štirimi stolpci. V stolpce sem kategorijam pripisovala podkategorije, pojme in podpojme.

S kodiranjem sem primerjala izjave, jih razdelila glede na kategorije in se pri tem osredotočila na podobnosti in razlike med posameznimi intervjuji.

13 REZULTATI IN RAZPRAVA

Z raziskavo sem ugotovila, da so mladostniki, ki bivajo v Vzgojno-izobraževalnem zavodu Višnja Gora, stari med 15 in 18 let, pet od intervjuvanih desetih jih je bilo starih 16 let. Čas bivanja v vzgojnem zavodu se med posamezniki razlikuje, od manj kot en teden do dve leti in pol. Devet od desetih mladostnikov je povedalo, da so imeli pred namestitvijo v zavod v družini slabe odnose, od teh so trije poudarjali predvsem slab odnos z očetom, trije pa slab odnos z mamo. Le ena mladostnica je navedla, da je imela doma dober odnos z mamo. Štirje mladostniki so imeli s prijatelji ali sošolci dobre odnose, dva mladostnika pa sta povedala, da sta imela z vrstniki slabe odnose. Ena mladostnica je navedla, da je šlo za zavajanje v uživanje alkohola in posledično za izkoriščanje in pričakovanja prijateljev (»Potem je prišlo do izkoriščanja, da so oni ... niti ne toliko do izkoriščanja ... pričakovali so, da se bodo nekatere stvari potem odvijale tako, kot bi oni hoteli.« (D72)). Vsi mladostniki so navajali težave v šoli. Trije mladostniki so se iz šole izpisali, kot razloge pa so navedli ukor, neopravičene ure, negativne ocene in kajenje na šolskem zemljišču. Drugih sedem mladostnikov je šolanje postopoma opuščalo oziroma so neopravičeno izostajali od pouka. Ena mladostnica je kot razlog za neopravičeno izostajanje od pouka navedla težave z vrstniki, kljub temu da je uspešno opravljala šolske obveznosti (»V šoli sem veliko manjkala, ker so me sošolci veliko zbadali, ker sem posvojena ... v šoli mi je šlo dobro.« (I5-I7, I10)). Štirje mladostniki so imeli izkušnje s prepovedanimi drogami. Pri eni mladostnici so se pojavljale tudi težave s psihičnim zdravjem, z depresijo in tesnobo. Le ena mladostnica je povedala, da predhodno ni bila obravnavana na centru za socialno delo, vsi drugi pa so že bili vsaj enkrat, za obravnavo so navedli različne razloge. Najpogostejši so bili storjeno kaznivo dejanje, posledično tudi obravnava na sodišču, slabi odnosi v družini in nasilje. Dve mladostnici sta že pred prihodom v zavod bili obravnavani pri pedopsihiatru, ena je to izkušnjo označila za slabo in povedala, da v terapijah ne vidi smisla. Pri eni mladostnici se je pojavilo obžalovanje za dejanja in obnašanje v preteklosti (»Ni bilo kul, zdaj ko gledam nazaj.« (C8)), druga mladostnica pa se je zavedala, da potrebuje spremembo oziroma nov začetek (»Jaz sem vedela, da rabim nek nov začetek ...«, »... sem vedela, da neke spremembe morajo biti narejene.« (D8, D14)).

Pomembna se mi zdi povezava med slabimi odnosi v družini in predhodno obravnavo na centru za socialno delo. Mladostnica, ki je edina imela doma dobre odnose, ni bila nikoli obravnavana na centru za socialno delo. Iz tega lahko sklepam in potrdim trditve, ki sem

jih navedla v teoriji: da je družina pomemben dejavnik pri odraščanju mladostnika. Slabi družinski odnosi in nepravilni vzorci obnašanja imajo velik vpliv na razvoj odklonskega vedenja. Ugotovila sem tudi, da je pri vseh mladostnikih prisotnih več dejavnikov odraščanja; te dejavnike sem navedla tudi v teoretičnem delu. Najpogosteje sta se prepletala dejavnika slabih družinskih odnosov in neuspeh na področju izobraževanja, večkrat je omenjeno tudi eksperimentiranje z drogami in alkoholom ter duševno zdravje. Zanimiva se mi zdi ugotovitev, da sta dve mladostnici govorili o obžalovanju oziroma o potrebi po spremembah v njunem življenju, še preden sta bili nameščeni v zavod.

Pri štirih mladostnikih je bil eden izmed razlogov za namestitev v zavod opuščanje šolanja, pri dveh pa urejanje odnosov v družini, pri čemer je posredoval center za socialno delo. Dve mladostnici sta bili nameščeni prostovoljno, na njuno željo, štirje so bili nameščeni z odločbo sodišča, pri eni mladostnici je namestitev zahtevala njena pedopsihiatrinja. Ena izmed mladostnic, ki je v zavod prišla prostovoljno, zdaj to obžaluje (»Ampak mi je zdaj zelo žal, da sem prišla ... (E10)). Ena mladostnica je povedala, da je ob prihodu v zavod izgubila prijatelje, vendar tega ne obžaluje, ker je šlo za družbo, ki je nanjo slabo vplivala (»Ko sem prišla sem, sem izgubila veliko prijateljev.«, »Po eni strani je bolje tako, ker so bili slaba družba.« (C49, C50)).

Presenetil me je in se mi zdel zanimiv odgovor dveh mladostnic, ki sta povedali, da sta v zavodu po svoji volji. Pričakovala sem, da bo več mladostnikov v zavodu zaradi odločbe sodišča, saj se mi zdi, da je takšno tudi večinsko mnenje družbe, torej, da so v zavodih tisti »problematični« mladostniki, ki jih drugje ne zmorejo obvladati. Razloge za namestitev lahko povežem s prejšnjo ugotovitvijo o dejavnikih odraščanja, le da je več mladostnikov navedlo kot glavni razlog šolo, nekaj manj odnose v družini. Če povzamem ugotovitve, sta dejavnika odraščanja, ki najmočnejše vplivata na mladostnike in njihovo razvijanje družbeno nesprejemljivega vedenja, družina in šola.

Mladostniki so povedali, da so v zavodu deležni različnih oblik terapij in pogovorov. Nekateri obiskujejo terapije pri psihiatru, pedopsihiatru, psihologu in družinskem terapevtu, drugim zadošča že pogovor s socialno delavko in z vrstniki. Ena mladostnica ne prejema nobene oblike pomoči, ena pa še nima izkušenj z oblikami pomoči v zavodu, saj je tam šele nekaj dni. Ena izmed oblik pomoči je tudi program odvajanja od drog, udeležuje se ga en mladostnik.

Mnenje mladostnikov o oblikah pomoči je različno. Štirje mladostniki so navedli, da se jim oblike pomoči zdijo učinkovite, dva, da sta z njimi zadovoljna, trije, da so neučinkovite, da v njih ne vidijo smisla (»... niti ne vidim smisla v tem.« (A20)). Ena mladostnica je navedla, da so ji oblike pomoči vsiljene zaradi zahtev sodišča (»Samo zato, ker sem tukaj sodno, moram hoditi na te pogovore.« (G15)). Dva mladostnika sta izrazila nezainteresiranost za sodelovanje, dve mladostnici sta povedali, da so oblike pomoči preveč obremenjujoče in da gre v sklopu terapij predvsem za enosmerno komunikacijo (»... ti prideš k njim in so oni tiho, nič ne govorijo. Tebe gledajo, če boš kaj rekel, in ti mu ne boš nič rekel, ker se nimaš kaj z njimi pogovarjati.« (G17)). Pet mladostnikov ne bi ničesar spreminjalo pri oblikah pomoči v zavodu, drugi kot možno izboljšavo navajajo odhod iz zavoda (»Gremo ven iz zavoda, gremo nazaj v lajf.« (A22)), več spraševanja in dvosmerno komunikacijo, bolj realna vprašanja in konkretne nasvete, obiskovanje terapij po želji posameznikov in poglobitev v posameznika.

Menim, da z mladostniki, ki ne vidijo smisla v oblikah pomoči ali so jim te vsiljene, ni bil pravilno vzpostavljen delovni odnos. Možno bi bilo tudi, da prihaja do neenakomerne porazdelitve moči med strokovnjakom in mladostnikom. Med navedenimi izboljšavami oblik pomoči v zavodu so omenjeni elementi komunikacije, kar bi lahko povezali tudi s konceptom etike udeležенosti, ki predpostavlja skupno iskanje možnih rešitev in je udeležena v obliki pogovora, ki se nadaljuje. Način komunikacije v procesih pomoči, ki ga kot neustreznega opisujejo mladostniki, je del tako imenovanega ukazovalnega pristopa oziroma načina vodenja, ki pa nima mesta v sodobnih oblikah pomoči in v socialnem delu. Vidim tudi povezavo med predlogom za konkretne nasvete in konceptom osebnega vodenja, torej da strokovnjak v odnos vnaša osebne izkušnje, s katerimi lahko pripomore k uvidu nove možne rešitve. Tukaj se vidi, kako zelo so pomembni elementi delovnega odnosa za dober končni rezultat v delovnem odnosu.

Devet mladostnikov ima z zaposlenimi dober odnos, eden izmed teh devetih sicer še ni spoznal vseh, ena mladostnica pa pravi, da je odnos z zaposlenimi vzajemen, torej se ona do njih obnaša tako, kakor se oni obnašajo do nje. Devet mladostnikov je tudi povedalo, da jih zaposleni večkrat pohvalijo. Sedem mladostnikov ima najboljši odnos s svojimi vzgojitelji, po en mladostnik pa tudi s psihoterapevko, razredničarko, razrednikom in profesorico. Največkrat, štirikrat, navedeni razlog za izbiro najljubšega zaposlenega je bilo zaupanje, trikrat pa pripravljenost za pogovor in poslušanje. Med razlogi so tudi pomoč in prijaznost, spol (»Prvo kot prvo je moški, jaz nisem taka, da se z ženskami najbolje

razumem.« (C45, C46)) in ustvarjalnost (»Vse so bolj ustvarjalne, kar mi veliko pomaga, saj imam tudi sama ročne spretnosti in jih z njihovo pomočjo še razvijam.« (I19, I20, I21)). Mladostniki so povedali, da so zaposleni na splošno prijazni, pripravljeni pomagati, razumevajoči, z njimi sodelujejo in sklepajo kompromise, če pride do nesoglasij, pa jih rešujejo s pogovorom. En mladostnik je dodatno navedel, da so zaposleni včasih vsiljivi (»Jaz jim iz dneva v dan bolj govorim, da naj ne silijo v mene ...« (H32)).

Zelo pomemben za dobro klimo v zavodu se mi zdi odnos med zaposlenimi in gojenci zavoda. Zelo pomembna sta zaupanje in spoštovanje med njimi, saj menim, da se lahko le v takšnih razmerah ustvarijo boljše možnosti za nadaljnje življenje mladostnikov. Ustrezno se mi zdi, da zaposleni mladostnike pohvalijo, saj tako v njihov odnos vnašajo element perspektive moči in potrjujejo prispevek mladostnika pri soustvarjanju rešitev. Z mladostnikom, ki je omenil vsiljivost zaposlenih, bi morali na novo definirati delovni odnos, v katerega bi mladostnik vnesel svojo definicijo problema in bi skupaj s strokovnjakom iskal možne rešitve za njegove težave v njegovi konstrukciji realnosti. Navsezadnje ima le on emsko izkušnjo o svojem življenju.

Vsi mladostniki imajo z vrstniki v zavodu dobre odnose, ena mladostnica je v zavodu spoznala tudi najboljšo prijateljico. Trije mladostniki so omenili, da z nekaterimi pride do vzajemne nezainteresiranosti za druženje (»Nekateri se niti ne trudijo z mano vzpostaviti stika, jaz pa tudi z njimi ne.« (D65), »Saj z vsemi se tako ali tako ne moreš razumeti.« (F26)). Ena mladostnica je navedla, da se ne razume samo z nekdanjo prijateljico (»Izjema je prijateljica, zaradi katere sem prišla v zavod« (E29)). Sedem mladostnikov ohranja stike s prijatelji izven zavoda, ena mladostnica ne ohranja stikov oziroma ohranja stike samo z izjemami, ena mladostnica pa je prekinila stike, saj so imeli že prej slabe odnose.

Zanimiva je ugotovitev, da je ena mladostnica prekinila stike s prijatelji izven zavoda, saj je dojela, da so »slaba družba«. Takšen uvid zahteva veliko poguma in moči, saj so vrstniki za mladostnika v obdobju adolescence »druga družina«. Mladostnica je torej iz svoje socialne mreže »odstranila« tiste elemente, ki so ji onemogočali dober razplet. V skladu z mojimi pričakovanji je ugotovitev, da se mladostniki med sabo večinoma dobro razumejo, med določenimi posamezniki pa ni zainteresiranosti za druženje, za kar menim, da je povsem normalno.

Sedem mladostnikov meni, da je v zavodu večja naklonjenost pri obravnavi njihovih vrstnikov oziroma da so deležni privilegijev. Nekateri pravijo, da so to izjeme iz

zdravstvenih in psiholoških razlogov, pa tudi da imajo ti vrstniki različne privilegije, predvsem pri izhodih (»Imajo skrajšane izhode, ampak lahko gredo normalno domov.« (E35), »Tistemu, ki mu bolj zaupajo, mu tudi več dovolijo.« (H26), »Veliko se prilizujejo in potem imajo privilegije pri izhodih.« (I26)). Kot vzroke za naklonjeno obravnavo mladostniki vidijo v vzornem obnašanju in v manipulaciji z zaposlenimi.

Pomemben dejavnik obravnave mladostnikov v zavodih se mi zdi ravno enakopravna obravnavna. Če prihaja do naklonjenosti nekaterim gojencem, se to lahko odraža tudi v obliki slabe volje med gojenci, neupoštevanju pravil in dogovorov z zaposlenimi kot upor proti tistim, ki imajo privilegije. Čeprav ni mogoče obravnavati vseh mladostnikov enako zaradi njihovih individualnih lastnosti, psiholoških in drugih zdravstvenih težav, pa menim, da bi moral zavod bolj stremeti k čimbolj enakopravnemu obravnavanju mladostnikov.

Cilj vseh mladostnikov je uspešen zaključek šolanja. Trije mladostniki želijo tudi izboljšati odnose v družini, dvema mladostnicama je cilj oditi iz zavoda, ena pa si želi tudi prenehati uživati droge.

Ena mladostnica omenja, da odkar je v zavodu, je povečala uporabo marihuane, ena pa, da je z uporabo te prenehala. Dve mladostnici pravita, da so se razmere v družini uredile, s starši imata boljše odnose. Ena mladostnica je še povedala, da je morala večkrat ostati v zavodu, ker se doma niso razumeli (»Veliko vikendov sem bila v zavodu, ker se doma nismo razumeli in nisem mogla priti domov. To je bila res muka.« (C66)), ena mladostnica pa ni opazila nobene spremembe v družinskih odnosih.

Trije mladostniki so v zavodu izboljšali uspeh v šoli, ena mladostnica pravi, da od pouka ne izostaja več, ena pa bolj redno opravlja obveznosti. Ena mladostnica je povedala, da se še vedno izmika obveznostim in prelaga odgovornost, šola v zavodu se ji zdi lahka (»Tukaj ful izi narediš šolo, saj jo bom naredila.« (A53)).

Mladostnica, ki se je pred namestitvijo v zavod soočala z zdravstvenimi težavami, je v zavodu opazila temeljito spremembo. Prenehala je z jemanjem antidepresivov, njeno psihično stanje pa se je precej izboljšalo.

Šest mladostnikov meni, da je njihovo mnenje v zavodu slišano in upoštevano, trije, da ni upoštevano, nadalje pa jih nekaj pove tudi, da je vse odvisno od situacije in njihovega mnenja.

Pomembno se mi zdi, da so mladostniki v zavodu slišani in zaposleni do neke mere upoštevajo njihovo mnenje oziroma da poskušajo skupaj z njimi priti do kompromisa. Oblika komunikacije, v kateri mladostnikovo mnenje ni upoštevano oziroma je pojmovano kot nepomembno, asociira na ukazovalni pristop oziroma način vodenja, ki ga omenja Poštrak.

Tri mladostnice so poudarile, da se jim je kakovost življenja, odkar so v zavodu, bistveno izboljšala (»Sploh ne znam opisati, čisto drugače je kot prej. »Ni šanse, da se vrnem dve leti nazaj.« (C65), »Tukaj sem zaenkrat štiri mesece, ampak v teh štirih mesecih se je celo moje življenje obrnilo na boljše.« (D3), »Ko sem prišla sem, se je vse obrnilo ...« (E7)).

Presenetili so me pozitivni odzivi na namestitev v zavod in drastične spremembe v življenju nekaterih mladostnikov. Bistvenega pomena za pozitivno izkušnjo življenja v zavodu je pravilno vzpostavljen odnos med strokovnimi delavci in mladostniki, da slednji nimajo občutka, da so v nekaj prisiljeni in da morajo neprostoovoljno sodelovati. K uspehu veliko pripomore tudi mladostnikova želja po ustvarjanju boljših razmer za življenje v prihodnosti.

13.1 Težave pri izvedbi raziskave in pri obdelavi podatkov

Na prvo težavo sem naletela, ko sem iskala mladostnike, ki bivajo v vzgojnem zavodu in bi bili pripravljeni sodelovati v moji raziskavi. Kontaktirala sem tri zavode, vendar so bili že vsi do jeseni zasedeni z različnimi raziskavami za diplomske, magistrske in druge naloge. Ko sem od ravnatelja Vzgojno-izobraževalnega zavoda Višnja Gora prejela pozitiven odgovor, sem naletela na naslednjo težavo: v raziskavo sem želela vključiti večje število mladostnikov, vendar pa jih toliko nisem uspela intervjuvati, saj so ravno v tem obdobju zaključni letniki zaključevali s poukom, velika večina ostalih dijakov in tako imenovanih gojencev pa je bila na opravljanju pettedenske prakse. Kljub temu sem se uspela dogovoriti za deset intervjujev.

Med intervjujem sem v primeru, da mladostnik ni razumel, kaj želim od njih izvedeti, to poizkušala razjasniti z dodatnimi podvprašanji. Enako sem storila v primeru, če nisem natančno razumela, kaj mi želijo povedati.

Več težav sem imela pri obdelavi pridobljenih podatkov. V tej fazi sem uvidela, da bi lahko med pripravo na intervjuje in njihovo izvedbo dodala nekaj izboljšav, ki bi pripomogle k globljemu pogledu v življenjski svet mladostnikov. Izjave nekaterih

mladostnikov so se prepletale in niso zajele bistva odgovora na zastavljeno vprašanje, čeprav sem med intervjuji dobila drugačen občutek. Pri nekaj mladostnikih se mi je zgodilo, da so odgovarjali preveč široko in na splošno, kar mi je pozneje povzročalo tudi težave pri kodiranju. Dogajalo se je tudi obratno: intervjuvanci o določeni tematiki niso želeli govoriti veliko, kar sem sicer tudi pričakovala. Prav tako sem opazila, da je nekaj odgovorov ostalo nepojasnjenih, zato sem iz njih težko karkoli sklepala. Mladostniki so pri nekaterih temah odgovarjali zelo podobno, pri drugih pa so navajali zelo različne odgovore, kar mi je ponovno delalo težave pri kodiranju.

Nekatere pridobljene rezultate sicer lahko posplošim na celotno populacijo, nekaj pa je takšnih, ki so zastavljeni preveč široko in v primeru posploševanja ne bi dobila pravih rezultatov. Potreben bi bil bolj poglobljen pogled v življenjski svet mladostnikov in raziskava, ki sem jo opravila, bi lahko bila podlaga za nadaljnje raziskovanje na področju ranljivih mladostnikov.

14 SKLEPI

- Velika večina mladostnikov je pred namestitvijo v zavod živel v neurejenih družinskih razmerah, ki so pomembno vplivale na njihovo ranljivost.
- Pri vseh mladostnikih se prepleta več dejavnikov odraščanja, najpogostejši so neurejene družinske razmere, šola, beganje od doma, droge in kazniva dejanja.
- Razlogi za namestitev v zavod se med mladostniki razlikujejo, najpogostejši je predlog centra za socialno delo zaradi opustitve šolanja, sledi mu odločitev sodišča za vzgojni ukrep namestitve v vzgojno-izobraževalni zavod in nato prostovoljna namestitev.
- Med cilji, ki si jih mladostniki zastavijo ob sprejemu v zavod, prevladuje uspešen zaključek šolanja, zelo pogost cilj je ureditev družinskih razmer oziroma odnosov s starši.
- Skoraj vsi mladostniki se dobro razumejo z zaposlenimi v zavodu, ti so prijazni in pripravljeni pomagati, le ena mladostnica je izpostavila, da je njen odnos z zaposlenimi odvisen od tega, kako se oni obnašajo do nje.
- Mladostniki, ki trenutno bivajo v zavodu, so stari med 15 in 18 let, največ jih je starih 16 let (pet mladostnikov). Čas bivanja se med posamezniki zelo razlikuje, in sicer je v razponu od enega tedna do dveh let in pol.
- Vsi mladostniki se z vrstniki v zavodu dobro razumejo. Občasno pride do konfliktov, vendar jih sproti rešujejo.
- Zaposleni v zavodu se trudijo vse mladostnike obravnavati enako. Nekateri so opazili razlike pri obravnavi sovrstnikov. Nanašajo se na izhode in ocene, spet drugi menijo, da so izjeme, ki so deležne naklonjene obravnave, tega deležne iz specifičnih razlogov (zdravstveni, psihološki).
- Zavod mladostnikom nudi pogovore s psihologi, psihiatri, psihoterapevti, družinskimi terapevti in program za pomoč pri odvijanju od prepovedanih drog. Mnenja glede zadovoljstva in učinkovitosti omenjenih oblik pomoči so različna, nekaj mladostnikov v njih niti ne vidi smisla, drugim pa so pomagale spremeniti kakovost življenja.
- Mnenje mladostnikov je v zavodu v veliki večini slišano in tudi upoštevano, ob morebitnih nesoglasjih sklepajo kompromise.
- Mladostniki, ki v času bivanja v zavodu niso opazili napredka, dvomijo, da bi lahko do tega prišlo, saj se jim terapije zdijo nesmiselne.

- Več kot polovica mladostnikov je napredovala proti zastavljenim ciljem in izboljšala položaj v šoli, odnose s starši in prijatelji in prenehala z uporabo prepovedanih drog.

15 PREDLOGI

- Največji primanjkljaj na področju ranljivih mladostnikov je opazen na začetku, torej pri preventivi. Strokovni delavci bi morali biti bolj dovzetni za urgiranje v primeru, ko se že pri mlajših otrocih pojavi več dejavnikov odraščanja oziroma tako imenovanih dejavnikov tveganja. Zgodnja zaznava teh in ustrezna obravnava, pomoč in usmerjanje lahko preprečita poznejši razvoj morebitnega prestopanja družbeno sprejetih mej in zakonskih okvirov.
- Če se navežem na prejšnjo točko, bi morali dati pri zgodnjem odkritju prisotnosti dejavnikov odraščanja večji poudarek na potek socializacije in na celostno obravnavo. Za dobrobit otrok in mladostnikov, ki bivajo v neurejenih družinskih in družbenih razmerah, so pristojne socialnovarstvene institucije, ki pa se problema po mojih izkušnjah ne lotijo celostno. Menim, da bi morale biti institucije bolj osredotočene na omogočanje posredovanja ustreznih vedenjskih vzorcev ter družbenih vrednot, s čimer bi omogočili ustrezno socializacijo v družbo, in manj na izvajanje vzgojnih ukrepov, ti bi bili zgolj skrajna oblika ukrepa.
- Velik pomen in vpliv pri nastanku družbeno nesprejemljivega obnašanja ima tudi preživljanje prostega časa. V praksi opažam, da prosti čas mladostnikov ni dobro organiziran že na sistemski ravni in da so mladi večinoma prepuščeni ulici, kjer sami raziskujejo strategije preživetja in se poskušajo uveljavljati. Posledično je prosti čas mladostnikov večinoma nenadzorovan in nekakovosten. Potrebni je več institucij, programov in dejavnosti, ki bi mladim omogočili zanimiv in zdrav ter dostopen način preživljanja prostega časa.
- Mladostniki bi morali biti pri obravnavi na centru za socialno delo seznanjeni z vsemi možnostmi pomoči oziroma s tako imenovanimi vzgojnimi ukrepi. Veliko pozornosti je treba nameniti izbiri ukrepa za mladostnika, da bo v interesu njega in njegove vzgoje, ne pa v smislu kaznovanja. Zelo pomembno se mi zdi omeniti socialni trening, ki pa ga v praksi pri nas do sedaj še nikjer nisem zasledila.
- Ob sprejemu v zavod bi moral biti vsak mladostnik deležen predstavitve nabora oblik pomoči, ki jih zavod nudi, nato pa bi sam ali pa s pomočjo strokovnega delavca izbral sebi najustreznejšo.
- Strokovni delavci, ki delajo na področju ranljivih mladostnikov, bi morali biti ustrezno usposobljeni, prav tako bi morali redno osveževati in posodobljati svoje znanje. Socialnovarstvene ustanove bi morale zagotoviti dovolj kadra, da bi se lahko dodobra

posvetili vsakemu posamezniku in z njim sodelovali na individualni ravni ter v obravnavo vključil vse pomembne osebe in okoliščine, ki vplivajo na mladostnika. Z zagotovitvijo kadra bi se skrajšal tudi čas obravnave in postopkov, ki v veliko primerih trajajo predolgo.

- Med pristojnimi institucijami, ki obravnavajo ranljive mladostnike, bi bilo treba zagotoviti boljše sodelovanje, kar bi pomenilo tudi boljše možnosti za celostno obravnavo.

16 ZAKLJUČEK

Mladost je obdobje sprememb, iskanja samega sebe in ponotranjanja vplivov iz okolja in je mladostnik takrat precej ranljiv. V tem prehodnem obdobju mladi potrebujejo dobre zglede, ljubezen in naklonjenost, sicer se povečajo možnosti, da razvijejo tako imenovano družbeno nesprejemljivo obnašanje oziroma odklonsko vedenje. To je v družbi močno zaznamovano in stigmatizirano, kar lahko sklepamo že iz izraza, ki ga večina uporablja za oznako mladih, ki storijo kaznivo dejanje ali prestopijo družbene norme, – mladoletni prestopniki, delinkventi.

Dejavniki odraščanja, ki so prisotni v mladostnikovem življenju in ga spodbujajo k prestopanju zakonskih okvirov in družbenih norm, po navadi izvirajo iz družinskega in družbenega okolja. Med najpomembnejše dejavnike sodi družina, saj ima glavno vlogo pri zgodnji socializaciji, ko mladostnik ponotranji vzorce obnašanja in ostale informacije prek pomembnih drugih ter jih nato sam poskuša pretvoriti v svojo resničnost. Če je izpostavljen neugodnim družinskim razmeram, agresivnemu vedenju in slabim odnosom med starši in sorojenci ter če mu primanjkuje ljubezni, spoštovanja in avtoritete, obstaja velika verjetnost, da bo te ponotranjene vzorce prenesel na svoje izražanje, mišljenje in obnašanje. To tezo sem potrdila tudi v svoji raziskavi, saj je velika večina intervjuvanih mladostnikov, ki so nameščeni v vzgojno-izobraževalni zavod, prihajala iz slabih družinskih razmer, kjer so bili prisotni pogosti konflikti in nasilje. Dejavnika, ki otežujeta socializacijo in vraščanje v družbo, sta tudi socialno in gmotno stanje. Pogosto se dogaja, da je v primeru primanjkljaja katerega izmed njiju mladostnik postavljen na rob družbe in ni deležen ustreznega načina socializacije, ne dosega družbenih ciljev in je izpostavljen socialni izključenosti.

Socialno delo z ranljivimi mladostniki je izredno občutljivo področje, zato je pomembno, da v delovnem odnosu dosledno upoštevamo vse koncepte in elemente socialnega dela ter da v odnosu z mladostnikom resnično nastopamo kot odgovoren in spoštljiv zaveznik, ki se zavzema za njegovo dobrobit. Pomembno je tudi, da upoštevamo mladostnikovo mnenje in njegovo resničnost ter da vzpostavimo vzajemno zaupanje. Mladostniki, ki sem jih intervjuvala v sklopu raziskave, so večkrat omenili, da je ravno zaupanje tisti dejavnik, ki je vplival na njihovo izbiro najljubšega zaposlenega v zavodu.

Strokovni delavci v socialnovarstvenih institucijah morajo biti še posebej pozorni na pojav več dejavnikov odraščanja že pri mlajših mladostnikih in jim že zgodaj zagotoviti ustrezno obliko pomoči. V primeru izvajanja tako imenovanih vzgojnih ukrepov je nujno, da se osredotočijo na vzgojno funkcijo ukrepov in ne toliko na kaznovalno funkcijo. Mladostnika je treba obravnavati individualno v sklopu njegovih osebnih značilnosti in lastnosti okolja, v katerem biva.

Vzgojno-izobraževalni zavod je ena izmed skrajnih možnosti vzgojnega ukrepa ali alternativna oblika šolanja za mladostnike, ki so iz različnih vzrokov opustili šolanje. Če povzamem rezultate raziskave, lahko trdim, da je namestitev v zavod lahko dvosmiselna: ali izboljša kakovost življenja mladostnika ali pa mladostnik pomoč v zavodu zavrača, nima interesa za spreminjanje svojega odnosa in neustreznih ponotranjenih vzorcev, zavračanje zavoda pa lahko stopnjuje vedenje do hujših oblik družbeno nesprejemljivega vedenja in prestopanja mej dovoljenega. Za mladostnike, ki zavod zavračajo, menim, da bi bila ustreznejša drugačna oblika pomoči, pri kateri bi morali tudi sami imeti besedo in skupaj s strokovnim delavcem skleniti kompromis, saj lahko le tako pričakujemo napredovanje proti želenim ciljem.

LITERATURA

1. Antončič, E. (2005). *Medvrstniško nasilje in prestopniško vedenje otrok in mladostnikov*. V Črnak-Meglič, A. (ur.). (2005). *Otroci in mladina v prehodni družbi: analiza položaja v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino; Maribor: Založba Aristej.
2. Bavcon, L., Šelih, A. (2013). *Kazensko pravo – splošni del*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
3. Čačinovič Vogrinčič, G. (2000). *Socialno delo z otroki in mladoletniki med pomočjo in prisilo*. V Šelih, A. (ur.). (2000). *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih – vzroki, pojavi, odzivanje*. Ljubljana: Bonex.
4. Čačinovič Vogrinčič, G. (2008). *Učenec z učnimi težavami kot soustvarjalec pomoči in učenja*. V Magajna, L., Pečjak, S., Peklaj, C., Čačinovič Vogrinčič, G., Bregar Golobič, K., Kavkler, M., Tancig, S. (2008). *Učne težave v osnovni šoli: problemi, perspektive, priporočila*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
5. Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., Možina, M. (2011). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
6. Fennwick, E., Smith, T. (1997). *Adolescenca: priročnik preživetja za starše in mladostnike*. Ljubljana: Kres.
7. Filipčič, K. (1998). *Obravnavanje mladoletnih delinkventov: primerjalnopravni vidik*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
18. Filipčič, K. (2004). *Nove usmeritve pri obravnavanju mladoletnih prestopnikov*. V Meško G. (ur.). *Preprečevanje kriminalitete: teorija, praksa in dileme*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
9. Jašović, Ž. (1991). *Kriminologija maloljetniške delinkvencije*. Beograd: Naučna knjiga.
10. Jug, V. (2015). *Osebnost in vrednote pri mladostniških prestopnikih*. *Anthropos*, letnik 47, številka 1/2, str. 9-34.
11. Kavčič, B., Klinar, P., Makarovič, J., Mlinar, Z. (1986). *Svetovni sociološki kongres. Teorija in praksa*, letnik 23, številka 12, str. 1564-1575.

12. Krajncan, M. (2006). *Na pragu novega doma: oddaja otrok v vzgojni zavod*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
13. Krek, M. (2004). *Ukrepi nacionalne strategije na področju drog pri zmanjševanju mladoletniške kriminalitete*. V Meško G. (ur.). *Preprečevanje kriminalitete: teorija, praksa in dileme*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
14. Kuhar, M. (2007). *Prosti čas mladih v 21. stoletju*. Socialna pedagogika, letnik 11, številka 4, str. 453-471
15. Makarovič, J. (1986). *Sla po neskončnosti: človek kot ustvarjalec*. Maribor: Založba Obzorja.
16. Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I: Načrtovanje raziskave (študijsko gradivo za interno uporabo)*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
17. Mesec, B. (2014). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II: Kvalitativna raziskava (študijsko gradivo za interno uporabo)*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
18. Meško, G. (1997). *Družinske vezi na zatožni klopi*. Ljubljana: Educy.
19. Ministrstvo za zdravje. (2013). *Nacionalni program na področju prepovedanih drog 2013 – 2020*. Pridobljeno 15. 5. 2018 s <http://e-uprava.gov.si/.download/edemokracija/datotekaVsebina/141659?disposition=inline>
20. Mrgole, A. (1999). *Malopridna mladež med zaščitniki in preganjalci*. Ljubljana: Založba *cf.
21. O'Hanlon, B. (2018). *The three waves of psychotherapy*. Pridobljeno 14. 5. 2018 s <http://www.billohanlon.com/freestuff/presentation/files/three-waves-of-psychotherapy.pdf>
22. Poštrak, M. (1994). *V znamenju trojstev*. Socialno delo, letnik 33, številka 4.
23. Poštrak, M. (2003). *Kaj posebnega lahko ponudi socialno delo pri delu z mladimi*. Šolsko svetovalno delo. 2003. letnik 8. št. 3/4. str. 26-33.
24. Poštrak, M. (2007). *Preventivna funkcija prostega časa*. V Kristančič, A. (2007) *Svoboda izbire - moj prosti čas*. Ljubljana: AA Inserco, svetovalna družba: Združenje svetovalnih delavcev Slovenije.

25. Poštrak, M. (2011a). *Refleksija metod dela z mladimi z vidika socialnega dela*. V Kuhar, M., Razpotnik, Š. (ur.) (2011). *Okviri in izzivi mladinskega dela v Sloveniji*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
26. Poštrak, M. (2011b). *Prispevek socialnega dela pri preprečevanju opuščanja šolanja*. V Javrh, P. (ur.) (2012) *Obrazi pismenosti: spoznanja o razvoju pismenosti odraslih*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
27. Poštrak, M. (2015). *Koncepti socialnega dela z mladimi*. *Socialno delo*, letnik 54, številka 5, str. 269-280.
28. Rapoša Tajnšek, P. (2007). *Raziskovanje življenjskega sveta uporabnika v širšem kontekstu socialnega dela*. V Šugman Bohinc, L., Rapoša Tajnšek, P., Škerjanc, J. (2007). *Življenjski svet uporabnika: raziskovanje, ocenjevanje in načrtovanje uporabe virov za doseganje zelenih razpletov*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
29. Šelih, A. (2006). *Socialni trening kot sodobna oblika vzgojnega ukrepa*. V Filipčič, K. (ur.) (2006). *Uvajanje vzgojnih ukrepov dela v korist skupnosti in socialnih treningov*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
30. Tomori, M. (2000). *Psihosocialni dejavniki pri mladoletnem prestopništvu*. V Šelih, A. (ur.). (2000). *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih – vzroki, pojavi, odzivanje*. Ljubljana: Bonex.
31. Tivadar, B. (2000). *Mladost kot problem: dejavniki prestopniškega vedenja*. V Ule, M., Renner, T., Mencin Čepelak, M., Tivadar, B. *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Aristej.
32. Ule, M. (2000). *Mladi v družbi novih tveganj in negotovosti*. V Ule, M., Renner, T., Mencin Čepelak, M., Tivadar, B. *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Aristej.
33. Vodopivec Glonar, M. (1987). *Vpliv družine na nastanek vedenjskih motenj*. V M. Bergant (ur.) (1987). *Vedenjske motnje mladostnikov v sodobnem času*. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije.
34. Vzgojno izobraževalni zavod Višnja Gora. Pridobljeno 28. 5. 2018 s <http://www.vizvisnjagora.si/>
36. Žmuc-Tomori, M. (1983). *Pot k odraslosti*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

PRILOGE

Intervju A

Oseba: A.

Spol: ženski.

Starost: 15 let.

Trajanje bivanja v zavodu: štiri mesece.

Jaz: »Koliko si stara in koliko časa že bivaš v zavodu?«

A: »Stara sem 15 let (A1), tukaj sem pa že štiri mesece (A2).«

Jaz: »Kakšno je bilo tvoje življenje, preden si prišla v zavod? Kako si se razumela s starši, vrstniki?«

A: »Uh ... mogoče je bilo prej boljše kot zdaj, ampak še zmeraj ni bilo tako dobro (A3). Doma se nismo najbolje razumeli (A4), sploh z očetom (A5). Tudi jaz se nisem držala česa in sem šla čez mejo (A6). S prijatelji smo se super razumeli.(A7)«

Jaz: »Kaj pa šola?«

A: »Ojoj ... (smeh) Izpisala sem se (A8), ker bi me drugače vrgli ven (A9). Tako da ja ...«

Jaz: »Kaj pa je pripeljalo do tega, da si se izpisala?«

A: »Ukori (A10), neopravičene (A11), vmes je bilo tut nekaj s travo (A12).«

Jaz: »Torej, kot si že prej omenila, je bila šola glavni razlog za namestitev v zavodu?«

A: »Ja, pri meni je bil razlog šola (A13), pa ker je oče hotel, da grem (A14), in so to predlagali zaradi mojega obnašanja (A15) ... pa tudi zaradi moje kao depresije (A16).«

Jaz: »Kakšne oblike pomoči prejemaš v zavodu? Pogovore s psihiatrom, skupinske terapije?«

A: »Imamo terapije s pedopsihiatrom, psihiatri, psihologi, družinski terapevti so tukaj (A17)... pa ne vem. To je ful preveč (A18).«

Jaz: »Pa se ti zdi, da ti te oblike pomoči pomagajo?«

A: »Meni zaenkrat še niso nič (A19), ker niti ne vidim smisla v tem (A20). Ker ti psihiatri tukaj te samo nekaj vprašajo in potem samo ti govoriš in te on posluša in to je to, to je konec terapije (A21).«

Jaz: »Kaj bi pa spremenila pri teh oblikah pomoči, da bi tebi pomagale?«

A: »Gremo ven iz zavoda, gremo nazaj v lajf (A22) (smeh). Ne vem, to bi se morali sami javit za terapije (A23), pa morali bi se tudi sami malo znajti (A24).«

Jaz: »Da bi bile prostovoljne terapije?«

A: »So prostovoljne, ampak ... Ampak to ne pomaga, ne vem ... sploh ne ... Mogoče, da bi se malo bolj poglobili v nas (A25), nas malo več spraševali (A26) pa malo bolj realna vprašanja postavljali (A27), pa da bi dejansko dali nasvete, kako bi si pomagali (A28).«

Jaz: »Ali si bila že pred namestitvijo v zavod kdaj obravnavana na CSD?«

A: »Ja, sem že bila, ja (A29)«

Jaz: »Zaradi česa pa?«

A: »Ojoj ja ... jaz sem bila že prej, ko sem bila mlajša (A30). Eden izmed teh razlogov je bil v 6. razredu kraja telefona (A31). In potem je bilo, ko sem pobegnila od doma večkrat (A32) ... zanimivo, ja.«

Jaz: »Zakaj pa si pobegnila od doma? Je bil razlog v odnosu s starši?«

A: »Ja, predvsem to (A33), pa bilo je tudi nekaj nasilja (A34) in sem samo pobegnila. Našli so me naslednji dan (A35). Potem so bili ti begi že pogostejši (A36), me tudi že po en teden, dva ni bilo doma (A37).«

Jaz: »Kakšne odnose pa imaš z zaposlenimi?«

A: »Zaenkrat zelo dobre (A38).«

Jaz: »Ali imaš katerega najljubšega zaposlenega?«

A: »Hmmm ... moja razredničarka (A39).«

Jaz: »Zakaj ravno razredničarka, se z njo najboljše razumeš?«

A: »Ne vem ... veliko stvari mi pusti (A40), to je to.«

Jaz: »Kako pa se razumeš z vrstniki v zavodu?«

A: »Pa ja ... Imela sem že nekaj sporov, ampak so se rešili (A41), tako da ja, praktično se z vsemi dobro razumem (A42).«

Jaz: »Ali ohranjaš stike tudi z vrstniki zunaj zavoda?«

A: »Tudi, ja (A43).«

Jaz: »Ali se ti zdi, da imajo kateri vrstniki v zavodu kakšne prioritete pri obravnavi, komu dovolijo kaj več, komu kaj manj?«

A: »Ah kje, ne (A44). Če so izjeme, so z dobrim razlogom (A45), drugače pa ne.«

Jaz: »Kaj pa so ti razlogi?«

A: »Ja ne vem, mogoče kaki zdravstveni ali pa psiha (A46).«

Jaz: »Kakšne cilje si si zastavila ob sprejemu v zavod?«

A: »Iti čim prej ven iz zavoda (A47), narediti uspešno šolo (A48).«

Jaz: »Ali si v štirih mesecih bivanja v zavodu pri sebi opazila kakšne napredke?«

A: »Ni nobenega napredka (A49), sam več kadim travo (A50).«

Jaz: »Ali so kaj opazili zaposleni, te kdaj pohvalijo za kakšno stvar?«

A: »Ja, imam boljše ocene kot na prejšnji šoli (A51), sam zabušavam še vedno tako, kot na prejšnji šoli (A52). Saj tukaj ful izi narediš šolo, saj jo bom naredila (A53). Ampak jaz delam vse zadnje trenutke, ker se mi pač ne da (A54).«

Jaz: »Ali meniš, da je tvoje mnenje v zavodu slišano in upoštevano?«

A: »Ja, recimo da se, no, včasih ja, včasih ne (A55), tudi odvisno, za kaj se gre (A56).«

Intervju B

Oseba: B.

Spol: ženski.

Starost: 16 let.

Trajanje bivanja: en teden.

Jaz: »Koliko si stara in koliko časa si že v zavodu?«

B: »Stara sem 16 let (B1), tukaj sem skoraj že en teden (B2).«

Jaz: »Kako si se razumela s svojo družino in prijatelji, preden si prišla sem, kako ti je šlo v šoli?«

B: »Z družino se nismo najbolje razumeli (B3), predvsem z očetom (B4), ni pa bilo tako hudo (B5). Iz šole sem se morala izpisati (B6), ker bi me drugače vrgli (B7).«

Jaz: »Zakaj pa?«

B: »Slabe ocene (B8), pa nekaj ukorov se mi je nabralo (B9). Zaradi neopravičenih (B10), potem pa še zaradi kajenja, ker sem kadila na šolskem zemljišču (B11).«

Jaz: »Kako pa ste se razumeli s prijatelji, kaj si počela v prostem času?«

B: »V prostem času sem bila večinoma s prijatelji (B12), družili smo se na pijačah (B13), hodili smo po Mariboru, ker sem tja hodila v šolo (B14).«

Jaz: »Ali si bila že prej obravnavana na CSD?«

B: »Tokrat sem bila prvič obravnavana na CSD (B15), ker sem imela pri sebi polo trave (B16). Dobili so me policaji (B17).«

Jaz: »Kaj je bil glavni dejavnik, da si prišla v zavod?«

B: »Moja pedopsihiatrinja je zahtevala, da grem v zavod (B18), drugače so mene hoteli dati v mladinski dom (B19).«

Jaz: »Kakšne oblike pomoči ti tukaj nudijo?«

B: »Jaz še v zavodu nisem bila na terapijah (B20). Preden sem bila sprejeta, sem hodila k pedopsihiatrinji (B21), ampak ne vidim nekega smisla v tem (B22), ne pomaga mi (B23).«

Jaz: »Kaj bi spremenila pri teh oblikah pomoči, da bi ti pomagale?«

B: »Ne vem ... mogoče to, da ne bi samo mi morali govoriti (B24), ampak da bi dajali konkretne nasvete (B25).«

Jaz: »Kakšne odnose imaš z zaposlenimi?«

B: »Ne poznam še vseh (B26), ampak ti, ki sem jih že spoznala, so zelo prijazni pa na chill (B27). Vsi so se z mano pogovarjali, kot da smo prijatelji (B28).«

Jaz: »Z vrstniki v zavodu se razumeš?«

B: »Od prej že poznam eno punco (B29), pa tudi z ostalimi se dobro razumem (B30).«

Jaz: »Ali ohranjaš stike tudi s prijatelji zunaj zavoda?«

B: »Ja (B31).«

Jaz: »Ali si opazila, ali imajo tvoji vrstniki v zavodu kakšne prioritete, jim je več dovoljeno?«

B: »Še nisem dovolj dolgo tukaj, da bi kaj takega opazila (B32). Zaenkrat ni bilo nič takšnega (B33).«

Jaz: »Ko si bila sprejeta, si si verjetno zastavila neke cilje. Katere?«

B: »Uspešno končati letnik (B34) in čimprej iti iz zavoda (B35).«

Jaz: »Ali si opazila kakšne napredke pri sebi, odkar si tukaj?«

B: »Jaz sem tukaj premalo časa, da bi sploh bil kakšen napredek (B36). Ampak po mojem ne vem, če bo sploh kakšen napredek (B37).«

Jaz: »Ali so zaposleni opazili kakšen napredek?«

B: »Ali so me pohvalili že večkrat (B38), ja.«

Jaz: »Ali meniš, da je tvoje mnenje v zavodu upoštevano?«

B: »Ja (B39).«

Intervju C

Oseba: T.

Spol: ženski.

Starost: 18 let.

Trajanje bivanja: dve leti.

Jaz: »Najprej me zanima, koliko si stara in kako dolgo že bivaš v zavodu?«

T: »Stara sem 18 (C1), tukaj sem že ... uf, dve leti. (C2)«

Jaz: »Kakšno je bilo tvoje življenje pred prihodom v zavod? Glede družine, šole, prijateljev ...«

T: »Jaz sem prišla sem konec 1. letnika, marca (C3). Bilo je tako ... veliko sem hodila ven (C4), doma se nismo razumeli (C5), drogirala sem se (C6), doma me ni bilo dolgo časa (C7). Ni bilo kul, zdaj ko gledam nazaj (C8).«

Jaz: »Kako ti je šlo pa v šoli?«

T: »V šolo sem hodila, v 1. letnik na gostinsko (C9). Zafučkala sem povsod (C10), zato nisem več hodila v šolo (C11), hotela sem pavzirat (C12). Potem so me pa preko socialne dali sem (C13), da končam prvi letnik (C14).«

Jaz: »Torej si že bila obravnavana na CSD?«

T: »Ja, ker smo imeli tudi težave v družini (C15) ... nismo se razumeli (C16). Tudi kakšna roka je kdaj pela (C17).«

Jaz: »Kaj je bil odločilni razlog, dogodek, da si bila nameščena v zavod?«

T: »Po mojem to, da se doma uredijo razmere (C18) in da končam 1. letnik (C19).«

Jaz: »Ali si se z namestitvijo v zavod strinjala?«

T: »Ne, prisilno sem morala priti sem (C20). Niso mi dali izbire (C21). Socialni delavci in starši so se strinjali (C22), jaz sem bila proti (C23).«

Jaz: »Kakšne oblike pomoči ti v zavodu nudijo?«

T: »Jaz ne hodim k nobeni psihologinji (C24), ker to ni zame, ker se zelo težko odprem (C25). Drugače pa so zelo prijazni, če kaj rabiš (C26). So vedno na voljo (C27). Na začetku smo imeli pogovore (C28), pa še zdaj imamo timske sestanke, kjer se dogovarjamo, kako naprej (C29).«

Jaz: »Ali si zadovoljna s temi oblikami pomoči, so ti pomagale?«

T: »Ja, ni bilo slabo (C30). Če pogledam nazaj, sem vesela, da sem prišla sem (C31), ker bom imela zdaj srednjo šolo, odlična sem (C32). Imam visoko štipendijo (C33), doma se je vse uredilo, razumemo se, pogovarjamo se (C34), mi je pomagalo (C35).«

Jaz: »Glede oblik pomoči v zavodu me zanima, kaj konkretno bi ti potrebovala, da bi ti pomagale, da bi se lahko odprla, sproščeno pogovarjala?«

T: »Zaupanje v ljudi (C36). Jaz ne morem kar tako priti in se pogovarjat. Tako, kot sem zdaj prišla do vas, in se pogovarjam (C37). Ne morem kar k nekemu, ki me stalno

nadzoruje, in se mu odpret ter povedat, kakšne težave mam, kaj se v moji glavi dogaja (C38). Nisem jaz tak tip človeka, da se odprem. Čeprav sem morala na začetku (C39). Drugače imajo pa veliko pogovorov, psihologov, zdaj imajo še neko psihoterapevko (C40) ... pač, saj se ful da (C41).«

Jaz: »Kakšen odnos imaš pa z zaposlenimi?«

T: »V redu, jaz se z vsemi razumem (C42).«

Jaz: »Ali imaš mogoče najljubšega zaposlenega? Kaj je na njem posebnega?«

T: »Ja, mojega vzgojitelja (C43). Prvo kot prvo, je moški (C44), jaz nisem taka, da se z ženskami najbolje razumem (C45). Že od prvega letnika sem pri njemu, mu zaupam, res je v redu človek (C46).«

Jaz: »Kaj pa z vrstniki, se razumete?«

T: »Ja, razumem se z vsemi, ampak ne družim se z vsemi (C47).«

Jaz: »Ali ohranjaš stike z vrstniki zunaj zavoda?«

T: »Ja, imam tudi fanta (C48). Ko sem prišla sem, sem izgubila veliko prijateljev (C49). Ampak po eni strani je bolje tako, ker so bili slaba družba (C50). Prave prijatelje pa še imam (C51).«

Jaz: »Ali si opazila kakšne razlike pri obravnavi vrstnikov v zavodu? Ima kdo privilegije, mu dovolijo več?«

T: »Ja, meni veliko več dovolijo (C52) (smeh). Sem se tudi kregala s cimro, ker imam toliko privilegijev (C53).«

Jaz: »Zakaj pa meniš, da je tako?«

T: »Ker ne špricam, ne hodim na bege, nehala sem se drogirat (C54), ostali se pa vsi kregajo, vedno hočejo nekaj (C55). Če si priden, prijazen, deloven, imaš veliko več ugodnosti. To tudi že na začetku povejo. (C56)«

Jaz: »Ko si prišla sem, si si verjetno zastavila neke cilje. Kakšni so bili?«

T: »Na začetku je bil cilj, da končam 1. letnik in grem potem nazaj na staro šolo. Ampak so potem oni mene malo okoli prinesli in sem morala ostati tukaj, iti v 2. letnik. Potem sem hotela iti domov, pa so rekli: 'Ne, moraš nazaj v zavod,' in zdaj sem tukaj že v 3. letniku

(C57). Ampak so bili cilji, da naredim šolo (C58), se doma pobotamo (C59), da pridem domov z veseljem (C60), da se neham drogirat (C61) ... da ne bom zavrgla svoje mladosti (C62).«

Jaz: »Ali meniš, da si te cilje uresničila? Si pri sebi opazila napredke?«

T: »Ja, sem. Sem odlična, prej nikoli nisem bila (C63). Super mi je, ko pridem domov in se pogovarjamo. Saj je potrebno kaj narediti doma, ampak se ne deremo več (C64). Sploh ne znam opisati, čisto drugače je kot prej. Ni šanse, da se vrnem dve leti nazaj (C65). Veliko vikendov sem bila v zavodu, ker se doma nismo razumeli in nisem mogla priti domov. To je bila res muka (C66).«

Jaz: »Ali so napredke opazili tudi zaposleni, so te kdaj pohvalili?«

T: »Ja, tudi malo pretiravajo (C67) (smeh).«

Jaz: »Ali je tvoje mnenje v zavodu upoštevano, slišano?«

T: »Kakor kje, v večini primerov ja. Če je kaj takšnega, da povem, kako mora biti, potem je tako (C68).«

Jaz: »Ali imaš kakšen konkretni primer?«

T: »Največkrat v skupini, kjer bivamo. Jaz sem že toliko časa v skupini, da če jaz nekaj rečem, to tako bo, v dobro skupine. Se mi zdi, da me kar upoštevajo. Nimam primera, da me ne bi upoštevali (C69).«

Intervju D

Oseba: L.

Spol: ženski.

Starost: 16 let.

Trajanje bivanja: štirje meseci.

Jaz: »Koliko si stara in kako dolgo že bivaš v zavodu?«

L: »Stara sem 16 let, naslednji teden bom 17 (D1). Tukaj sem že štiri mesece (D2).«

Jaz: »Kakšno je bilo tvoje življenje pred namestitvijo v zavod? Kakšne odnose si imela s starši, prijatelji, v šoli?«

L: »Tukaj sem zaenkrat štiri mesece, ampak v teh štirih mesecih se je celo moje življenje obrnilo na boljše (D3). Predtem sem imela ... so mi diagnosticirali depresijo (D4). Sem bila v depresiji mogoče kako leto in pol, mogoče malo več (D5). Posledično od tega sem začela jemati droge (D6) in nisem hodila v šolo, sem vedno špricala (D7) in jaz sem vedela, da rabim nek nov začetek (D8). Doma tudi niso bile dobre razmere (D9) in sem bila v tem času v kriznem centru (D10). Socialni delavec mi je priporočal ta zavod (D11). Na začetku sem bila vedno 'ne, ne, ne zavod' (D12), ampak ker sem čutila veliko tesnobo ob ugledu (D13), sem vedla, da neke spremembe morajo biti narejene (D14), in jaz sem srečna, jaz sem ful vesela, da sem tukaj. Ker to je preprosto ... vau (D15). Kako se je moje psihično stanje spremenilo (D16) ... tudi nehala sem tablete pit, antidepresive (D17). In je dosti boljše, ampak se moje telo še navaja na to (D18).«

Jaz: »Kot si omenila, si predhodno že imela stike s socialnimi delavci. Si bila obravnavana na CSD?«

L: »Ja, sem imela stike (D19). Obravnavana sem bila, ko sem prijavila svojega očeta zaradi nasilja (D20). Vedno sem bila v stiku s socialnim delavcem pa tudi dobila sem svojo varuhinjo otrok (D21). Tudi ona dva sta mi bila v pomoč (D22). Ampak nisem bila pripravljena ... nisem mogla sama sebe pripraviti do tega, da bi se jaz boljše psihično počutila (D23), niti razmere, v katerih sem živela, niso bile dobre za to (D24) ... in tukaj je fenomenalno (D25).«

Jaz: »Je bila namestitev v zavod tvoja odločitev ali predlog socialnega delavca?«

L: »Predlog socialnega delavca je bila, ker nisem obiskovala šole (D26). Ampak sem se strinjala (D27). Tudi, ko sem šla v šolo, po navadi nisem prišla do šole, ampak sem pač odtavala nekam, sem kadila travo, šla pit, šla nazaj domov ali pa v krizni center (D28).«

Jaz: »Kakšne oblike pomoči ti nudijo zaposleni v zavodu?«

L: »Tukaj imamo psihologinjo (D29) in vsaki drugi teden ob četrtek pride psihiater (D30). Na začetku sem sprejemala pomoč od njih (D31), zdaj pa niti ne čutim več potrebe po tem (D32). Ampak vedno, če čutim najmanjšo potrebo po tem, da vem, da me nekaj muči, najdem, poskušam najti pomoč, da gremo čez to skupaj (D33). Tako da imam veliko podpore tukaj in veliko odličnih nasvetov (D34).«

Jaz: »Kot vidim, si zelo zadovoljna s temi oblikami pomoči. Bi mogoče kaj spremenila, da bi ti še bolj pomagalo?«

L: »Ja, itak (smeh). Mi tudi veliko ljudi pravi, da sem zelo zrela za svoja leta (D35). Spremenila pa ne bi nič, mi je super (D36).«

Jaz: »Kakšen odnos pa imaš z zaposlenimi?«

L: »No, z zaposlenimi, če gledam v šoli, imam res odličen odnos, profesionalen, tako ko mora bit (D37). Zdaj je tako, ker sem nehala tablete pit (D38) in sem mogoče mal čustveno nestabilna, utrujena (D39) ... Tudi sama sem dokazala, da neke stvari lahko naredim (D40). Na primer, ko sem vodila prireditev za 70. obletnico, ko je bil še predsednik tukaj (D41), še zdaj me vsi hvalijo od tega, pa to je bilo 20. aprila (D42). Vedno tudi sama pri sebi premikam neke meje (D43) ... na primer včeraj je prišla socialna delavka iz Londona in sem šla z njo na kavo (D44). V moji skupini so bili vsi začudeni: 'Ti tako dobro znaš angleško, da se lahko kar z njo tako pogovarjaš?' (D45). Ja, tudi danes me je Marjetka (psihologinja) pohvalila (D46). Jaz prej nikoli ne bi mogla v publiki nastopat (D47), ampak zdaj, ko sem, ne bi mogla bit bolj srečna (D48), in sem se tudi odločila, da bom šla naprej v šolo nekaj v tej smeri, z javnim nastopanjem (D49)... (smeh) Zdaj sem šla čisto stran od vprašanja. Jaz bi rekla, da imam dober odnos z zaposlenimi (D50). Imam kdaj kako tako fazo, da sam hočem biti sama za enkrat (D51), ko se še moje telo navaja, da ne pijem tablet (D52), in sem mogoče trenutno tudi malo pod pritiskom glede šole, ker delam trenutno dva letnika naenkrat, še malo mi manjka, pa bom naredila (D53). Mogoče se kdaj malo skregamo (D54), ampak saj razumejo vsi, da se še navajam (D55) in trudim se čim bolj ne pretiravat pri nekaterih reakcijah (D56).«

Jaz: »Ali imaš katerega najljubšega zaposlenega?«

L: »Ja, profesorico za JPO, to je jezik poslovnega okolja, in profesorico poslovnega bontona, ona je taka (D57) ... taka dramska in mi je zelo všeč, lahko se hecamo in res je v redu, prijazna (D58).«

Jaz: »Kaj pa z vrstniki tukaj, se razumeš z njimi?«

L: »Jaz sem v zavod prišla vsa taka wannabe gangster, ker sem veliko zgodb slišala od tukaj, ampak jaz v resnici nisem taka (D59). Res je, oblačim se tudi v trenerke, bolj udobno, ampak dosti ljudi tudi zaradi mojih oblek sklepa čisto drugače (D60). Na začetku so vsi mislili: »O, ta je drogerašica, ta je cipa, ta je eno, drugo, tretje,« (D61) potem so me pa spoznali (D62). Po drugemu tednu tukaj sem zablužla z enim fantom iz zavoda in zdaj sva skupaj že štiri mesece ... oziroma v petek bo štiri mesce (D63). Ja, jaz bi rekla, da mam

dober odnos približno z vsemi (D64). Nekateri se niti ne trudijo z mano vzpostaviti stika, jaz pa tudi z njimi ne (D65). Ampak s temi, ko imam stike, so mi super družba (D66), tudi poskušam pomagati nekaterim, če se znajdejo v kaki stiski (D67). Tudi včeraj sem rekla tisti iz Londona, da smo tukaj kot ena velika družina (D68).«

Jaz: »Ali ohranjaš stike tudi z vrstniki zunaj zavoda?«

L: »Tam nimam stikov (D69), ker se mi ... nikoli niso naredili nekaj takega, da bi meni dokazali, da bi sploh bilo meni vredno vzpostaviti stike (D70). Vedno ko smo šli ven, so bili vedno: 'Na, to, spij to, boš pila to,' in nikoli ni bilo: 'Dej, boš pila sok?', vedno je bilo: 'Dej, boš pila kako alkoholno pijačo?« Jaz pa budala itak sem (D71). Potem je prišlo do izkoriščanja, da so oni ... niti ne toliko do izkoriščanja ... pričakovali so, da se bodo nekatere stvari potem odvijale tako, kot bi oni hoteli (D72). In ravno zaradi tega nimam potem niti nobene potrebe, da se to še naprej dogaja (D73). Ko sem jaz nehala alkohol pit popolnoma, so tudi oni nehali imeti stike z mano (D74). Še vedno me kdo kdaj pokliče, kar mi je v redu (D75), ampak drugače se mi ne zdijo ... pa tudi bi rekla, da niso tako zreli, ker majo take neumne najstniške ... tega ne razumem (D76).«

Jaz: »Torej meniš, da to ni bila prava družba zate?«

L: »Ne, vedno so bili neki slabi vplivi (D77).«

Jaz: »Ali si v zavodu pri obravnavi mladostnikov opazila kake? Ima kdo kake privilegije?«

L: »Tu sem opazila, da zavod poskuša delati z vsemi enako (D78). Ampak so eni, ki majo tudi drugačne težave, tudi v družini, tudi psihične težave, ko preprosto ne moreš delati isto kot z drugimi (D79). Jaz bi rekla, da pri nekaterih delajo drugače (D80). Na primer prejšnji teden sem bila bolna in me niso hoteli domov spustiti, samo zaradi tega, ker nisem mela vročine, ampak sem se počutila preprosto kot kup dreka (D81). Drugi pa ... enkrat nekdo kihne in ga domov pošljejo (D82). To se mi ni zdelo pošteno (D83). Ker jaz delam dva letnika in da manjkam en teden ... to ogromno pomeni (D84). Ampak drugače se trudijo delati z vsemi enako (D85). Saj če ne delajo enako, se bo nekdo pritožil (D86). Enkrat sem imela s fantom obisk v nedeljo, pa so se pritožili, ti pari v zavodu so se pritožili (D87), zakaj oni tega ne morejo imeti, in potem so nam to ukinili ... 'Zakaj pa on to dobi, pa jaz ne morem?' in potem so ukinili (D88).«

Jaz: »Ko si bila sprejeta v zavod, si si verjetno zastavila določene cilje.«

L: »Ja, pogovarjala sem se s socialno delavko tukaj v zavodu. Sva reševale veliko nekih vprašalnikov (D89). Zdaj trenutno je moj cilj samo to, da uspešno končam to šolo. In to je to (D90). Za naprej imam dolgoročne cilje (D91), ampak zdaj mi je prioriteta samo šola (D92).«

Jaz: »Kakšne napredke si opazila pri sebi v času bivanja v zavodu?«

L: »Obiskujem šolo, vedno, odkar sem tukaj, štiri mesce, nisem špricala niti enkrat, redno hodim k pouku, kar je dosti drugače kot takrat, ko sem bila v ... bom rekla v normalni srednji šoli (D93). Moje psihično stanje se je zelo izboljšalo (D94). Vedno manj spim, ker jaz sem ... ko so mi diagnosticirali depresijo, sem veliko spala, jaz se iz postelje nisem mogla dvigniti, jaz nisem mogla nič, jaz nisem mogla sebe prisiliti, da se dvignem, da grem na stranišče. Nisem mogla (D95). In odkar sem tukaj, še vedno spim, ampak manj, še posebej zdaj, ko sem nehala s tabletami, ampak vedno se poskušam zamotiti ... in to sem videla kot napredek pri sebi (D96). Tudi odnosi z drugimi so boljši (D97), tudi nehala sem se drogirati. Ko sem prišla sem, sem mogoče še dva, tri tedne kadila travo. Potem pa enkrat bum, sem bila zadeta, od takrat naprej, sem rekla, da nikoli več, in nisem več kadila, niti povohala je nisem in se vedno odmaknem od tega (D98). Glede alkohola pri meni: pa sem tudi nehala. Če grem ven, mogoče popijem pivo, dva, potem pa konec, potem pa nič več. Ravno toliko za dobro družbo, ne čutim potrebe po pretiravanju (D99). Ker prej, ko sem pa uživala, je bilo pa samo pretiravanje (D100). Ja, jaz bi zase rekla, da sem v teh samo štirih mescih, od kar sem tukaj, naredila ogromen ogromen ogromen napredek (D101).«

Jaz: »Verjetno so to opazili tudi zaposleni in te pohvalijo.«

L: »Ja, nenehno me hvalijo. Saj danes sem rekla psihologinji, da je že nadležno, da me toliko hvalijo (D102) (smeh).«

Jaz: »Meniš, da se tvoje mnenje v zavodu upošteva?«

L: »Ja, odvisno pri čem ... ja ... ja! Pri dosti stvareh. Jaz bi rekla večinoma v šoli (D103). V skupini, tam, kjer bivamo, niti ne, tam so neka pravila (D104). Ampak v šoli, če bom jaz rekla, da hočem tako in tako, tako in tako bo (D105) (smeh). Moraš priti do neke faze, da ti bodo zaupali (D106). Na primer, zdaj pišemo skeč, ker sem se jaz odločila, da bomo napisali skeč, skupaj z dvema profesoricama (D107). In jaz ... tako kot rečem, da hočem, da je, bomo pač ... tudi če se one ne strinjajo, bomo našle nek skupen kompromis (D108). Na primer na prejšnji šoli je bilo drugače. Če sem jaz dala svoje mnenje, je bilo: »Ne!«

Profesorica je čisto ignorirala moje mnenje in je naredila tako, kot je ona hotela (D109). Tukaj mi je vseč, da vedno najdemo en skupen kompromis (D110).«

Intervju E

Oseba: K.

Spol: ženski.

Starost: 17 let.

Trajanje bivanja: dve leti.

Jaz: »Koliko si stara in kako dolgo že bivaš v zavodu?«

K: »Stara sem 17, kmalu bom 18 (E1). Tukaj sem že skoraj dve leti (E2).«

Jaz: »Kakšno je bilo tvoje življenje, preden si prišla sem? Kako si se razumela z družino, kako ti je šlo v šoli?«

K: »V šolo nisem hodila (E3), ker sem imela veliko težav z vrstniki (E4). 8. in 9. razred sem končala v drugem zavodu (E5). Živim samo z mami in se zelo dobro razumeva (E6). Ko sem prišla sem, se je vse obrnilo (E7), lažje se razumem z vrstniki in drugače gledam na stvari (E8).«

Jaz: »Ali si že bila prej obravnavana na CSD?«

K: »Ne (E9).«

Jaz: »Kaj je bil razlog, da si prišla v zavod? Konkreten dogodek?«

K: »Jaz sem prišla sem zaradi prijateljice (E10), ampak mi je zdaj zelo žal, da sem prišla (E11). Lahko bi ostala na zdravstveni in bi naredila šolo za boljši poklic (E12), ne pa za to, kar delam tukaj, in me sploh ne veseli (E13).«

Jaz: »Prostovoljno si prišla v zavod, ni posredoval CSD ali starši?«

K: »Ja, prostovoljno. Ni me prijateljica silila (E14).«

Jaz: »Kakšne oblike pomoči ti nudijo v zavodu?«

K: »Hodim k psihoterapevtki (E15), ki mi zelo pomaga (E16). Tudi z vrstniki se veliko pogovarjamo, v skupinah (E17).«

Jaz: »Ali si zadovoljna s temi oblikami pomoči? Bi kaj spremenila, da bi ti bolj pomagalo?«

K: »Jaz sem zadovoljna in ne bi ničesar spremenila (E18).«

Jaz: »Kakšne odnose pa imaš z zaposlenimi?«

K: »V redu (E19), včasih pride do konfliktov (E20), ampak se pogovorimo in rešimo težave (E21). Mi delamo napake, pa tudi oni (E22). Včasih mislijo, da imajo vedno vse prav (E23). Jaz bom vztrajala pri svojem, če vem, da imam prav (E24).«

Jaz: »Ali imaš najljubšega zaposlenega in zakaj?«

K: »Moja psihoterapevtka (E25) in vzgojiteljica (E26). Predvsem zato, ker se mi je najlažje pogovarjati z njima in me obe poslušata (E27).«

Jaz: »Kakšne odnose imaš z vrstniki v zavodu?«

K: »Razumem se z večino (E28), izjema je nekdanja prijateljica, zaradi katere sem prišla v zavod (E29). Skregali sva se (E30).«

Jaz: »Ali ohranjaš stike z vrstniki zunaj zavoda?«

K: »Z nekaj vrstniki ja (E31), z večino pa niti ne, ker se že prej nismo razumeli najbolje (E32).«

Jaz: »Ali si v zavodu opazila razlike pri obravnavi mladostnikov? Ima kdo privilegije in zakaj?«

K: »Ja (E33). Jaz vidim, da imajo nekateri privilegije glede drog (E34). Imajo skrajšane izhode, ampak lahko grejo normalno domov (E35). Tisti, ki ne bežimo, smo čisti in se ne drogiramo, pa imamo na primer eno neopravičeno uro in zato moramo iti pozneje domov (E36). Posledica pa je tudi, da moramo v petek na pohod (E37). To se mi zdi čisto brezveze (E38).«

Jaz: »Ob sprejemu v zavod si si verjetno zastavila nekaj ciljev. Katere?«

K: »Ja, moj cilj je bil, da bi tukaj končala tri letnike (E39).«

Jaz: »Ali si pri sebi opazila kakšne spremembe, napredke?«

K: »Ja, pri konfliktih veliko bolj mirno odreagiram, ne kričim (E40), se ne obremenjujem toliko (E41). Tudi z mami doma imam čisto drugačen odnos (E42).«

Jaz: »Ali so to opazili tudi zaposleni, te pohvalijo?«

K: »Ja (E43).«

Jaz: »Ali meniš, da je tvoje mnenje tukaj slišano, upoštevano?«

K: »Ja, za nekatere stvari je slišano in upoštevano (E44), za nekatere stvari, ki se njim zdijo malenkostne, nam pa veliko pomenijo, pa se mi zdi, da niti ni upoštevano in jih ne postavljajo v ospredje (E45).«

Jaz: »Ali lahko poveš kak konkreten primer?«

K: »Mene zelo moti, da je dvakrat na teden pašteta za malico (smeh) in jaz tega ne morem vedno jest (E46). Sem povedala, izrazila svoje mnenje (E47). Mi že tri tedne obljublajo, da bomo šli skupaj do kuharice, ampak nič (E48). Pa tudi to za izhode, če imaš eno neopravičeno uro. Pač jo imaš, ne pa da moraš potem na pohode (E49).«

Intervju F

Oseba: D.

Spol: ženski.

Starost: 18 let.

Trajanje bivanja: sedem mesecev.

Jaz: »Koliko si stara in kako dolgo že bivaš v zavodu?«

D: »Tukaj sem že malo več kot sedem mesecev (F1), stara pa sem 18 (F2).«

Jaz: »Kako si se razumela s starši, preden si prišla v zavod? Si se razumela s prijatelji, kako ti je šlo v šoli?«

D: »Nisem hodila v šolo (F3), ker se mi ni dalo (F4). Raje smo bili s sošolci zunaj, se družili (F5). In potem sem prišla sem (F6). Doma se nekako razumemo, ni to to (F7). Z očetom se že od nekdaj super razumeva (F8), z mami pa nimam dobrega odnosa (F9).«

Jaz: »Ali si bila že predhodno obravnavana na CSD?«

D: »Ja (F10). Se ne spomnim točno, kaj je bilo, imela sem probleme s sodišči in je tudi socialna obravnavala vse to (F11).«

Jaz: »Kaj je bil pa glavni razlog oziroma vzrok, da si prišla v zavod?«

D: »Največji razlog je bil, ker nisem hodila v šolo (F12). Socialna in starši so se strinjali, da grem v zavod (F13).«

Jaz: »Sama se s tem nisi strinjala?«

D: »Ne (F14).«

Jaz: »Kakšne oblike pomoči dobiš v zavodu? Pogovori, terapije idr.?«

D: »Hodim k psihoterapevtki (F15). Veliko težav rešujem tudi v pogovoru s prijatelji tukaj v zavodu (F16).«

Jaz: »Torej si zadovoljna s temi oblikami pomoči, bi kaj spremenila?«

D: »Sem zadovoljna in mislim, da ne bi ničesar spremenila (F17).«

Jaz: »Kakšne odnose pa imaš z zaposlenimi?«

D: »V redu, na splošno (F18). Pride do kakšnega spora, ampak se sproti rešujejo (F19).«

Jaz: »Ali imaš najljubšega zaposlenega? Zakaj?«

D: »Moja vzgojiteljica (F20). Ji zelo zaupam (F21), se lahko pogovarjam (F22), mi pomaga (F23). Je zelo prijazna (F24).«

Jaz: »Kako se pa razumeš z vrstniki v zavodu?«

D: »Super. Več ali manj (F25). Saj z vsemi se tako ali tako ne moreš razumeti (F26).«

Jaz: »Ohranjaš stike s prijatelji izven zavoda?«

D: »Seveda (F27).«

Jaz: »Ali si opazila kakšne razlike pri obravnavi mladostnikov v zavodu?«

D: »Ja. Nekateri so na begu, nedovoljeni izhodi. Pridejo nazaj in grejo normalno domov (F28). «

Jaz: »Ali si si ob sprejemu zastavila kakšne cilje?«

D: »Da končam šolo, predvsem (F29).«

Jaz: »Katere napredke si opazila pri sebi, glede odnosov, šole?«

D: »Zdaj veliko bolj mirno odreagiram na kakšno situacijo (F30). V šoli je tako ... važno, da gre, da naredim (F31). Pri odnosih s starši je pa še vedno isto (F32).«

Jaz: »Ali meniš, da je tvoje mnenje tukaj upoštevano?«

D: »Načeloma mislim, da ja (F33).«

Intervju G

Oseba: S.

Spol: ženski.

Starost: 16 let.

Trajanje bivanja: osem mesecev.

Jaz: »Koliko si stara in kako dolgo že bivaš v zavodu?«

S: »Stara sem 16 (G1), tukaj pa sem že od 4. septembra (G2).«

Jaz: »Kakšno je bilo tvoje življenje, preden si prišla sem? Kakšen odnos si imela s starši in vrstniki, do šole?«

S: »Moje življenje ... nisem hotela delat šole (G3), potem so mi rekli, da naj grem v zavod, ker je veliko lažja šola. Tam je bilo težko (G4). Doma se sploh nismo razumeli, večino časa smo se kregali. Zato sem prišla sem (G5).«

Jaz: »Ali si bila že prej obravnavana na CSD? Če da, ali mi lahko poveš kak konkreten primer?«

S: »Imam več prekrškov (G6). Morala sem iti na sodišče (G7). Sploh ne vem točno, kakšni so prekrški, ker me itak ne zanimajo (G8).«

Jaz: »Kakšen je bil razlog za namestitev v zavod? Si se odločila prostovoljno, so predlagali starši, CSD, sodišče?«

S: »Najprej je predlagal CSD (G9), potem pa je odločilo sodišče, da moram v zavod (G10).«

Jaz: »Na podlagi konkretnega dogodka ali zaradi večjega števila prekrškov?«

S: »Ti prekrški so se kar nabirali (G11) in potem je sodnica rekla, da je to najboljša kazen. To je to (G12).«

Jaz: »Kakšne oblike pomoči ti nudijo v zavodu? Terapije, pogovorne skupine?«

S: »Preveč je teh terapevtov (G13), sploh se mi ne da z njimi ukvarjat, niti pogovarjat (G14). Samo zato, ker sem tukaj sodno, moram hodit na te pogovore (G15).«

Jaz: »Si zadovoljna s temi oblikami pomoči? Bi kaj spremenila, da bi konkretno tebi bolj pomagalo, da bi videla smisel v tem?«

S: »Ja itak, jaz bi tukaj vse spremenila (G16).«

Jaz: »Kaj pa če se osredotočiš samo na terapije, pogovore s psihoterapevti?«

S: »Saj so oni v redu, ampak prideš ti k njim in so oni tiho, nič ne govorijo. Tebe gledajo, če boš kaj rekel, in ti mu ne boš nič rekel, ker se nimaš kaj z njim pogovarjat (G17).«

Jaz: »Torej meniš, da bi bilo bolje, če bi več spraševali, navezovali stik?«

S: »Ja, verjetno (G18).«

Jaz: »Kakšen odnos imaš z zaposlenimi?«

S: »Odvisno, kakšni so (G19).«

Jaz: »Odvisno, kako se oni do tebe obnašajo? Kakšni so oni do tebe, takšna si ti do njih torej?«

S: »Ja (G20).«

Jaz: »Ali imaš najljubšega zaposlenega in zakaj?«

S: »Ja, razrednika (G21). Ker nas razume, se veliko pogovarja z nami (G22). Je najboljši vzgojitelj v naši skupini (G23). Pa tudi vzgojiteljica je v redu (G24).«

Jaz: »Kako se pa razumeš z vrstniki v zavodu?«

S: »Razumemo se vsi v redu. Pozdravimo se (G25). Ni tako, kot bi imel vedno neko stalno družbo (G26). Imela sem tukaj najboljšo prijateljico, ampak je šla domov (G27). Zdaj se ne morem z nikomer tako zaštekati, ker mi sploh ni (G28). Zakaj bi se jaz poskušala vklopiti z njimi, če me oni ne razumejo (G29).«

Jaz: »Kaj pa prijatelji zunaj zavoda? Se razumete, ohranjate stike?«

S: »Ja (G30).«

Jaz: »Si opazila kakšne razlike pri obravnavi mladostnikov tukaj? Ima kdo več privilegijev, komu kaj več dovolijo?«

S: »Ja itak. Odvisno, kako jih vrtiš (G31).«

Jaz: »Ali je kaj povezano s starostjo ali spolom? Mogoče starejšim dovolijo več, vpliva spol na to, kaj podobnega?«

S: »Ne, vse je odvisno od tega, kakšen človek si in kako se znajdeš (G32).«

Jaz: »Kakšne cilje si si zastavila ob sprejemu v zavod?«

S: »Cilj je bil, da naredim šolo (G33), se vpišem naprej v drugo šolo, da naredim kozmetično, da imam torej dve šoli (G34) in da grem naprej na faks (G35). Predvsem glede šole (G36).«

Jaz: »Si opazila kakšne napredke pri sebi, od kar si v zavodu?«

S: »Niti enega (G37).«

Jaz: »Ali si prejela kakšne pohvale od zaposlenih, so mogoče oni opazili kak napredek?«

S: »Ja (G38), samo oni vse otroke hvalijo (G39), mene sploh ne zanimajo te pohvale (G40). Jaz če vidim, da sem nekaj dobro naredila, bo meni to okej, in to je to (G41).«

Jaz: »Ali se ti zdi, da je tvoje mnenje v zavodu upoštevano?«

S: »Odvisno, kakšna je situacija in kakšno je mnenje (G42).«

Jaz: »Kak konkreten primer?«

S: »Ne, ne vem. Na primer enkrat je bilo nekaj v zvezi s pospravljanjem sob. Res nas je bilo veliko v skupini. Itak moraš pospravljat. Jaz sem uvedla, da se pospravlja v torek in četrtek. V torek samo sobe, v četrtek pa generalka. Enkrat me je en mali zabil, da je to kar nekaj. Potem so njega poslušali, ker so ga imeli vzgojitelji raje (G43).«

Intervju H

Oseba: M.

Spol: moški.

Starost: 16 let.

Trajanje bivanja: tri mesece.

Jaz: »Koliko si star in kako dolgo že bivaš v zavodu?«

M: »16 (H1). Zdaj bo tretji mesec, od kar sem tukaj (H2).«

Jaz: »Kakšno je bilo tvoje življenje, preden si prišel sem? Si se razumel s starši, prijatelji? Kako ti je šlo v šoli?«

M: »Nisem hodil v šolo (H3). Doma se nisem razumel (H4). Zunaj sem se drogiral (H5). Malo je manjkalo, da bi se piknil v žilo, to je to (H6).«

Jaz: »Ali si že bil predhodno obravnavan na CSD?«

M: »Ja (H7).«

Jaz: »Kaj pa je bil tisti odločilni dejavnik, dogodek, da si bil nameščen v zavod?«

M: »Rop (H8) in poskus umora (H9).«

Jaz: »Potem je verjetno o namestitvi odločalo sodišče?«

M: »Ja (H10). Meni so tudi doma gnjavili (H11), sem sem prišel samo zaradi matere (H12).«

Jaz: »Kakšnih oblik pomoči pa si deležen tukaj?«

M: »Jaz moram hoditi samo na to odvajanje od drog, neki program. PAS, mislim da (H13). Pa tudi vsak teden imam neke pogovore glede drog, kaj se pač dogaja. Drugače pa nič drugega (H14).«

Jaz: »Ali si zadovoljen s ponujenimi oblikami pomoči? Bi kaj spremenil?«

M: »Jaz bi šel ven (H15). Ampak ne morem zaradi sodišča (H16), ker bi me po vsej verjetnosti zaprli, bi dobil zaporno kazen (H17). To je bila moja edina rešitev, da me v zavod namestijo (H18).«

Jaz: »Kakšne odnose imaš z zaposlenimi, se razumete?«

M: »Ja (H19).«

Jaz: »Ali imaš najljubšega zaposlenega in zakaj?«

M: »Moja matična vzgojiteljica (H20). Z njo se najboljše razumem (H21), drugače pa so vsi v redu (H22).«

Jaz: »Z vrstniki v zavodu se razumeš?«

M: »Ja (H23).«

Jaz: »Ohranjaš stike tudi s prijatelji izven zavoda?«

M: »Ja (H24).«

Jaz: »Si opazil kakšne razlike pri obravnavi vrstnikov v zavodu? Ima kdo kakšne privilegije?«

M: »Ja ... zaupanje (H25). Tistemu, ki bolj zaupajo, mu tudi več dovolijo (H26).«

Jaz: »Ko si bil sprejet, si si verjetno zastavil določene cilje. Kakšne?«

M: »Samo, da šolo naredim. (H27)«

Jaz: »Ali si sam pri sebi opazil kakšne napredke, odkar si tukaj v zavodu?«

M: »Ne (H28).«

Jaz: »Ali so zaposleni opazili napredek, so te pohvalili?«

M: »Ja, mene vsak dan hvalijo (H29).«

Jaz: »Pa sam ne vidiš tega?«

M: »Ne (H30).«

Jaz: »Meniš, da je tvoje mnenje tukaj upoštevano, slišano?«

M: »Ne (H31).«

Jaz: »Imaš kak konkreten primer, ko ni bilo upoštevano?«

M: »Jaz jim iz dneva v dan bolj govorim, da naj ne silijo v mene (H32). Ker samo silijo in me ne poslušajo (H33). Oni imajo v svoji glavi nekaj, da oni kao morejo nekaj narediti (H34). Jaz sem jim že na začetku povedal, ko sem bil sprejet, da naj ne delajo na meni, ne na drogah, ne na družbi, nič drugega, samo na šoli. Ostalo naj pustijo pri miru (H35), ker dokler jaz ne bom sam v glavi skontal, da to ni v redu, se jaz ne bom spremenil (H36).«

Intervju I

Oseba: P.

Spol: ženski.

Starost: 17 let.

Trajanje bivanja: dve leti in šest mesecev.

Jaz: »Koliko si stara in kako dolgo si že tukaj?«

P: »Jaz sem stara 17, kmalu bom 18 (I1). Tukaj sem že dve leti in pol (I2).«

Jaz: »Kakšne odnose si imela z družino in prijatelji, preden si prišla sem? Kako ti je šlo v šoli?«

P: »Doma sem se še kar razumela (I3), edino z očetom nisva imela dobrega odnosa (I4). V šoli sem veliko manjkala (I5), ker so me sošolci veliko zbadali (I6), ker sem posvojena (I7). Imela sem probleme tudi s prijatelji (I8) in drogami, s travo (I9). V šoli mi je šlo dobro (I10).«

Jaz: »Ali si že bila predhodno obravnavana na CSD?«

P: »Ja, že za to, ker sem posvojena (I11).«

Jaz: »Kaj je bil konkreten razlog, da si nameščena tukaj? Predlog CSD, staršev, si se sama tako odločila?«

P: »Predvsem problemi z očetom (I12), sem se pa sama prostovoljno odločila, da pridem sem (I13).«

Jaz: »Kakšne oblike pomoči ti zavod nudi? Terapije, pogovori?«

P: »Pogovori z vzgojitelji, profesorji, psihologinjo (I14).«

Jaz: »Si s temi oblikami zadovoljna, bi kaj spremenila?«

P: »Jaz sem zadovoljna, ne bi ničesar spreminjala (I15). Že sami pogovori mi dosti pomagajo (I16).«

Jaz: »Kakšne odnose imaš z zaposlenimi? Ali imaš kakšnega najljubšega zaposlenega in zakaj?«

P: »Z vsemi se dobro razumemo (I17), najljubše pa so mi vse štiri vzgojiteljice v moji skupini (I18). Vse so bolj ustvarjalne (I19), kar mi veliko pomaga, saj imam tudi sama ročne spretnosti (I20) in jih z njihovo pomočjo še razvijam (I21).«

Jaz: »Kaj pa z vrstniki, se razumete?«

P: »Ja (I22).«

Jaz: »Ohranjaš stike s prijatelji tudi izven zavoda?«

P: »Ja (I23).«

Jaz: »Ali si opazila kakšne razlike pri obravnavi mladostnikov v zavodu? Je komu dovoljeno kaj več kot drugim?«

P: »Ja (I24).«

Jaz: »Se spomniš kakšnega konkretnega primera?«

P: »Prilizovanje (I25). Veliko se prilizujejo in potem imajo privilegije pri izhodih (I26). Tudi pri ocenah (I27).«

Jaz: »Ob sprejemu si si verjetno zastavila cilje. Katere?«

P: »Moji cilji so bili, da se naučim obravnavati mojo jezo (I28), da izbruhi ne bodo več tako pogosti (I29), da uspešno zaključim šolo (I30) in da poskušam doma urediti odnose, kolikor se le da (I31).«

Jaz: »Ali si od začetka bivanja do danes opazila kakšne napredke v smeri zastavljenih ciljev?«

P: »Jaz sem naredila veliko (I32). Na obnašanju (I33), obvladovanju jeze (I34).«

Jaz: »Ali so kaj opazili tudi zaposleni, ali te pohvalijo?«

P: »Ja, so opazili (I35). Vzgojitelji in tudi mama me je pohvalila (I36).«

Jaz: »Meniš, da je tvoje mnenje v zavodu upoštevano, slišano?«

P: »Slišano je (I37), upoštevano pa kakor kdaj (I38).«

Jaz: »Se spomniš kakšnega konkretnega primera, ko je bilo upoštevano in ko ni bilo?«

P: »Niti ne (I39).«

Intervju J

Oseba: S. I.

Spol: ženski.

Starost: 16 let.

Trajanje bivanja: eno leto.

Jaz: »Koliko si stara in kako dolgo že bivaš v zavodu?«

S. I.: »Stara sem 16 (J1), tukaj pa sem že dobro leto (J2).«

Jaz: »Kakšno je bilo tvoje življenje, preden si prišla sem? Si se razumela s starši, vrstniki? Kako ti je šlo v šoli?«

S. I.: »Živela sem z mami in bratom (J3). Nismo se najbolje razumeli (J4), z mamo sva se vedno kregali (J5). Imeli sva dobre dneve, celo tedne (J6), ampak na splošno sva imeli slab odnos (J7). S prijatelji smo se vedno dobro razumeli (J8). V šolo nisem hotela hodit (J9), zaradi preveč neopravičenih ur (J10) in ukorov (J11) sem se bila prisiljena izpisati (J12). Hotela sem se prepisati na drugo šolo, drugo smer (J13), ampak nisem bila sprejeta (J14).«

Jaz: »Ali si že bila prej obravnavana na CSD?«

S. I.: »Ja, veliko sva z mami hodile na razgovore (J15). Sosedje so me večkrat prijavili zaradi kršenja javnega reda in miru (J16), ker so iz stanovanja slišali kričanje (J17).«

Jaz: »Kaj pa je bil odločilni razlog, da si bila sprejeta v zavod? Se je tako odločilo sodišče na podlagi prekrškov, je bil to predlog socialnega delavca?«

S. I.: »Socialna delavka mi je večkrat predlagala namestitev v zavod zaradi slabega odnosa z mami (J18), vendar nisem hotela (J19). Potem pa se je nabralo toliko prekrškov (J20), da sta sodnica in socialna delavka kot ukrep predlagali namestitev v zavod (J21). Verjetno je bilo krivo tudi to, da nisem bila vpisana na nobeno šolo več (J22).«

Jaz: »Kakšne oblike pomoči ti zavod nudi?«

S. I.: »Hodim na pogovore k pedopsihiatrinji (J23). Tja sem hodila, že preden sem prišla sem (J24).«

Jaz: »Ali si zadovoljna s to obliko pomoči? Bi mogoče kaj spremenila, da bi ti bolj pomagalo?«

S. I.: »Ne vem ... spreminjala ne bi nič (J25). Sem dokaj zadovoljna (J26).«

Jaz: »Kakšen odnos imaš z zaposlenimi? Ali imaš katerega najljubšega in zakaj?«

S. I.: »Z večino se dobro razumemo (J27), najljubša pa mi je moja vzgojiteljica (J28), ker ji zaupam (J29). Pomagala mi je tudi v nekaterih težkih trenutkih (J30).«

Jaz: »Kako pa se razumeš z vrstniki v zavodu?«

S. I.: »Z nekaterimi se družim več, z drugimi manj (J31), imamo pa dobre odnose (J32). Tukaj sem spoznala tudi najboljšo prijateljico (J33).«

Jaz: »Ohranjaš stike s prijatelji zunaj zavoda?«

S. I.: »Ja, itak (J34). Ko imam izhode, se vidimo (J35), drugače pa se pogovarjamo po facebooku (J36).«

Jaz: »Ali si opazila kakšne razlike pri obravnavi mladostnikov v zavodu? Ima kdo privilegije?«

S. I.: »Se mi zdi, da ne (J37). Trudijo se z vsemi delati enako (J38).«

Jaz: »Ali si si ob sprejemu v zavod zastavila kakšne cilje?«

S. I.: »S socialno delavko sva se na začetku pogovarjali, da bom delala predvsem na odnosu z mamo (J39). Druga stvar pa je šola (J40). Cilj je, da uspešno zaključim tri letnike (J41).«

Jaz: »Ali si opazila kakšne napredke v tem letu bivanja v zavodu?«

S. I.: »Ja. V šoli sem uspešna, nimam negativnih ocen (J42). Odnos z mamo je veliko boljši, mogoče tudi zato, ker se manj vidiva (J43). Ne kregava se več (J44), se mi zdi tudi, da ji več pomagam (J45). Kdaj pa kdaj še pride do konflikta (J46), vendar se ne dereva več druga na drugo (J47).«

Jaz: »Ali so napredke opazili tudi zaposleni, te pohvalijo?«

S. I.: »Ja, profesorji v šoli me hvalijo (J48). Pa tudi vzgojitelji (J49).«

Jaz: »Meniš, da je tvoje mnenje v zavodu slišano in upoštevano?«

S. I.: »V večini primerov ja (J50). Včasih tudi ne, vendar najdemo nek skupen kompromis (J51).«

ODPRTO KODIRANJE

INTERVJU 1					
IZJAVA		PODPOJEM	POJEM	PODKATEGORIJA	KATEGORIJA
A1	Stara sem 15 let	15 let	Starost	Predstavitev mladostnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
A2	Tukaj sem pa že 4 mesece	4 mesece	Trajanje bivanja	Predstavitev mladostnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
A3	Mogoče je bilo prej boljše kot zdaj, ampak še zmeraj ni bilo tako dobro			Prej boljše, še vedno pa ne dobro	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
A4	Doma se nismo najbolje razumeli		Slabi odnosi v družini	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
A5	Sploh z očetom	Slab odnos z očetom	Slabi odnosi v družini	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
A6	Tudi jaz se nisem držala česa in sem šla čez mejo	Neupoštevanje pravil	Pravila	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
A7	S prijatelji smo se super razumeli		Dober odnos s prijatelji	Odnos s prijatelji	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
A8	Izpisala sem se		Izpis iz šole	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
A9	Ker bi me drugače vrgli ven	Prisilni izpis	Izpis iz šole	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
A10	Ukori	Ukori	Izpis iz šole	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora

					Višnja Gora
A11	Neopravičene	Neopravičene ure	Izpis iz šole	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
A12	»Trava«		Marihuana	Droge	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
A13	Pri meni je bil razlog šola	Neuspeh v šoli	Šola	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
A14	Ker je oče hotel, da grem		Očetova želja	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
A15	So to predlagali zaradi mojega obnašanja	Družbeno nesprejemljivo obnašanje	Obnašanje	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
A16	Zaradi moje kao depresije	Depresija	Zdravje	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
A17	Terapije s pedopsihiatrom, psihiatri, psihologi, družinski terapevti so tukaj	Pedopsihiater, psihiater, psihologi, družinski terapevti	Terapije	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
A18	To je ful preveč		Preobremenitev	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
A19	Zaenkrat še niso nič		Neučinkovitost pomoči	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
A20	Niti ne vidim smisla v tem	Nesmisel terapij	Neučinkovitost pomoči	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
A21	Psihiatri tukaj te samo nekaj vprašajo in potem samo ti govoriš in te on posluša		Enosmerna komunikacija	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora

A22	Gremo ven iz zavoda, gremo nazaj v lajf		Odhod iz zavoda	Predlogi za izboljšanje oblik pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
A23	Sami javit za terapije		Terapije po želji posameznika	Predlogi za izboljšanje oblik pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
A24	Morali bi se tudi sami malo znati		Samostojnost	Predlog za izboljšanje oblik pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
A25	Da bi se malo bolj poglobili v nas		Poglobitev v posameznika	Predlog za izboljšanje oblik pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
A26	Nas malo več sprasevali		Spraševanje	Predlog za izboljšanje oblik pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
A27	Malo bolj realna vprašanja postavljali		Realna vprašanja	Predlog za izboljšanje oblik pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
A28	Dejansko dali nasvete, kako bi si pomagali		Konkretni nasveti	Predlog za izboljšanje oblik pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
A29	Ja sem že bila, ja		Bil/-a obravnavan/-a	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
A30	Ko sem bila mlajša		Otroštvo	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
A31	Kraja telefona	Kraja	Kaznivo dejanje	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
A32	Ko sem pobegnila od doma večkrat		Beg od doma	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
A33	Predvsem to	Slab odnos s starši	Beg od doma	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
A34	Nekaj nasilja	Nasilje	Beg od doma	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
A35	Našli so me naslednji		Beg od doma	Predhodna obravnava	Življenje pred namestitvijo v VIZ

	dan			na CSD	Višnja Gora
A36	Potem so bili ti begi že pogostejši	Pogostejši begi	Beg od doma	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
A37	Me tudi že po en teden, dva ni bilo doma	En teden, dva tedna	Beg od doma	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
A38	Za enkrat zelo dobre		Dober odnos z zaposlenimi	Odnos z zaposlenimi VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
A39	Moja razredničarka	Razredničarka	Najljubši zaposleni	Odnos z zaposlenimi VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
A40	Veliko stvari mi pusti	Privilegiji	Razlog izbire najljubšega zaposlenega	Odnos z zaposlenimi VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
A41	Imela sem že nekaj sporov, ampak so se rešili		Spori z vrstniki in reševanje le-teh	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
A42	Se z vsemi dobro razumem		Dober odnos z vrstniki v zavodu	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
A43	Tudi ja		Ohranjanje stikov z vrstniki izven zavoda	Odnos z vrstniki izven zavoda	Življenje v VIZ Višnja Gora
A44	Ne	Nihče nima privilegijev	Enakopravna obravnava	Obravnava vrstnikov v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
A45	Če so izjeme, so z dobrim razlogom	Izjeme	Naklonjena obravnava	Obravnava vrstnikov v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
A46	Zdravstveni ali pa psiha	Zdravstveni ali psihološki razlogi	Naklonjena obravnava	Obravnava vrstnikov v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
A47	Iti čimprej ven iz zavoda		Odhod iz zavoda	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
A48	Narediti uspešno šolo	Uspešen zaključek šolanja	Šola	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora

A49	Ni nobenega napredka	Ne vidi napredka	Neučinkovitost pomoči	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
A50	Več kadim travo	Povečanje uporabe marihuane	Marihuana	Droge	Življenje v VIZ Višnja Gora
A51	Imam boljše ocene kot na prejšnji šoli	Boljše ocene	Uspeh v šoli	Šola	Življenje v VIZ Višnja Gora
A52	Zabušavam		Izmikanje obveznostim	Šola	Življenje v VIZ Višnja Gora
A53	Tukaj ful izi narediš šolo, saj jo bom naredila		Lahka šola	Šola	Življenje v VIZ Višnja Gora
A54	Delam vse zadnje trenutke, ker se mi pač ne da		Prelaganje odgovornosti	Šola	Življenje v VIZ Višnja Gora
A55	Včasih ja, včasih ne		Ja in ne	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora
A56	Odvisno, za kaj se gre		Odvisno od situacije	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora

INTERVJU 2					
IZJAVA		PODPOJEM	POJEM	PODKATEGORIJA	KATEGORIJA
B1	Stara sem 16 let	16 let	Starost	Predstavitev mladostnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B2	Tukaj sem skoraj že en teden	Skoraj en teden	Trajanje bivanja	Predstavitev mladostnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B3	Z družino se nismo najbolje razumeli		Slabi odnosi v družini	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B4	Predvsem z očetom	Slab odnos z	Slabi odnosi v	Odnosi v družini	Življenje pred

		očetom	družini		namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B5	Ni pa bilo tako hudo	Vzdržna situacija	Slabi odnosi v družini	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B6	Iz šole sem se morala izpisati		Izpis iz šole	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B7	Ker bi me drugače vrgli	Prisilni izpis	Izpis iz šole	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B8	Slabe ocene	Negativne ocene	Izpis iz šole	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B9	Nekaj ukorov	Ukori	Izpis iz šole	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B10	Zaradi neopravičenih	Neopravičene ure	Izpis iz šole	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B11	Ker sem kadila na šolskem zemljišču	Kajenje na šolskem zemljišču	Izpis iz šole	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B12	V prostem času sem bila večinoma s prijatelji	Druženje	Dober odnos s prijatelji	Odnos s prijatelji	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B13	Družili smo se na pijačah	Pijače v lokalih	Dober odnos s prijatelji	Odnos s prijatelji	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B14	Hodili smo po Mariboru, ker sem tja hodila v šolo	Potepanje po Mariboru	Dober odnos s prijatelji	Odnos s prijatelji	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B15	Prvič obravnavana na CSD		Prva obravnava	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ

					Višnja Gora
B16	Ker sem imela pri sebi polo trave	Posedovanje marihuane	Droge	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B17	Dobili so me policaji	Obravnava policije	Droge	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B18	Moja pedopsihiatrinja je zahtevala, da grem v zavod		Zahteva pedopsihiatrinje	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
B19	Drugače so mene hoteli dati v mladinski dom		Predlog za namestitev v mladinski dom	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B20	Jaz še v zavodu nisem bila na terapijah		Nima izkušenj z oblikami pomoči	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
B21	Preden sem bila sprejeta, sem hodila k pedopsihiatrinji		Obravnava pri pedopsihiatru	Izkušnje z oblikami pomoči izven zavoda	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B22	Ampak ne vidim nekega smisla	Nesmiselnost terapij	Negativna izkušnja	Izkušnje z oblikami pomoči izven zavoda	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B23	Ne pomaga mi		Negativna izkušnja	Izkušnje z oblikami pomoči izven zavoda	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
B24	Da ne bi samo mi morali govoriti	Dvosmerna komunikacija	Pogovor	Predlogi za izboljšanje oblik pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
B25	Bi dajali konkretne nasvete		Konkretni nasveti	Predlogi za izboljšanje oblik pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
B26	Ne poznam še vseh		Stik z vsemi še ni vzpostavljen	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
B27	Ti, ki sem jih spoznala, so zelo prijazni pa na chill	Prijaznost in sproščenost zaposlenih	Dober odnosi z zaposlenimi	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora

B28	Vsi so se z mano pogovarjali, kot da smo prijatelji	Prijateljski odnos	Dober odnosi z zaposlenimi	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
B29	Od prej že poznam eno punco	Stara prijateljica	Dober odnos z vrstniki	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
B30	Tudi z ostalimi se dobro razumem		Dober odnos z vrstniki	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
B31	Ja		Ohranjanje stikov z vrstniki izven zavoda	Odnos z vrstniki izven zavoda	Življenje v VIZ Višnja Gora
B32	Še nisem dovolj dolgo tukaj, da bi kaj takega opazila	Premalo časa za opazovanje	Enakopravna obravnava	Obravnava vrstnikov v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
B33	Za enkrat ni bilo nič takšnega	Ni opazila naklonjene obravnave	Enakopravna obravnava	Obravnava vrstnikov v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
B34	Uspešno končati letnik	Uspešen zaključek šolanja	Šola	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
B35	Čimprej iti iz zavoda		Odhod iz zavoda	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
B36	Tukaj sem premalo časa, da bi sploh bil kakšen napredek	Še ni napredkov	Neučinkovitost pomoči	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
B37	Po mojem, ne vem, če bo sploh kakšen napredek	Dvom v možne napredke	Neučinkovitost pomoči	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
B38	So me pohvalili že večkrat		Pohvale s strani zaposlenih	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
B39	Ja		Mnenje je slišano in upoštevano	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora

INTERVJU 3					
IZJAVA		PODPOJEM	POJEM	PODKATEGORIJA	KATEGORIJA
C1	Stara sem 18	18 let	Starost	Predstavitev uporabnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
C2	Tukaj sem že ... uf, dve leti	2 leti	Trajanje bivanja	Predstavitev uporabnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
C3	Prišla sem konec 1. letnika, marca		Konec 1. letnika	Prihod v zavod	Namestitev v VIZ Višnja Gora
C4	Veliko sem hodila ven			Zabave	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
C5	Doma se nismo razumeli		Slabi odnosi s starši	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
C6	Drogirala sem se			Droge	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
C7	Doma me ni bilo dolgo časa			Beganje od doma	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
C8	Ni bilo kul, zdaj ko gledam nazaj			Obžalovanje preteklosti	Življenje v VIZ Višnja Gora
C9	V šolo sem hodila, v 1. letnik na gostinsko		1. letnik gostinske šole	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
C10	Zafučkala sem povsod		Neuspeh	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
C11	Zato nisem več hodila v šolo		Opuščanje šolanja	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora

C12	Hotela sem pavzirat	»Pavziranje«	Opuščanje šolanja	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
C13	Potem so me preko socialne dali sem		Posredovanje centra za socialno delo	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
C14	Da končam prvi letnik	Cilj zaključiti 1. letnik	Šola	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
C15	Smo imeli tudi težave v družini		Slabi odnosi v družini	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
C16	Nismo se razumeli		Slabi odnosi v družini	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
C17	Tudi kakšna roka je kdaj pela	Nasilje	Fizično nasilje	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
C18	Da se doma uredijo razmere		Urejanje odnosov v družini	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
C19	Da končam 1. letnik	Cilj zaključiti 1. letnik	Šola	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
C20	Prisilno sem morala priti sem			Nasprotovanje namestitvi	Namestitev v VIZ Višnja Gora
C21	Niso mi dali izbire		Brez izbire	Nasprotovanje namestitvi	Namestitev v VIZ Višnja Gora
C22	Socialni delavci in starši so se strinjali		Strinjanje socialnih delavcev in staršev	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
C23	Jaz sem bila proti			Nasprotovanje namestitvi	Namestitev v VIZ Višnja Gora
C24	Jaz ne hodim k nobeni psihologinji		Ne prejema nobenih oblik pomoči	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora

C25	Ker to ni zame, ker se zelo težko odprem	Zaprto vase	Ne prejema nobenih oblik pomoči	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
C26	So zelo prijazni, če kaj rabiš		Prijaznost zaposlenih	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
C27	So vedno na voljo		Pripravljenost pomagati	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
C28	Na začetku smo imeli pogovore		Pogovori	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
C29	Pa še zdaj imamo timske sestanke, kjer se dogovarjamo kako naprej		Timski sestanki	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
C30	Ja, ni bilo slabo		Zadovoljstvo	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
C31	Če pogledam nazaj, sem vesela, da sem prišla sem			Zadovoljstvo z namestitvijo v zavod	Življenje v VIZ Višnja Gora
C32	Ker bom imela zdaj srednjo šolo, odlična sem	Odličen uspeh	Uspeh v šoli	Šola	Življenje v VIZ Višnja Gora
C33	Imam visoko štipendijo	Visoka štipendija	Uspeh v šoli	Šola	Življenje v VIZ Višnja Gora
C34	Doma se je vse uredilo, razumemo se, pogovarjamo se	Boljši odnos s starši	Urejene razmere v družini	Družina	Življenje v VIZ Višnja Gora
C35	Mi je pomagalo		Učinkovite oblike pomoči	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
C36	Zaupanje v ljudi		Zaupanje	Predlogi za izboljšanje oblik pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
C37	Ne morem kar tako priti in se pogovarjati, tako	Zaprto vase	Nezaupanje v zaposlene	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora

	kot sem zdaj prišla do vas, in se pogovarjam				
C38	Ne morem kar k komu, ki me stalno nadzoruje, in se mu odpret ter povedat kakšne težave imam, kaj se v moji glavi dogaja	Stalen nadzor	Nezaupanje v zaposlene	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
C39	Nisem jaz tak tip človeka, da se odprem, čeprav sem se morala na začetku	Zaprto vaze	Nezaupanje v zaposlene	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
C40	Drugače pa imajo veliko pogovorov, psihologov, zdaj imajo še neko psihoterapevko	Psihologi, psihoterapevt	Veliko možnosti za napredek	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
C41	Saj se ful da		Veliko možnosti za napredek	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
C42	V redu, jaz se z vsemi razumem		Dober odnos z zaposlenimi	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
C43	Mojega vzgojitelja	Vzgojitelj	Najljubši zaposleni	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
C44	Je moški	Spol	Razlog izbire najljubšega zaposlenega	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
C45	Jaz nisem taka, da se z ženskami najbolj razumem	Spol	Razlog izbire najljubšega zaposlenega	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
C46	Že od prvega letnika sem pri njemu, mu zaupam, res je v redu človek	Zaupanje	Razlog izbire najljubšega zaposlenega	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
C47	Razumem se z vsemi, ampak ne družim se z vsemi		Dober odnos z vrstniki	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora

C48	Ja, imam tudi fanta	Fant	Ljubezen	Odnos z vrstniki izven zavoda	Življenje v VIZ Višnja Gora
C49	Ko sem prišla sem, sem izgubila veliko prijateljev			Izguba prijateljev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
C50	Po eni strani je bolje tako, ker so bili slaba družba		Slaba družba	Izguba prijateljev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
C51	Prave prijatelje pa še imam		Ohranjanje stikov s pravimi prijatelji	Odnos z vrstniki izven zavoda	Življenje v VIZ Višnja Gora
C52	Ja, meni veliko več dovolijo		Naklonjena obravnavo	Obravnava vrstnikov v zavodu	Življenje v VIZ Višnja Gora
C53	Kregala s cimro, ker imam toliko privilegijev	Spor s sostanovalko zaradi naklonjenosti zaposlenih	Naklonjena obravnavo	Obravnava vrstnikov v zavodu	Življenje v VIZ Višnja Gora
C54	Ker ne špricam, ne hodim na beže, nehala sem se drogirat	Vzorno obnašanje	Vzroki za naklonjeno obravnavo	Obravnava vrstnikov v zavodu	Življenje v VIZ Višnja Gora
C55	Ostali se vsi kregajo, vedno hočejo nekaj	Prepiri in zahteve vrstnikov	Vzroki za naklonjeno obravnavo	Obravnava vrstnikov v zavodu	Življenje v VIZ Višnja Gora
C56	Če si priden, prijazen, deloven, imaš veliko več ugodnosti, to tudi že na začetku povejo	Vzorno obnašanje	Vzroki za naklonjeno obravnavo	Obravnava vrstnikov v zavodu	Življenje v VIZ Višnja Gora
C57	Na začetku je bil cilj, da končam 1. letnik in grem potem nazaj na staro šolo. Ampak so potem oni mene malo okoli prinesli in sem morala ostati tukaj, iti v 2. letnik. Potem sem hotela	Uspešen zaključek šolanja	Šola	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora

	iti domov, pa so rekli: »Ne, moraš nazaj v zavod,« in zdaj sem tukaj že v 3. letniku				
C58	Da naredim šolo	Uspešen zaključek šolanja	Šola	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
C59	Da se doma pobotamo	Izboljšanje odnosov	Družina	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
C60	Da pridem domov z veseljem	Izboljšanje odnosov	Družina	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
C61	Da se neham drogirat	Prenehanje uporabe drog	Droge	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
C62	Da ne bom zavrгла svoje mladosti		Izkoristiti mladost	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
C63	Ja sem, sem odlična, prej nikoli nisem bila.		Odličen uspeh	Šola	Življenje v VIZ Višnja Gora
C64	Super mi je, ko pridem domov in se pogovarjamo. Saj je potrebno kaj narediti, ampak se ne deremo več.	Boljši odnos s starši	Urejene razmere v družini	Družina	Življenje v VIZ Višnja Gora
C65	Sploh ne znam opisati, čisto drugače je kot prej. Ni šanse, da se vrnem dve leti nazaj.		Izboljšanje kakovosti življenja	Zadovoljstvo z namestitvijo v zavod	Življenje v VIZ Višnja Gora
C66	Veliko vikendov sem bila v zavodu, ker se doma nismo razumeli in nisem mogla priti domov. To je bila res muka.		Ostajanje v zavodu zaradi slabih odnosov v družini	Družina	Življenje v VIZ Višnja Gora
C67	Ja, malo tudi pretiravajo		Pohvale s strani zaposlenih	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora

C68	Kakor kje, v večini primerov ja. Če je kaj takšnega, da povem, kako mora biti, potem je tako.		Mnenje slišano in upoštevano	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora
C69	V skupini, kjer bivamo. Jaz sem že toliko časa v skupini, da če jaz nekaj rečem, to tako bo, v dobro skupine. Se mi zdi, da me kar upoštevajo. Nimam primera, da me ne bi upoštevali.	Med vrstniki	Mnenje slišano in upoštevano	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora

INTERVJU 4					
IZJAVA		PODPOJEM	POJEM	PODKATEGORIJA	KATEGORIJA
D1	Stara sem 16 let, naslednji teden bom 17	16 let	Starost	Predstavitev uporabnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D2	Tukaj sem že štiri mesece	4 meseci	Trajanje bivanja	Predstavitev uporabnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D3	Tukaj sem za enkrat štiri mesece, ampak v teh štirih mesecih se je celo moje življenje obrnilo na boljše.		Izboljšanje kakovosti življenja	Zadovoljstvo z namestitvijo v zavod	Življenje v VIZ Višnja Gora
D4	So mi diagnosticirali depresijo,		Depresija	Zdravje	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D5	sem bila v depresiji mogoče kako leto in pol, mogoče malo več.	Več kot leto in pol	Depresija	Zdravje	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D6	Posledično od tega sem	Droge	Depresija	Zdravje	Življenje pred

	začela jemati droge				namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D7	Nisem hodila v šolo, sem vedno špricala	Odsotnost od pouka	Opuščanje šolanja	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D8	Jaz sem vedela, da rabim nek nov začetek		Nov začetek	Zavedanje potrebe po spremembi	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D9	Doma tudi niso bile dobre razmere		Slabi odnosi v družini	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D10	Sem bila v tem času v kriznem centru			Namestitev v kriznem centru	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D11	Socialni delavec mi je priporočal ta zavod		Predlog socialnega delavca za namestitev v zavod	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D12	Na začetku sem bila vedno 'ne, ne, ne zavod'		Zavračanje zavoda	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D13	Ampak ker sem čutila veliko tesnobo ob ugledu		Tesnoba	Zdravje	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D14	sem vedela, da neke spremembe morajo biti narejene			Zavedanje potrebe po spremembi	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D15	Jaz sem srečna, jaz sem ful vesela, da sem tukaj. Ker to je preprosto ... vau.		Pozitiven sprejem namestitve	Zadovoljstvo z namestitvijo v zavod	Življenje v VIZ Višnja Gora
D16	Kako se je moje psihično stanje spremenilo ...		Izboljšanje psihičnega stanja	Zdravje	Življenje v VIZ Višnja Gora

D17	Tudi nehala sem tablete pit, antidepresive		Prenehanje jemanja tablet	Zdravje	Življenje v VIZ Višnja Gora
D18	Je dosti boljše, ampak se moje telo še navaja na to		Navajanje na spremembo	Zdravje	Življenje v VIZ Višnja Gora
D19	Ja sem imela stike		Bil/-a obravnavan/-a	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D20	Obravnavana sem bila, ko sem prijavila svojega očeta zaradi nasilja	Fizično nasilje	Nasilje	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D21	Vedno sem bila v stiku s socialnim delavcem, pa tudi dobila sem svojo varuhinjo otrok		Varuhinja otrok	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D22	Tudi ona dva sta mi bila v pomoč		Pomoč strokovnih delavcev	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D23	Ampak nisem bila pripravljena ... nisem mogla sama sebe pripraviti do tega, da bi se jaz boljše psihično počutila		Slabo psihično počutje	Zdravje	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D24	Niti razmere, v katerih sem živela, niso bile dobre za to		Slabi odnosi v družini	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D25	Tukaj je fenomenalno			Zadovoljstvo z namestitvijo v zavod	Življenje v VIZ Višnja Gora
D26	Predlog socialnega delavca je bila, ker nisem obiskovala šole	Predlog socialnega delavca	Posredovanje centra za socialno delo	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
D27	Sem se strinjala			Strinjanje z namestitvijo	Namestitev v VIZ Višnja Gora

D28	Tudi ko sem šla v šolo, po navadi nisem prišla do šole, ampak sem pač odtavala nekam, sem kadila travo, šla pit, šla nazaj domov ali pa v krizni center.	Popivanje in kajenje trave	Opuščanje šolanja	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D29	Tukaj imamo psihologinjo		Psihologinja	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D30	vsaki drugi teden ob četrkih pride psihiater.		Psihiater	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D31	Na začetku sem sprejemala pomoč od njih		Sprejemanje pomoči	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D32	zdaj pa niti ne čutim več potrebe po tem.		Nima več potrebe po terapijah	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D33	Vedno, če čutim najmanjšo potrebo po tem, da vem, da me nekaj muči, najdem, poskušam najti pomoč, da gremo čez to skupaj.		Po potrebi poišče pomoč	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D34	Imam veliko podpore tukaj in veliko odličnih nasvetov		Dobra podpora in nasveti	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D35	Ja, itak. Mi tudi veliko ljudi pravi, da sem zelo zrela za svoja leta.		Učinkovite oblike pomoči	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D36	Spremenila pa ne bi nič, mi je super.		Brez sprememb	Predlogi za izboljšanje oblik pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
D37	No, z zaposlenimi, če gledam v šoli, imam res odličen odnos, profesionalen, tako kot	Odličen, profesionalen	Dober odnos z zaposlenimi	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora

	mora biti				
D38	Zdaj je tako, ker sem nehala pit tablete		Prenehanje jemanja antidepressivov	Zdravje	Življenje v VIZ Višnja Gora
D39	in sem mogoče malo čustveno nestabilna, utrujena		Čustvena nestabilnost in utrujenost	Zdravje	Življenje v VIZ Višnja Gora
D40	Tudi sama sem dokazala, da neke stvari lahko naredim			Zastavljanje in doseganje ciljev	Življenje v VIZ Višnja Gora
D41	Na primer, ko sem vodila prireditve za 70. obletnico, ko je bil še predsednik tukaj		Vodenje prireditve	Zastavljanje in doseganje ciljev	Življenje v VIZ Višnja Gora
D42	Še zdaj me vsi hvalijo od tega, pa je to bilo 20. aprila		Pohvale s strani zaposlenih	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D43	Vedno tudi sama pri sebi premikam meje		Premikanje svojih meja	Zastavljanje in doseganje ciljev	Življenje v VIZ Višnja Gora
D44	Na primer, včeraj je prišla socialna delavka iz Londona in sem šla z njo na kavo		Pogovor s socialno delavko iz Londona	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D45	V moji skupini so bili vsi začudeni: »Ti tako dobro znaš angleško, da se lahko kar z njo pogovarjaš?«		Občudovanje s strani vrstnikov	Odnosi z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D46	Ja, tudi danes me je Marjetka (psihologinja) pohvalila		Pohvale s strani zaposlenih	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D47	Jaz prej nikoli ne bi mogla v publiki nastopat,	Strah pred nastopanjem v javnosti	Premagovanje strahu	Zastavljanje in doseganje ciljev	Življenje v VIZ Višnja Gora

D48	Ampak zdaj ko sem, ne bi mogla bit bolj srečna	Vesetje ob premaganem strahu	Premagovanje strahu	Zastavljanje in doseganje ciljev	Življenje v VIZ Višnja Gora
D49	In sem se tudi odločila, da bom šla naprej v šolo nekaj v tej smeri, z javnim nastopanjem	Nadaljevanje šolanja v zvezi z javnim nastopanjem	Šola	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
D50	Zdaj sem šla čisto stran od vprašanja ... jaz bi rekla, da imam dober odnos z zaposlenimi		Dober odnos z zaposlenimi	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D51	Imam kdaj kako tako fazo, da hočem biti sama za enkrat		Želja po samoti	Zdravje	Življenje v VIZ Višnja Gora
D52	ko se še moje telo navaja, da ne pijem tablet		Navajanje na spremembo	Zdravje	Življenje v VIZ Višnja Gora
D53	In sem mogoče tudi malo pod pritiskom glede šole, ker delam trenutno dva letnika naenkrat, še malo mi manjka, pa bom naredila	Opravljanje obveznosti za dva letnika hkrati	Pritisk	Zdravje	Življenje v VIZ Višnja Gora
D54	Mogoče se kdaj malo skregamo		Občasni konflikti	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D55	Ampak saj razumejo vsi, da se še navajam		Razumevanje	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D56	In trudim se čim bolj nepretiravat pri nekaterih reakcijah		Strpnost do zaposlenih	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D57	Ja, profesorico za JPO, to je jezik poslovnega okolja, in profesorico	Profesorica JPO in poslovnega	Najljubši zaposleni	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora

	poslovnega bontona	bontona			
D58	Ona je taka ... taka dramska in mi je zelo všeč, lahko se hecamo in res je v redu, prijazna.	Dramska, zabavna, prijazna	Razlog za izbiro najljubšega zaposlenega	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D59	Jaz sem v zavod prišla vsa taka wannabe gangster, ker sem veliko zgodb slišala od tukaj, ampak jaz v resnici nisem taka		Prilagajanje družbi	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D60	Res je, oblačim se bolj v trenerke, bolj udobno, ampak dosti ljudi tudi zaradi mojih oblek sklepa čisto drugače	Sklepanje na podlagi sloga oblačenja	Mnenje družbe	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D61	Na začetku so vsi mislili: »O, ta je drogerašica, ta je cipa, ta je eno, drugo, tretje ...«	Stigmatiziranje	Mnenje družbe	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D62	Potem so me pa spoznali	Sprememba mnenja	Mnenje družbe	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D63	Po drugem tednu tukaj sem zabluzla z enim fantom iz zavoda in sva zdaj skupaj že štiri mesece ... oziroma v petek bo štiri mesece	Fant	Ljubezen	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D64	Ja, jaz bi rekla, da imam dober odnos približno z vsemi.		Dober odnos z vrstniki	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D65	Nekateri se niti ne trudijo z mano vzpostaviti stika, jaz pa		Vzajemna nezainteresiranost za druženje	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora

	tudi z njimi ne				
D66	Ampak s temi, ko imam stike, so mi super družba	Dobra družba	Dober odnos z vrstniki	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D67	Tudi poskušam pomagat nekaterim, če se znajdejo v kaki stiski	Medsebojna pomoč	Dober odnos z vrstniki	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D68	Tudi včeraj sem rekla tisti iz Londona, da smo tukaj kot ena velika družina	Velika družina	Dober odnos z vrstniki	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D69	Tam nimam stikov		Ne ohranja stikov z vrstniki zunaj zavoda	Odnos z vrstniki zunaj zavoda	Življenje v VIZ Višnja Gora
D70	Ker se mi ... nikoli niso naredili nekaj takega, da bi meni dokazali, da bi bilo sploh meni vredno vzpostaviti stike	Ni vredno ohraniti stike	Ne ohranja stikov z vrstniki zunaj zavoda	Odnos z vrstniki zunaj zavoda	Življenje v VIZ Višnja Gora
D71	Vedno, ko smo šli ven, so bili vedno: »Na spij to, boš pila to,« in nikoli ni bilo: »Dej, boš pila sok?« vedno je bilo: »Dej, boš pila kako alkoholno pijačo«, jaz pa budala itak sem	Zavajanje v uživanje alkohola	Slabi odnosi s prijatelji	Odnos s prijatelji	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D72	Potem je prišlo do izkoriščanja, da so oni ... niti ne toliko do izkoriščanja ... pričakovali so, da se bodo nekatere stvari potem odvijale, tako kot bi oni hoteli	Izkoriščanje in pričakovanja	Slabi odnosi s prijatelji	Odnos s prijatelji	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D73	In ravno zaradi tega		Ne ohranja stikov	Odnos z vrstniki izven	Življenje v VIZ

	nimam potem niti nobene potrebe, da se to še naprej dogaja		z vrstniki zunaj zavoda	zavoda	Višnja Gora
D74	Ko sem jaz nehala pit alkohol popolnoma ... so tudi oni nehali imeti stike z mano	Prekinitev stikov ob prenehanju uživanja alkohola	Ne ohranja stikov z vrstniki zunaj zavoda	Odnos z vrstniki izven zavoda	Življenje v VIZ Višnja Gora
D75	Še vedno me kdo kdaj pokliče, kar mi je v redu	Telefonski klici	Stiki z izjemami	Odnos z vrstniki izven zavoda	Življenje v VIZ Višnja Gora
D76	Ampak drugače se mi ne zdijo ... pa tudi bi rekla, da niso tako zreli, ker imajo take neumne najstniške ... tega ne razumem	Nezrelo obnašanje	Ne ohranja stikov z vrstniki zunaj zavoda	Odnos z vrstniki izven zavoda	Življenje v VIZ Višnja Gora
D77	Ne, vedno so bili neki slabi vplivi	Slaba družba	Ne ohranja stikov z vrstniki zunaj zavoda	Odnos z vrstniki	Življenje v VIZ Višnja Gora
D78	Tu sem opazila, da zavod poskuša delati z vsemi enako		Enakopravna obravnava	Obravnava vrstnikov v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D79	Ampak so eni, ki imajo tudi drugačne težave, tudi v družini, tudi psihične težave, ko preprosto ne moreš delat isto kot z drugimi.	Družinske in psihične težave	Naklonjena obravnava	Obravnava vrstnikov v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D80	Jaz bi rekla, da pri nekaterih delajo drugače		Naklonjena obravnava	Obravnava vrstnikov v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D81	Na primer, prejšnji teden sem bila bolna in me niso hoteli domov spustit, samo zaradi	Bolezen	Naklonjena obravnava	Obravnava vrstnikov v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora

	tega, ker nisem imela vročine, ampak sem se počutila preprosto kot kup dreka				
D82	Drugi pa ... enkrat nekdo kihne in ga domov pošljejo	Bolezen	Naklonjena obravnava	Obravnava vrstnikov v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D83	To se mi ni zdelo pošteno		Naklonjena obravnava	Obravnava vrstnikov v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D84	Ker jaz delam dva letnika in da manjkam en teden ... to ogromno pomeni	Velik primanjkljaj ob izostanku	Veliko obveznosti	Šola	Življenje v VIZ Višnja Gora
D85	Ampak drugače se trudijo delat z vsemi enako		Enakopravna obravnava	Obravnava vrstnikov	Življenje v VIZ Višnja Gora
D86	Saj če ne delajo, se bo nekdo pritožil	Pritožbe	Naklonjena obravnava	Obravnava vrstnikov	Življenje v VIZ Višnja Gora
D87	Enkrat sem imela s fantom obisk v nedeljo pa so se pritožili, ti pari v zavodu so se pritožili	Pritožbe	Naklonjena obravnava	Obravnava vrstnikov	Življenje v VIZ Višnja Gora
D88	Zakaj oni tega ne morejo imet, in potem so nam to ukinili. »Zakaj pa on to dobi, pa jaz ne morem,« in potem so ukinili	Ukinitev privilegijev	Enakopravna obravnava	Obravnava vrstnikov	Življenje v VIZ Višnja Gora
D89	Ja, pogovarjala sem se s socialno delavko tukaj v zavodu, sva reševale veliko nekih vprašalnikov	Pogovor s socialno delavko	Pogovori	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D90	Zdaj trenutno je moj cilj samo to, da uspešno končam to šolo. In to je	Uspešen zaključek	Šola	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora

	to	šolanja			
D91	Za naprej imam dolgoročne cilje		Dolgoročni cilji	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
D92	Ampak zdaj mi je prioriteta samo šola	Prioriteta	Šola	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
D93	Obiskujem šolo, vedno, odkar sem tukaj, štiri mesece, nisem špricala niti enkrat, redno hodim k pouku, kar je dosti boljše kot takrat, ko sem bila v ... bom rekla normalni srednji šoli	Prisotnost	Obiskovanje pouka	Šola	Življenje v VIZ Višnja Gora
D94	Moje psihično stanje se je zelo izboljšalo		Izboljšanje psihičnega stanja	Zdravje	Življenje v VIZ Višnja Gora
D95	Vedno manj spim, ker jaz sem ... Ko so mi diagnosticirali depresijo, sem veliko spala, jaz se iz postelje nisem mogla dvigniti, jaz nisem mogla nič, jaz nisem mogla sama sebe prisiliti, da se dvignem, da grem na stranišče ... nisem mogla		Omejevanje spanja	Zdravje	Življenje v VIZ Višnja Gora
D96	In odkar sem tukaj ... še vedno spim, ampak manj, še posebej zdaj, ko sem nehala s tabletami, ampak se poskušam zamotiti ... in to sem videla kot napredek pri sebi		Prenehanje jemanja antidepressivov	Zdravje	Življenje v VIZ Višnja Gora

D97	Tudi odnosi z drugimi so boljši		Izboljšanje odnosov	Odnosi	Življenje v VIZ Višnja Gora
D98	Tudi nehala sem se drogirat. Ko sem prišla sem, sem mogoče še dva, tri tedne kadila travo. Potem pa enkrat bum, sem bila zadeta, od takrat naprej sem rekla, da nikoli več in nisem več kadila, niti povohala je nisem in se vedno odmaknem od tega	Prenehanje uporabe marihuane	Marihuana	Droge	Življenje v VIZ Višnja Gora
D99	Glede alkohola je pri meni ... pa sem tudi nehala. Če grem ven, mogoče popijem pivo, dva, potem pa konec, potem pa nič več. Ravno toliko za dobro družbo, ne čutim potrebe po pretiravanju		Zmanjšanje količine popitega alkohola	Alkohol	Življenje v VIZ Višnja Gora
D100	Ker prej, ko sem pa uživala, je bilo pa samo pretiravanje		Pretiravanje	Alkohol	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D101	Ja, jaz bi zase rekla, da sem v teh samo štirih mesecih, odkar sem tukaj, naredila ogromen ogromen napredek		Izboljšanje kakovosti življenja	Zadovoljstvo z namestitvijo v zavod	Življenje v VIZ Višnja Gora
D102	Ja, nenehno me hvalijo. Saj danes sem rekla psihologinji, da je že nadležno, da me toliko hvalijo.		Pohvale s strani zaposlenih	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora

D103	Ja, odvisno pri čem ... ja ... ja! Pri dosti stvareh, jaz bi rekla večinoma v šoli	Šola	Mnenje slišano in upoštevano	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora
D104	V skupini, tam kjer bivamo, niti ne, tam so neka pravila	Pravila v bivalni skupini	Mnenje slišano in upoštevano	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora
D105	Ampak v šoli, če bom jaz rekla, da hočem tako in tako, tako in tako bo		Mnenje slišano in upoštevano	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora
D106	Moraš priti do neke faze, da ti bodo zaupali	Zaupanje	Mnenje slišano in upoštevano	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora
D107	Na primer, zdaj pišem skeč, ker sem se jaz odločila, da bomo napisali skeč, skupaj z dvema profesoricama		Medsebojno sodelovanje	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D108	In jaz tako kot rečem, da hočem, da je, bomo pa č... tudi če se one ne strinjajo, bomo našle nek skupen kompromis		Sklepanje kompromisov	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
D109	Na primer, na prejšnji šoli je bilo drugače. Če sem jaz dala svoje mnenje, je bilo »ne!«, profesorica je čisto ignorirala moje mnenje in je naredila tako, kot je ona hotela.		Neupoštevanje mnenja	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
D110	Tukaj mi je všeč, da vedno najdemo en skupen kompromis	Kompromisi	Mnenje slišano in upoštevano	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora

INTERVJU 5					
IZJAVA		PODPOJEM	POJEM	PODKATEGORIJA	KATEGORIJA
E1	Stara sem 17, kmalu bom 18	17 let	Starost	Predstavitev uporabnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
E2	Tukaj sem že skoraj dve leti	Skoraj dve leti	Trajanje bivanja	Predstavitev uporabnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
E3	V šolo nisem hodila		Opuščanje šolanja	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
E4	Ker sem imela veliko težav z vrstniki		Težave z vrstniki	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
E5	8. in 9. razred sem končala v drugem zavodu		Zaključek dveh razredov v drugem zavodu	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
E6	Živim samo z mami in se dobro razumeva	Dober odnos z mamo	Dobri odnosi v družini	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
E7	Ko sem prišla sem, se je vse obrnilo		Izboljšanje kakovosti življenja	Zadovoljstvo z namestitvijo v zavod	Življenje v VIZ Višnja Gora
E8	Lažje se razumem z vrstniki in drugače gledam na stvari		Dober odnos z vrstniki	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E9	Ne		Ni bila obravnavana	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
E10	Jaz sem prišla sem zaradi prijateljice	Vpliv prijateljice	Prostovoljna namestitev	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
E11	Ampak mi je zdaj zelo žal, da sem prišla	Obžalovanje	Prostovoljna namestitev	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
E12	Lahko bi ostala na zdravstveni in bi	Boljši poklic	Boljše izobraževalne	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ

	naredila šolo za boljši poklic		možnosti		Višnja Gora
E13	Ne pa to, kar delam tukaj, in me sploh ne veseli		Nezanimanje za smer šolanja	Šola	Življenje v VIZ Višnja Gora
E14	Ja, prostovoljno. Ni me prijateljica silila			Prostovoljna namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
E15	Hodim k psihoterapevtki	Psihoterapevt	Terapije	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E16	Ki mi zelo pomaga		Učinkovite oblike pomoči	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E17	Tudi z vrstniki se veliko pogovarjamo v skupinah	Pogovori z vrstniki	Pogovori	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E18	Jaz sem zadovoljna in ne bi ničesar spremenila		Brez sprememb	Predlogi za izboljšanje oblik pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E19	V redu		Dobri odnosi z zaposlenimi	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E20	Včasih pride do konfliktov		Občasni konflikti	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E21	Ampak se pogovorimo in rešimo težave		Reševanje težav s pogovorom	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E22	Mi delamo napake, pa tudi oni		Nesoglasja	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E23	Včasih mislijo, da imajo vedno vse prav		Nepopustljivost zaposlenih	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E24	Jaz bom vztrajala pri svojem, če vem, da imam prav		Zagovarjanje svojega stališča	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E25	Moja psihoterapevtka	Psihoterapevtka	Najljubši zaposleni	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora

E26	In vzgojiteljica	Vzgojiteljica	Najljubši zaposleni	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E27	Predvsem zato, ker se mi je najlažje pogovarjati z njima in me obe poslušata	Pogovor in poslušanje	Razlog za izbiro najljubšega zaposlenega	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E28	Razumem se z večino		Dober odnos z vrstniki v zavodu	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E29	Izjema je prijateljica, zaradi katere sem prišla v zavod		Slab odnos z bivšo prijateljico	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E30	Skregali sva se	Prepir	Slab odnos z bivšo prijateljico	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E31	Z nekaj vrstniki ja	Ohranjanje stikov	Dober odnos z nekaterimi vrstniki zunaj zavoda	Odnos z vrstniki zunaj zavoda	Življenje v VIZ Višnja Gora
E32	Z večino pa niti ne, ker se že prej nismo razumeli najbolje	Predhodno slabi odnosi	Prekinitev stikov z vrstniki zunaj zavoda	Odnos z vrstniki zunaj zavoda	Življenje v VIZ Višnja Gora
E33	Ja.		Naklonjena obravnava	Obravnava vrstnikov v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E34	Jaz vidim, da imajo nekateri privilegije, glede drog	Privilegiji	Naklonjena obravnava	Obravnava vrstnikov v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E35	Imajo skrajšane izhode, ampak lahko grejo normalno domov	Privilegiji	Naklonjena obravnava	Obravnava vrstnikov v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E36	Tisti, ki ne bežimo, smo čisti in se ne drogiramo, pa imamo na primer eno neopravičeno uro in zato moramo iti kasneje domov	Privilegiji	Naklonjena obravnava	Obravnava vrstnikov v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E37	Posledica pa je tudi, da moramo v petek na		Naklonjena	Obravnava vrstnikov v	Življenje v VIZ

	pohod		obravnav	VIZ Višnja Gora	Višnja Gora
E38	To se mi zdi čisto brezveze		Naklonjena obravnav	Obravnav vrstnikov v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E39	Ja, moj cilj je bil, da bi tukaj končala tri letnike	Uspešen zaključek šolanja	Šola	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
E40	Ja, pri konflikth veliko bolj mirno odreagiram, ne kričim	Samokontrola	Izboljšanje odnosov	Odnosi	Življenje v VIZ Višnja Gora
E41	Se ne obremenjujem toliko	Manj obremenjevanja	Izboljšanje odnosov	Odnosi	Življenje v VIZ Višnja Gora
E42	Tudi z mami doma imam čisto drugačen odnos		Boljši odnos z mamo	Družina	Življenje v VIZ Višnja Gora
E43	Ja		Pohvale s strani zaposlenih	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
E44	Ja, za nekatere stvari je slišano in upoštevano		Slišano in upoštevano mnenje	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora
E45	Za nekatere stvari, ki se njim zdijo malenkostne, nam pa veliko pomenijo, pa se mi zdi, da niti ni upoštevano in jih ne postavljajo v ospredje	Malenkostne stvari	Neupoštevanje mnenja	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora
E46	Mene zelo moti, da je dvakrat na teden pašteta za malico in jaz tega ne morem vedno jest	Malica	Neupoštevanje mnenja	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora
E47	Sem povedala, izrazila svoje mnenje		Neupoštevanje mnenja	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora
E48	Mi že tri tedne obljublajo, da bomo šli	Brezpredmetne obljube	Neupoštevanje mnenja	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora

	skupaj do kuharice, ampak nič				
E49	Pa tudi to za izhode, če imaš eno neopravičeno uro. Pač jo imaš. Ne pa da moraš potem na pohode	Izhodi	Neupoštevanje mnenja	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora

INTERVJU 6					
IZJAVA		PODPOJEM	POJEM	PODKATEGORIJA	KATEGORIJA
F1	Tukaj sem že malo več kot sedem mesecev	Malo več kot 7 mesecev	Trajanje bivanja	Predstavitev uporabnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
F2	Stara sem pa 18	18 let	Starost	Predstavitev uporabnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
F3	Nisem hodila v šolo		Opuščanje šolanja	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
F4	Ker se mi ni dalo	Lenoba	Opuščanje šolanja	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
F5	Raje smo bili s sošolci zunaj, se družili	Druženje	Dober odnos s sošolci	Odnos s prijatelji	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
F6	In potem sem prišla sem			Prihod v zavod	Namestitev v VIZ Višnja Gora
F7	Doma se nekako razumemo, ni to to		Povprečni odnosi v družini	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
F8	Z očetom se že od nekdaj super razumeva	Dober odnos z očetom	Dobri odnosi v družini	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora

F9	Z mami pa nimam dobrega odnosa	Slab odnos z mamo	Slabi odnosi v družini	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
F10	Ja		Bil/a obravnavan/a	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
F11	Se ne spomnim točno, kaj je bilo, imela sem probleme s sodišči in je tudi socialna obravnavala vse to		Obravnava na sodišču	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
F12	Največji razlog je bil, ker nisem hodila v šolo	Izostajanje iz šole	Šola	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
F13	Socialna in starši so se strinjali, da grem v zavod		Strinjanje socialnih delavcev in staršev z namestitvijo	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
F14	Ne			Nasprotovanje namestitvi	Namestitev v VIZ Višnja Gora
F15	Hodim k psihoterapevtki	Psihoterapevt	Terapije	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
F16	Veliko težav rešujem tudi v pogovoru s prijatelji tukaj v zavodu	Pogovori z vrstniki	Pogovori	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
F17	Sem zadovoljna in mislim, da ne bi ničesar spremenila		Brez sprememb	Predlogi za izboljšanje oblik pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
F18	V redu, na splošno		Dober odnos z zaposlenimi	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
F19	Pride do kakega spora, ampak se sproti rešujejo		Reševanje težav s pogovori	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
F20	Moja vzgojiteljica	Vzgojiteljica	Najljubši zaposleni	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora

F21	Ji zelo zaupam	Zaupanje	Razlogi za izbiro najljubšega zaposlenega	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
F22	Se lahko pogovarjam	Pogovor in poslušanje	Razlogi za izbiro najljubšega zaposlenega	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
F23	Mi pomaga	Pomoč	Razlogi za izbiro najljubšega zaposlenega	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
F24	Je zelo prijazna	Prijaznost	Razlogi za izbiro najljubšega zaposlenega	Odnos z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
F25	Super. Več ali manj		Dober odnos z vrstniki v zavodu	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
F26	Saj z vsemi se tako ali tako ne moreš razumeti		Vzajemna nezainteresiranost za druženje	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
F27	Seveda		Ohranjanje stikov z vrstniki zunaj zavoda	Odnos z vrstniki	Življenje v VIZ Višnja Gora
F28	Ja, nekateri so na begu, nedovoljeni izhodi. Pridejo nazaj in grejo normalno domov	Privilegiji	Naklonjena obravnav	Obravnava vrstnikov v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
F29	Da končam šolo, predvsem	Uspešen zaključek šolanja	Šola	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
F30	Zdaj veliko bolj mirno odreagiram na kakšno situacijo	Samokontrola	Izboljšanje odnosov	Odnos	Življenje v VIZ Višnja Gora
F31	V šoli je tako ... važno, da gre, da naredim		Opravljanje obveznosti	Šola	Življenje v VIZ Višnja Gora

F32	Pri odnosih s starši pa je še vedno isto		Ni spremembe v odnosu s starši	Družina	Življenje v VIZ Višnja Gora
F33	Načeloma mislim, da ja		Mnenje je slišano in upoštevano	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora

INTERVJU 7					
IZJAVA		PODPOJEM	POJEM	PODKATEGORIJA	KATEGORIJA
G1	Stara sem 16	16 let	Starost	Predstavitev uporabnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
G2	Tukaj pa sem že od 4. septembra	8 mesecev	Trajanje bivanja	Predstavitev uporabnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
G3	Moje življenje ... nisem hotela delat šole		Opuščanje šolanja	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
G4	Potem so mi rekli, naj grem v zavod, ker je veliko lažja šola. Tam je bilo težko	Lažja šola v zavodu	Menjava šole	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
G5	Doma se sploh nismo razumeli, večino časa smo se kregali. Zato sem prišla sem	Konflikti	Slabi odnosi	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
G6	Imam več prekrškov	Prekrški	Bil/a obravnavan/a	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
G7	Morala sem iti na sodišče		Obravnava na sodišču	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
G8	Sploh ne vem točno, kakšni so prekrški, ker me itak ne zanimajo	Nezainteresiranost za sodelovanje	Bila obravnavana	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora

G9	Najprej je predlagal CSD		Posredovanje centra za socialno delo	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
G10	Potem pa je odločilo sodišče, da moram v zavod		Odločitev sodišča	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
G11	Ti prekrški so se kar nabirali	Prekrški	Odločitev sodišča	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
G12	In potem je sodnica rekla, da je to najboljša kazen. To je to		Odločitev sodišča	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
G13	Preveč je teh terapevtov		Preobremenitev	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
G14	Sploh se mi ne da z njimi ukvarjat, niti pogovarjat		Nezainteresiranost za sodelovanje	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
G15	Samo zato, ker sem tukaj sodno, moram hodit na te pogovore	Zahteve sodišča	Neprostoovoljno sodelovanje	Mnenje o pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
G16	Ja itak, jaz bi tukaj vse spremenila		Spremembe	Predlogi za izboljšanje oblik pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
G17	Saj oni so v redu, ampak ti prideš k njim in so oni tiho, nič ne govorijo. Tebe gledajo, če boš kaj rekel, in ti mu ne boš nič rekel, ker se nimaš kaj z njimi pogovarjat		Enosmerna komunikacija	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
G18	Ja, verjetno		Spraševanje	Predlogi za izboljšanje oblik pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
G19	Odvisno, kakšni so		Vzajemen odnos	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora

G20	Ja		Vzajemen odnos	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
G21	Ja, razrednik	Razrednik	Najljubši zaposleni	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
G22	Ker nas razume, se veliko pogovarja z nami	Pogovor in poslušanje	Razlog za izbiro najljubšega zaposlenega	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
G23	Je najboljši vzgojitelj v naši skupini	Prijaznost	Razlog za izbiro najljubšega zaposlenega	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
G24	Pa tudi vzgojiteljica je v redu	Vzgojiteljica	Najljubši zaposleni	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
G25	Razumemo se vsi v redu, pozdravimo se		Dober odnos z vrstniki v zavodu	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
G26	Ni tako, kot bi imel vedno neko stalno družbo		Ni stalne družbe	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
G27	Imela sem tukaj najboljšo prijateljico, ampak je šla domov	Odhod prijateljice iz zavoda	Ni stalne družbe	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
G28	Zdaj se ne morem z nikomer tako zaštekati, ker mi sploh ni		Vzajemna nezainteresiranost za druženje	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
G29	Zakaj bi se jaz poskušala vklopiti z njimi, če me oni ne razumejo		Vzajemna nezainteresiranost za druženje	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
G30	Ja		Ohranjanje odnosov z vrstniki	Odnos z vrstniki zunaj zavoda	Življenje v VIZ Višnja Gora
G31	Ja itak, odvisno, kako jih vrtiš	Manipulacija	Vzroki za naklonjeno obravnavo	Obravnava vrstnikov	Življenje v VIZ Višnja Gora
G32	Ne, vse je odvisno od	Manipulacija	Vzroki za	Obravnava vrstnikov	Življenje v VIZ

	tega, kakšen človek si in kako se znajdeš		naklonjeno obravnavo		Višnja Gora
G33	Cilj je bil, da naredim šolo	Uspešen zaključek šolanja	Šola	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
G34	Se vpišem naprej v drugo šolo, da naredim kozmetično, da imam torej dve šoli	Vpis v kozmetično šolo in uspešen zaključek le-te	Šola	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
G35	In da grem naprej na faks	Vpis na fakulteto	Šola	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
G36	Predvsem glede šole		Šola	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
G37	Niti enega	Ne vidi napredka	Neučinkovitost pomoči	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
G38	Ja		Pohvale s strani zaposlenih	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
G39	Samo oni vse otroke hvalijo		Pohvale s strani zaposlenih	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
G40	Mene sploh ne zanimajo te pohvale	Ravnodušnost do pohval	Pohvale s strani zaposlenih	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
G41	Jaz če vidim, da sem nekaj dobro naredila, bo meni to okej, in to je to		Zagovarjanje svojega stališča	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
G42	Odvisno, kakšna je situacija in kakšno je mnenje		Odvisno od situacije	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora
G43	Ne, ne vem. Na primer enkrat je bilo nekaj v zvezi s pospravljanjem sob. Res nas je bilo veliko v skupini. Itak moraš pospravljat. Jaz sem uvedla, da se	Naklonjena obravnava drugemu mladostniku	Neupoštevanje mnenja	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora

	pospravlja v torek in četrtek. V torek samo sobe, v četrtek pa generalka. Enkrat me je en mali zabil, da je to kar nekaj. Potem so njega poslušali, ker so ga imeli vzgojitelji raje.				
--	---	--	--	--	--

INTERVJU 8					
IZJAVA		PODPOJEM	POJEM	PODKATEGORIJA	KATEGORIJA
H1	16	16 let	Starost	Predstavitev uporabnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
H2	Zdaj bo tretji mesec, odkar sem tukaj	3 meseci	Trajanje bivanja	Predstavitev uporabnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
H3	Nisem hodil v šolo		Opuščanje šolanja	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
H4	Doma se nisem razumel		Slabi odnosi v družini	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
H5	Zunaj sem se drogiral		Zloraba drog	Droge	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
H6	Malo je manjkalo, da bi se piknil v žilo, to je to		Zloraba drog	Droge	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
H7	Ja		Bil/a obravnavan/a	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
H8	Rop	Kraja	Kaznivo dejanje	Predhodna obravnava	Življenje pred namestitvijo v VIZ

				na CSD	Višnja Gora
H9	In poskus umora	Poskus umora	Kaznivo dejanje	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
H10	Ja		Odločitev sodišča	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
H11	Meni so tudi doma gnjavili		Pritisk družine	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
H12	Sem sem prišel samo zaradi matere		Želja mame	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
H13	Jaz moram hodit samo na to odvajanje od drog, neki program. PAS, mislim da	Program PAS	Odvajanje od drog	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
H14	Pa tudi vsak teden imam neke pogovore glede drog, kaj se pač dogaja. Drugače pa nič drugega	Tedenski pogovori o drogah in dogajanju	Pogovori	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
H15	Jaz bi šel ven		Odhod iz zavoda	Predlogi za izboljšanje oblik pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
H16	Ampak ne morem zaradi sodišča		Odločitev sodišča	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
H17	Bi me po vsej verjetnosti zaprli, bi dobil zaporno kazen	Nadomestilo zaporne kazni	Odločitev sodišča	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
H18	To je bila moja edina rešitev, da me v zavod namestijo	Edina izbira	Odločitev sodišča	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
H19	Ja		Dober odnos z zaposlenimi	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
H20	Moja matična vzgojiteljica	Vzgojiteljica	Najljubši zaposleni	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
H21	Z njo se najboljšo razumem	Zaupanje	Razlog za izbiro najljubšega	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora

			zaposlenega		
H22	Drugače pa so vsi v redu		Dober odnos z zaposlenimi	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
H23	Ja		Dober odnos z vrstniki	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
H24	Ja		Ohranjanje stikov z vrstniki zunaj zavoda	Odnos z vrstniki zunaj zavoda	Življenje v VIZ Višnja Gora
H25	Ja... zaupanje	Zaupanje	Naklonjena obravnava	Obravnava vrstnikov	Življenje v VIZ Višnja Gora
H26	Tistemu, ki bolj zaupajo, mu tudi več dovolijo	Privilegiji	Naklonjena obravnava	Obravnava vrstnikov	Življenje v VIZ Višnja Gora
H27	Samo, da šolo naredim	Uspešen zaključek šolanja	Šola	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
H28	Ne	Ne vidi napredka	Neučinkovitost pomoči	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
H29	Ja, mene vsaki dan hvalijo		Pohvale s strani zaposlenih	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
H30	Ne	Ne vidi napredka	Neučinkovitost pomoči	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
H31	Ne		Neupoštevanje mnenja	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora
H32	Jaz jim iz dneva v dan bolj govorim, da naj ne silijo v mene		Vsiljiv odnos	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
H33	Ker samo silijo in me ne poslušajo		Ne upoštevanje mnenja	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora
H34	Oni imajo v svoji glavi, da oni kao nekaj morajo naredit		Nezainteresiranost za sodelovanje	Mnenje o oblikah pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
H35	Jaz sem jim že na začetku povedal, ko sem bil		Nezainteresiranost za sodelovanje	Mnenje o oblikah pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora

	sprejet, da naj ne delajo na meni, ne na drogah, ne na družbi, nič drugega, samo na šoli. Ostalo naj pustijo pri miru				
H36	Ker dokler jaz ne bom sam v glavi skontal, da to ni v redu, se jaz ne bom spremenil		Nezainteresiranost za sodelovanje	Mnenje o oblikah pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora

INTERVJU 9					
IZJAVA		POD POJEM	POJEM	PODKATEGORIJA	KATEGORIJA
I1	Jaz sem stara 17, kmalu bom 18	17 let	Starost	Predstavitev uporabnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
I2	Tukaj sem že dve leti in pol	2 leti in pol	Trajanje bivanja	Predstavitev uporabnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
I3	Doma sem se še kar razumela		Povprečni odnosi v družini	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
I4	Edino z očetom nisva imela dobrega odnosa	Slab odnos z očetom	Slabi odnosi v družini	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
I5	V šoli sem veliko manjkala		Opuščanje šolanja	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
I6	Ker so me sošolci veliko zbadali		Težave z vrstniki	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
I7	Ker sem posvojena			Posvojitev	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
I8	Imela sem probleme tudi			Slabi odnosi s prijatelji	Življenje pred

	s prijatelji				namestitvijo v VIZ Višnja Gora
I9	In drogami, s travo		Marihuana	Droge	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
I10	V šoli mi je dobro šlo		Uspešno opravljanje šolskih obveznosti	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
I11	Ja, že zato, ker sem posvojena		Posvojitev	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
I12	Predvsem problemi z očetom		Urejanje odnosov v družini	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
I13	Sem se pa sama prostovoljno odločila, da pridem sem		Prostovoljna namestitev	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
I14	Pogovori z vzgojitelji, profesorji, psihologinjo	Pogovori z zaposlenimi	Pogovori	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
I15	Jaz sem zadovoljna, ne bi ničesar spreminjala		Brez sprememb	Predlogi za izboljšanje oblik pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
I16	Že sami pogovori mi dosti pomagajo		Učinkovite oblike pomoči	Mnenje o oblikah pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
I17	Z vsemi se dobro razumemo		Dober odnos z zaposlenimi	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
I18	Najljubše pa so mi vse štiri vzgojiteljice v moji skupini	Štiri vzgojiteljice	Najljubši zaposleni	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
I19	Vse so bolj ustvarjalne	Ustvarjalnost	Razlog za izbiro najljubšega zaposlenega	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
I20	Kar mi veliko pomaga, saj imam tudi sama ročne spretnosti	Ustvarjalnost	Razlog za izbiro najljubšega zaposlenega	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora

I21	In jih z njihovo pomočjo še razvijam	Ustvarjalnost	Razlog za izbiro najljubšega zaposlenega	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
I22	Ja		Dober odnos z vrstniki v zavodu	Odnosi z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
I23	Ja		Ohranjanje stikov z vrstniki izven zavoda	Odnos z vrstniki izven zavoda	Življenje v VIZ Višnja Gora
I24	Ja		Naklonjena obravnava	Obravnava vrstnikov	Življenje v VIZ Višnja Gora
I25	Prilizovanje	Manipulacija	Vzroki za naklonjeno obravnavo	Obravnava vrstnikov	Življenje v VIZ Višnja Gora
I26	Veliko se prilizujejo in potem imajo privilegije pri izhodih	Privilegiji	Naklonjena obravnava	Obravnava vrstnikov	Življenje v VIZ Višnja Gora
I27	Tudi pri ocenah	Privilegiji	Naklonjena obravnava	Obravnava vrstnikov	Življenje v VIZ Višnja Gora
I28	Moji cilji so bili, da se naučim obravnavati mojo jezo	Obvladovanje jeze	Čustva	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
I29	Da izbruhi ne bodo več tako pogosti	Obvladovanje jeze	Čustva	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
I30	Da uspešno zaključim šolo	Uspešen zaključek šolanja	Šola	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
I31	In da poskušam doma urediti odnose, kolikor se le da	Izboljšanje odnosov	Družina	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
I32	Jaz sem naredila veliko			Zastavljanje in doseganje ciljev	Življenje v VIZ Višnja Gora
I33	Na obnašanju	Lepše obnašanje	Izboljšanje odnosov	Odnosi	Življenje v VIZ Višnja Gora

I34	Obvladovanju jeze	Samokontrola	Izboljšanje odnosov	Odnosi	Življenje v VIZ Višnja Gora
I35	Ja, so opazili		Pohvale s strani zaposlenih	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
I36	Vzgojitelji in tudi mama me je pohvalila		Pohvale s strani zaposlenih	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
I37	Slišano je		Odvisno od situacije	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora
I38	Upoštevano pa kakor kdaj		Odvisno od situacije	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora
I39	Niti ne		Odvisno od situacije	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora

INTERVJU 10					
IZJAVA		PODPOJEM	POJEM	PODKATEGORIJA	KATEGORIJA
J1	Stara sem 16	16 let	Starost	Predstavitev uporabnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
J2	Tukaj pa sem že dobro leto	1 leto	Trajanje bivanja	Predstavitev uporabnika/-ce	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
J3	Živela sem z mami in bratom		Mama in brat	Reorganizirana družina	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
J4	Nismo se najbolje razumeli		Slabi odnosi v družini	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
J5	Z mami sva se vedno kregali	Slab odnos z mamo	Slabi odnosi v družini	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
J6	Imeli sva dobre dneve, celo tedne	Vzdržna situacija	Slabi odnosi v družini	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora

J7	Ampak na splošno sva imeli slab odnos	Slab odnos z mamó	Slabi odnosi v družini	Odnosi v družini	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
J8	S prijatelji smo se vedno dobro razumeli		Dober odnos s prijatelji	Odnosi s prijatelji	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
J9	V šolo nisem hotela hoditi		Opuščanje šolanja	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
J10	Zaradi preveč neopravičenih	Odsotnost od pouka	Opuščanje šolanja	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
J11	In ukorov	Ukori	Opuščanje šolanja	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
J12	Sem se bila prisiljena izpisati	Prisilni izpis	Izpis iz šole	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
J13	Hotela sem se prepisati na drugo šolo, drugo smer		Menjava šole	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
J14	Ampak nisem bila sprejeta	Neuspešen prepis	Menjava šole	Šola	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
J15	Ja, veliko sva z mami hodile na razgovore		Bil/a obravnavan/a	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
J16	Sosedje so me večkrat prijavili zaradi kršenja javnega reda in miru	Prekrški	Bil/a obravnavan/a	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
J17	Ker so iz stanovanja slišali kričanje	Prekrški	Bil/a obravnavan/a	Predhodna obravnava na CSD	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
J18	Socialni delavec mi je večkrat predlagal		Predlog socialnega	Posredovanje centra za	Namestitev v VIZ

	namestitev v zavod zaradi slabega odnosa z mami		delavca	socialno delo	Višnja Gora
J19	Vendar nisem hotela			Nasprotovanje namestitvi	Namestitev v VIZ Višnja Gora
J20	Potem se je nabralo toliko prekrškov	Prekrški	Odločitev sodišča	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
J21	Da sta sodnica in socialna delavka kot ukrep predlagali namestitev v zavod		Odločitev sodišča	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
J22	Verjetno je bilo krivo tudi to, da nisem bila vpisana na nobeno šolo več		Šola	Razlog za namestitev	Namestitev v VIZ Višnja Gora
J23	Hodim na pogovore k pedopsihiatrinji	Pedopsihiater	Terapije	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
J24	Tja sem hodila že preden sem prišla sem		Obravnava pri pedopsihiatru	Izkušnje z oblikami pomoči izven zavoda	Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora
J25	Ne vem ... spreminjala ne bi nič		Brez sprememb	Predlogi za izboljšanje oblik pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
J26	Sem dokaj zadovoljna		Zadovoljstvo	Mnenje o oblikah pomoči	Življenje v VIZ Višnja Gora
J27	Z večino se dobro razumemo		Dobri odnosi z zaposlenimi	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
J28	Najljubša pa mi je moja vzgojiteljica	Vzgojiteljica	Najljubši zaposleni	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
J29	Ker ji zaupam	Zaupanje	Razlog za izbiro najljubšega zaposlenega	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
J30	Pomagala mi je tudi v nekaterih težkih trenutkih	Pomoč	Razlog za izbiro najljubšega zaposlenega	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora

J31	Z nekaterimi se družim več, z drugimi manj		Dober odnos z vrstniki	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
J32	Imamo pa dobre odnose		Dober odnos z vrstniki	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
J33	Tukaj sem spoznala tudi najboljšo prijateljico	Najboljša prijateljica	Dober odnos z vrstniki	Odnos z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
J34	Ja, itak		Ohranjanje stika z vrstniki zunaj zavoda	Odnos z vrstniki	Življenje v VIZ Višnja Gora
J35	Ko imam izhode, se vidimo	Srečevanje na izhodih	Ohranjanje stika z vrstniki zunaj zavoda	Odnos z vrstniki	Življenje v VIZ Višnja Gora
J36	Drugače pa se pogovarjamo po facebooku	Pogovori po facebooku	Ohranjanje stika z vrstniki zunaj zavoda	Odnos z vrstniki	Življenje v VIZ Višnja Gora
J37	Se mi zdi, da ne		Enakopravna obravnava	Obravnava vrstnikov	Življenje v VIZ Višnja Gora
J38	Trudijo se delat z vsemi enako		Enakopravna obravnava	Obravnava vrstnikov	Življenje v VIZ Višnja Gora
J39	S socialno delavko sva se na začetku pogovarjali, da bom delala predvsem na odnosu z mamo	Izboljšanje odnosov	Družina	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
J40	Druga stvar pa je šola		Šola	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
J41	Cilj je, da uspešno zaključim tri letnike	Uspešen zaključek šolanja	Šola	Cilji	Življenje v VIZ Višnja Gora
J42	Ja. V šoli sem uspešna, nimam negativnih ocen		Uspeh v šoli	Šola	Življenje v VIZ Višnja Gora
J43	Odnos z mamo je veliko boljši, mogoče tudi za to, ker se manj vidiva	Boljši odnos z mamo	Urejene razmere v družini	Družina	Življenje v VIZ Višnja Gora

J44	Ne kregava se več	Boljši odnos z mamom	Urejene razmere v družini	Družina	Življenje v VIZ Višnja Gora
J45	Se mi zdi tudi, da ji več pomagam	Boljši odnos z mamom	Urejene razmere v družini	Družina	Življenje v VIZ Višnja Gora
J46	Kdaj pa kdaj še pride do konflikta	Boljši odnos z mamom	Urejene razmere v družini	Družina	Življenje v VIZ Višnja Gora
J47	Vendar se ne dereva več druga na drugo	Boljši odnos z mamom	Urejene razmere v družini	Družina	Življenje v VIZ Višnja Gora
J48	Ja, profesorji v šoli me hvalijo		Pohvale s strani zaposlenih	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
J49	Pa tudi vzgojitelji		Pohvale s strani zaposlenih	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Življenje v VIZ Višnja Gora
J50	V večini primerov ja		Mnenje je slišano in upoštevano	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora
J51	Včasih tudi ne, vendar najdemo nek skupen kompromis	Kompromisi	Mnenje je slišano in upoštevano	Upoštevanje mnenja	Življenje v VIZ Višnja Gora

OSNO KODIRANJE

KATEGORIJA	PODKATEGORIJA	POJEM	POD POJEM
Življenje pred namestitvijo v VIZ Višnja Gora	Predstavitev uporabnika/ce	Starost	15 let (A1)
			16 let (B1, D1, G1, H1, J1)
			18 let (C1, F2)
			17 let (E1, I1)
		Trajanje bivanja	4 meseci (A2, D2)
			Skoraj en teden (B2)
			2 leti (C2)
			Skoraj dve leti (E2)
			Več kot 7 mesecev (F1)
			8 mesecev (G2)
			3 meseci (H2)
			2 leti in pol (I2)
			1 leto (J2)
	Prej boljše, še vedno pa ne dobro (A3)		
	Odnosi v družini	Slabi odnosi v družini (A4, A5, B3, B4, B5 C5, D9, D24, F9, G5, H4, I4, J4 J5, J6, J7)	Slab odnos z očetom (A5, B4, I4)
			Vzdržna situacija (B5, J6)
			Slab odnos z mamo (F9, J5, J7)
			Konflikti (G5)
		Pravila (A6)	Neupoštevanje pravil (A6)
		Dobri odnosi v družini (E6, F8)	Dober odnos z mamo (E6)
			Dober odnos z očetom (F8)
		Povprečni odnosi v družini (F7, I3)	
	Reorganizirana družina	Mama in brat (J3)	
	Odnos s prijatelji	Dober odnos s prijatelji	Druženje (B12)

		(A7, B12, B13, B14, J8)	Pijače v lokalih (B13)
			Potepanje po Mariboru (B14)
		Dober odnos s sošolci (F5)	Druženje (F5)
		Slabi odnosi s prijatelji (D71, D72, I8)	Zavajanje v uživanje alkohola (D71)
			Izkoriščanje in pričakovanja (D72)
	Šola	Izpis iz šole (A8, A9, A10, A11, B6, B7, B8, B9, B11, J12)	Prisilni izpis (A9, B7, J12)
			Ukori (A10, B9)
			Neopravičene ure (A11, B10)
			Negativne ocene (B8)
			Kajenje na šolskem zemljišču (B11)
		1. letnik gostinske šole (C9)	
		Neuspeh (C10)	
		Opuščanje šolanja (C11, C12, D7, D28, E3, F3, F4, H3, I5, J9, J10, J11)	Pavziranje (C12)
			Odsotnost od pouka (D7, J10)
			Popivanje in kajenje trave (D28)
			Lenoba (F4)
			Ukori (J11)
		Težave z vrstniki (E4, I6)	
		Zaključek dveh razredov v drugem zavodu (E5)	
		Neupoštevanje mnenja (D109)	
		Boljše izobraževalne možnosti (E12)	Boljši poklic (E12)
		Menjava šole (G4, J13,	Lažja šola (G4)

		J14)	Neuspešen vpis (J14)
		Uspešno opravljanje šolskih obveznosti (I10)	
	Zabave (C4)		
	Droge (A12, C6, H5, H6, I9)	Marihuana (A12, I9)	
		Zloraba drog (H5, H6)	
	Alkohol (D100)	Pretiravanje (D100)	
	Beganje od doma (C7)		
	Zdravje (D4, D5, D6, D13, D23)	Depresija (D4, D5, D6)	Več kot leto in pol (D5)
			Droge (D6)
		Tesnoba (D13)	
		Slabo psihično počutje (D23)	
	Predhodna obravnava na centru za socialno delo	Bil/a obravnavan/a (A29, D19, F10, G6, G8, H7, J15, J16, J17)	Prekrški (G6, J16, J17)
			Nezainteresiranost za sodelovanje (G8)
		Otroštvo (A30)	
		Kaznivo dejanje (A31, H8, H9)	Kraja (A31, H8)
			Poskus umora (H9)
		Beg od doma (A32, A33, A34, A35, A36, A37)	Slab odnos s starši (A33)
			Nasilje (A34)
			Pogostejši begi (A36)
			En teden, dva tedna (A37)
		Prva obravnava (B15)	
		Droge (B16, B17)	Posedovanje marihuane (B16)
			Obravnava policije (B17)
		Predlog za namestitev v mladinski dom (B19)	
		Slabi odnosi v družini (C15, C16)	

		Nasilje (C17, D20)	Fizično nasilje (C17, D20)
		Predlog socialnega delavca za namestitev v zavod (D11)	
		Zavračanje zavoda (D12)	
		Varuhinja otrok (D21)	
		Pomoč strokovnih delavcev (D22)	
		Ni bila obravnavana (E9)	
		Obravnava na sodišču (F11, G7)	
		Posvojitev (I11)	
	Izkušnje z oblikami pomoči izven zavoda (B21, B22, B23, J24)	Obravnava pri pedopsihiatru (B21, J24)	
		Negativna izkušnja (B22, B23)	Nesmiselnost terapij (B22)
		Obžalovanje preteklosti (C8)	
		Zavedanje potrebe po spremembi (D8, D14)	
	Namestitev v kriznem centru (D10)		
		Posvojitev (I7)	
Namestitev v VIZ Višnja Gora	Razlog za namestitev	Šola (A13, C14, C19, F12, J22)	Neuspeh v šoli (A13)
			Cilj zaključiti prvi letnik (C14, C19)
			Izostajanje iz šole (F12)
		Očetova želja (A14)	
		Obnašanje (A15)	Družbeno nesprejemljivo obnašanje (A15)

		Zdravje (A16)	Depresija (A16)
		Zahteva pedopsihiatrinje (B18)	
		Posredovanje centra za socialno delo (C13, D26, G9, J18)	Predlog socialnega delavca (D26, J18)
		Urejanje odnosov v družini (C18, I12)	
		Strinjanje socialnih delavcev in staršev (C22, F13)	
		Prostovoljna namestitvev (E10, E11, E14, I13)	Vpliv prijateljice (E10)
			Obžalovanje (E11)
		Odločitev sodišča (G10, G11, G12, H10, H16, H17, H18, J20, J21)	Prekrški (G11, J20)
			Nadomestilo zaporne kazni (H17)
			Edina izbira (H18)
		Pritisk družine (H11)	
		Želja mame (H12)	
	Prihod v zavod (C3, F6)	Konec 1. Letnika (C3)	
	Nasprotovanje namestitvi (C20, C21, C23, F14, J19)	Brez izbire (C21)	
	Strinjanje z namestitvijo (D27)		
	Izguba prijateljev (C49, C50)	Slaba družba (C50)	
Življenje v VIZ Višnja Gora	Oblike pomoči v VIZ Višnja Gora	Terapije (A17, D29, D30, E15, F15, J23)	Pedopsihiater, psihiater, psihologi, družinski terapevti (A17)
			Psihologinja (D29)

			Psihiater (D30)
			Psihoterapevt (E15, F15)
			Pedopsihiater (J23)
		Nima izkušenj z oblikami pomoči (B20)	
		Ne prejema nobenih oblik pomoči (C24, C25)	Zaprto vaze (C25)
		Pogovori (C28, D89, E17, F16, H14, I14)	Pogovor s socialno delavko (D89)
			Pogovori z vrstniki (E17, F16)
			Tedenski pogovori o drogah in dogajanju (H14)
			Pogovori z zaposlenimi (I14)
		Timski sestanki (C29)	
	Mnenje o oblikah pomoči v VIZ Višnja Gora	Odvajanje od drog (H13)	Program PAS (H13)
		Preobremenitev (A18, G13)	
			Nesmisel terapij (A20)
			Ne vidi napredka (A49, G37, H28, H30)
			Še ni napredkov (B36)
			Dvom v možne napredke (B37)
		Enosmerna komunikacija (A21, G17)	
		Zadovoljstvo (C30, J26)	
		Neprosto voljno sodelovanje (G15)	Zahteve sodišča (G15)
		Učinkovite oblike pomoči (C35, D35,	

		E16, I16)	
		Veliko možnosti za napredek (C40, C41)	Psihologi, psihoterapevt (C40)
		Sprejemanje pomoči (D31)	
		Nima več potrebe po terapijah (D32)	
		Po potrebi poišče pomoč (D33)	
		Dobra podpora in nasveti (D34)	
		Nezainteresiranost za sodelovanje (G14, H34, H35, H36)	
	Predlogi za izboljšanje oblik pomoči	Odhod iz zavoda (A22, H15)	
		Terapije po želji posameznika (A23)	
		Samostojnost (A24)	
		Poglobitev v posameznika (A25)	
		Spraševanje (A26, G18)	
		Realna vprašanja (A27)	
		Konkretni nasveti (A28, B25)	
		Zaupanje (C36)	
		Pogovor (B24)	Dvosmerna komunikacija (B24)
		Brez sprememb (D36, E18, F17, I15, J25)	
		Spremembe (G16)	
	Odnosi z zaposlenimi v VIZ Višnja Gora	Dober odnos z zaposlenimi (A38, B27, B28, C42, D37, D50,	Prijaznost in sproščenost zaposlenih (B27)

		E19, F18, H19, H22, I17, J27)	Prijateljski odnos (B28)
			Odličen, profesionalen (D37)
		Najljubši zaposleni (A39, C42, D57, E25, E26, F20, G21, G24, H20, J28, I18)	Razredničarka (A39)
			Vzgojitelj (C42)
			Profesorica JPO in poslovnega bontona (D57)
			Psihoterapevka (E25)
			Vzgojiteljica (E26, F20, G24, H20, J28)
			Razrednik (G21)
			Štiri vzgojiteljice (I18)
		Razlog izbire najljubšega zaposlenega (A40, C44, C45, C46, D58, E27, F21, F22, F23, F24, G22, G23, H21, I19, I20, I21, J29, J30)	Privilegiji (A40)
			Spol (C44, C45)
			Zaupanje (C46, F21, H21, J29)
			Dramska, zabavna, prijazna (D58)
			Pogovor in poslušanje (E27, F22, G22)
			Pomoč (F23, J30)
			Prijaznost (F24, G23)
			Ustvarjalnost (I19, I20, I21)
		Stik z vsemi še ni vzpostavljen (B26)	
		Pohvale s strani zaposlenih (B38, C67, D42, D46, D102, E43, G38, G39, G40, H29, I35, I36, J48, J49)	Ravnodušnost do pohval (G40)
		Prijaznost zaposlenih (C26)	
		Pripravljenost pomagati (C27)	
		Nezaupanje v zaposlene (C37, C38, C39)	Zaprto vaze (C37, C39)
			Stalen nadzor (C38)

		Pogovor s socialno delavko iz Londona (D44)	
		Občasni konflikti (D54, E20)	
		Razumevanje (D55)	
		Strpnost do zaposlenih (D56)	
		Medsebojno sodelovanje (D107)	
		Sklepanje kompromisov (D108)	
		Reševanje težav s pogovori (E21, F19)	
		Nesoglasja (E22)	
		Nepopustljivost zaposlenih (E23)	
		Zagovarjanje svojega stališča (E24, G41)	
		Vzajemen odnos (G19, G20)	
		Vsiljiv odnos (H32)	
	Odnosi z vrstniki v VIZ Višnja Gora	Spori z vrstniki in reševanje le-teh (A41)	Stara prijateljica (B29) Dobra družba (D66) Medsebojna pomoč (D67) Velika družina (D68) Najboljša prijateljica (J33)
		Dober odnos z vrstniki v zavodu (A42, B29, B30, C47, D64, D66, D67, D68, E8, E28, F25, G25, H23, I22, J31, J32, J33)	
		Občudovanje s strani vrstnikov (D45)	
		Prilagajanje družbi (D59)	
		Mnenje družbe (D60, D61, D62)	

			Stigmatiziranje (D61)
			Sprememba mnenja (D62)
		Ljubezen (D63)	Fant (D63)
		Vzajemna nezainteresiranost za druženje (D65, F26, G28, G29)	
		Slab odnos z bivšo prijateljico (E29, E30)	Prepir (E30)
		Ni stalne družbe (G26, G27)	Odhod prijateljice iz zavoda (G27)
	Odnos z vrstniki zunaj zavoda	Ohranjanje stikov z vrstniki zunaj zavoda (A43, B31, F27, G30, H24, I23, J34, J35, J36)	Srečevanje na izhodih (J35)
			Pogovori po »Facebooku« (J36)
		Ljubezen (C48)	Fant (C48)
		Ohranjanje stikov s pravimi prijatelji (C51)	
		Ne ohranja stikov z vrstniki zunaj zavoda (D69, D70, D73, D74, D76, D77)	Ni vredno ohraniti stike (D70)
			Prekinitev stikov ob prenehanju uživanja alkohola (D74)
			Nezrelo obnašanje (D76)
			Slaba družba (D77)
		Stiki z izjemami (D75)	Telefonski klici (D75)
		Dober odnos z nekaterimi vrstniki zunaj zavoda (E31)	Ohranjanje stikov (E31)
		Prekinitev stikov z vrstniki zunaj zavoda (E32, E33)	Predhodno slabi odnosi (E33)
	Obravnava vrstnikov v VIZ Višnja Gora	Enakopravna obravnava (A44, B32, B33, D78, D85, D88, J37, J38)	Nihče nima privilegijev (A44)
			Premalo časa za opazovanje (B32)

			Ni opazila naklonjene obravnave (B33)
			Ukinitev privilegijev (D88)
		Naklonjena obravnava (A45, A46, C52, C53, D79, D80, D81, D82, D83, D86, D87, E33, E34, E35, E36, E37, E38, F28, H25, H26, I24, I26, I27)	Izjeme (A45)
			Zdravstveni ali psihološki razlogi (A46)
			Družinske in psihične težave (D79)
			Spor s sostanovalko zaradi naklonjenosti zaposlenih (C53)
			Bolezen (D81, D82)
			Pritožbe (D86, D87)
			Privilegiji (E34, E35, E36, F28, H26, I26, I27)
			Zaupanje (H25)
		Vzroki za naklonjeno obravnavo (C54, C55, C56, G31, G32, I25)	Vzorno obnašanje (C54, C56)
			Prepiri in zahteve vrstnikov (C55)
			Manipulacija (G31, G32, I25)
	Cilji	Odhod iz zavoda (A47, B35)	
		Šola (A48, B34, C57, C58, D49, D90, D92, E39, F29, G33, G34, G35, H27, I30, J41)	Uspešen zaključek šolanja (A48, B34, C57, C58, D90, E39, F29, G33, H27, I30, J41)
			Nadaljevanje šolanja v zvezi z javnim nastopanjem (D49)
			Prioriteta (D92)
			Vpis v kozmetično šolo (G34)
			Vpis na fakulteto (G35)
		Družina (C59, C60, I31,	Izboljšanje odnosov

		J39)	(C59, C60, I31, J39)
		Droge (C61)	Prenehanje uporabe drog (C61)
		Izkoristiti mladost (C62)	
		Dolgoročni cilji (D91)	
		Čustva (I28, I29)	Obvladovanje jeze (I28, I29)
	Zastavljanje in doseganje ciljev (D40, I32)	Vodenje prireditve (D41)	
		Premikanje svojih meja (D4)	
		Premagovanje strahu (D47, D48)	Strah pred nastopanjem v javnosti (D47)
			Veselje ob premaganem strahu (D48)
	Droge	Marihuana (A50, D98)	Povečanje uporabe marihuane (A50)
			Prenehanje uporabe marihuane (D98)
	Alkohol	Kontrolirano uživanje alkohola (D99)	
	Družina	Urejene razmere v družini (C34, C64, E42, J43, J44, J45, J46, J47)	Boljši odnos s starši (C34, C64)
			Boljši odnos z mamo (E42, J43, J44, J45, J46, J47)
		Ostajanje v zavodu zaradi slabih odnosov v družini (C66)	
		Ni spremembe v odnosu s starši (F32)	
	Šola	Uspeh v šoli (A51, C32, C33, C63, J42)	Boljše ocene (A51)
			Odličen uspeh (C32, C63)
			Visoka štipendija (C33)

		Izmikanje obveznostim (A52)	
		Lahka šola (A53)	
		Prelaganje odgovornosti (A54)	
		Veliko obveznosti (D84)	Velik primanjkljaj ob izostanku (D84)
		Obiskovanje pouka (D93)	Prisotnost (D93)
		Nezanimanje za smer šolanja (E13)	
		Opravljanje obveznosti (F31)	
	Zdravje	Izboljšanje psihičnega stanja (D16, D94)	
		Prenehanje jemanja tablet (D17)	
		Navajanje na spremembo (D18, D52)	
		Prenehanje jemanja antidepressivov (D38, D96)	
		Čustvena nestabilnost in utrujenost (D39)	
		Želja po samoti (D51)	
		Pritisk (D53)	Opravljanje obveznosti za dva letnika hkrati (D53)
		Omejevanje spanja (D95)	
	Odnosi	Izboljšanje odnosov (D97, E40, E41, F30, I33, I34)	Manj obremenjevanja (E41)
			Lepše obnašanje (I33)
			Samokontrola (E40, F30, I34)
	Upoštevanje mnenja	Ja in ne (A55)	
		Odvisno od situacije (A56, C69, G42, I37,	Med vrstniki (C69)

		I38, I39)	
		Mnenje je slišano in upoštevano (B39, C68, C69, D103, D104, D105, D106, D110, E44, E45, F33, J50, J51)	Šola (D103)
			Pravila v bivalni skupini (D104)
			Zaupanje (D106)
			Kompromisi (D110, J51)
			Malenkostne stvari (E45)
		Neupoštevanje mnenja (E45, E46, E47, E48, E49, G43, H31, H33)	Malica (E46)
			Brezpredmetne obljube (E48)
			Izhodi (E49)
			Naklonjena obravnava drugemu mladostniku (G43)
	Zadovoljstvo z namestitvijo v zavod (C31, C65, D3, D15 D25, D101, E7)	Izboljšanje kakovosti življenja (C65, D3, E7)	
		Pozitiven sprejem namestitve (D15)	